masa tăcerii

ANTOLOGIE DE TEXTE DE ION CARAION

simposion de metafore la BRÂNCUŞI

EDITURA UNIVERS

MASA

TĂCERII

SIMPOSION DE METAFORE
LA
BRÂNCUȘI

CONSTANTIN BRÂNCUŞI

PORTRET DE MARCEL IANCU

Coperta şi prezentarea artistică: Florin Ionescu
Macheta: Victor Maşek

8
B 93

MASA TĂCERII

SIMPOSION DE METAFORE LA BRÂNCUŞI

ANTOLOGIE DE TEXTE,
PREFAŢĂ ŞI TRADUCERE
DE
ION CARAION

J. 51986

EDITURA UNIVERS
BUCUREŞTI
1970

LICEUL „GEORGHE LAZĂR" BIBLIOTECA

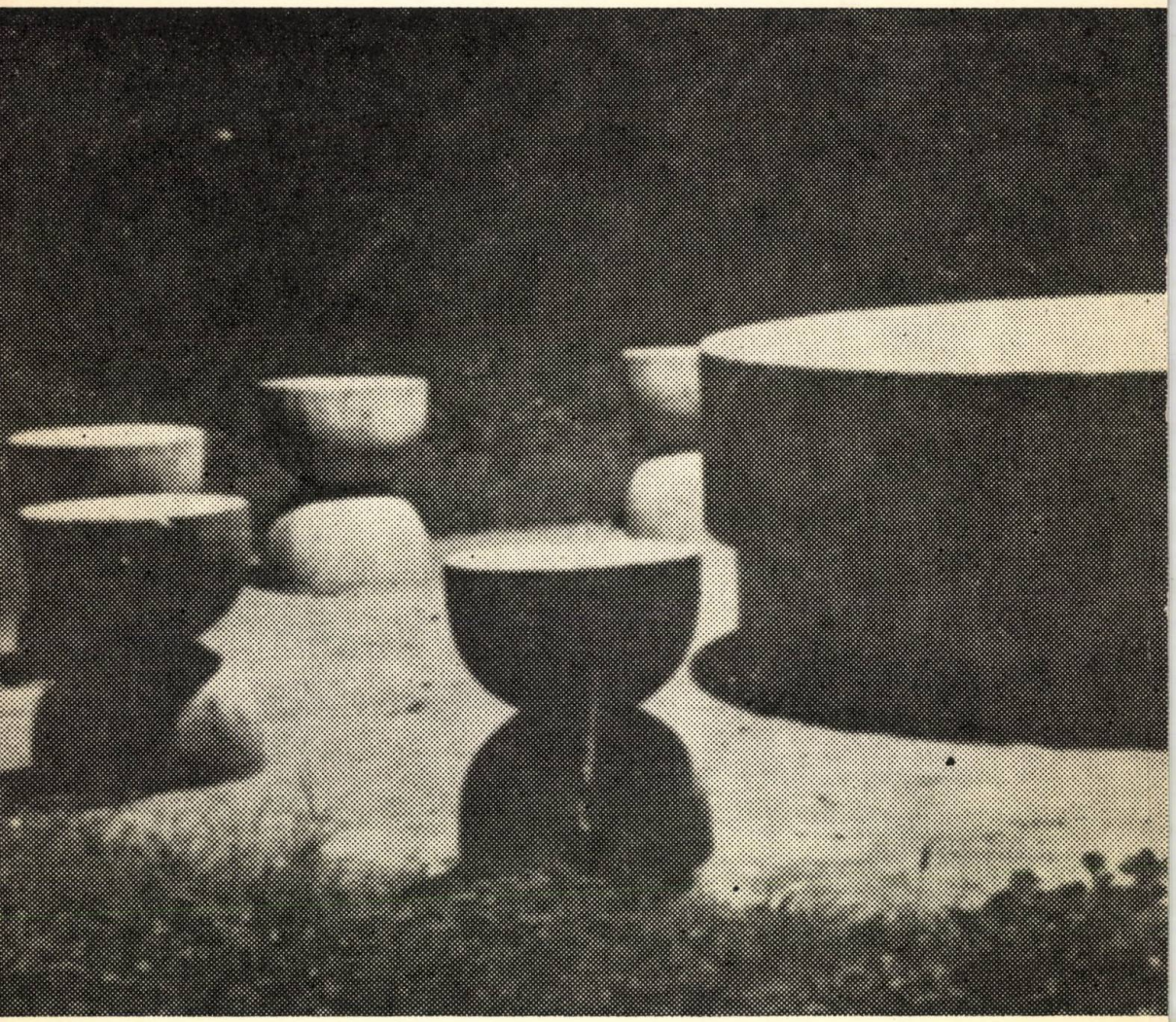

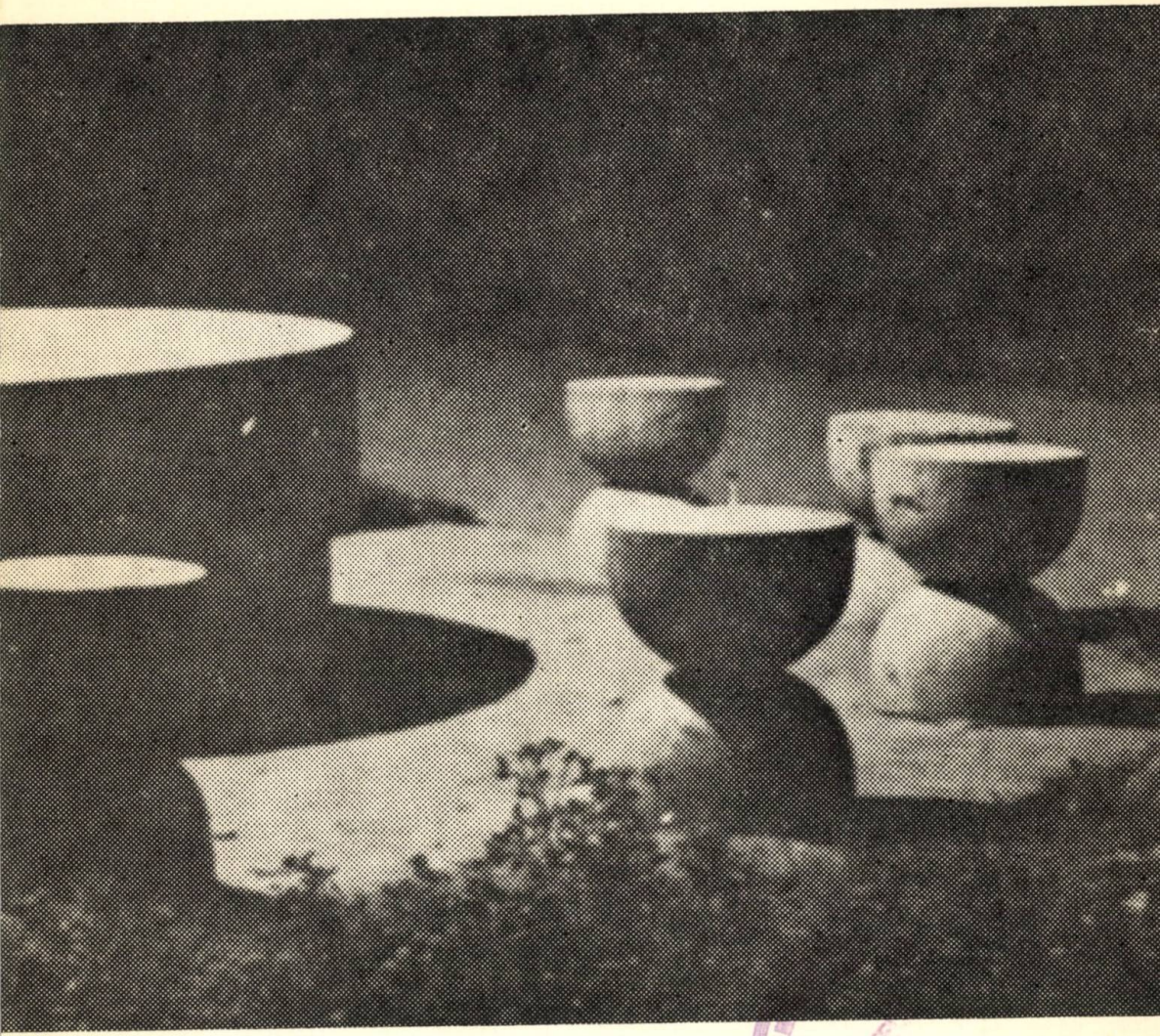

PIETRE

lui C. Brâncuși

Ca natura, frumoasă fără să știe,
dormeau la umbră și la soare
oasele pământului...

(Ion Caraion: ESEU)

PREFAŢĂ

Una din multele posibile, această culegere sui-generis de dedicații și omagiu, de idei și metafore orchestrate în jurul lui Constantin Brâncuși cuprinde, înainte de toate, dragoste și a izvorît numai din emanațiile structurii sale de conținut. Următoarele cele cîteva stîngace predicate ale noastre, precare probabil în fața tuturor prezidențelor competenței savante, se și mărginesc la modestia de a fi încercat să însemne cel mult — și doar! — niște colaje între muze și hiperbole. Unele dintre contribuțiile ce alcătuie „antologia" se ocupă de omul Brâncuși, altele de artist sau de opera acestuia, altele sînt compoziții de sine stătătoare dedicate doar sculptorului (și cîteodată și țării acestuia), ca un omagiu.

Nici unui alt artist, în toată literatura română, și nici unui alt artist român, în toată literatura universală, nu i s-a mai închinat în viață

— și mai ales de cîțiva ani încoace — un atît de nesfîrșit colier de poeme, ca lui Constantin Brâncuși.

Brâncuși? — Imagine el însuși de mare poet și promulgator versificînd păgînătățile. Iar poeții sînt nervii lumii. Fără ei, lumea ar fi un trup amorf și acefal. Fără poeți, trupul omenirii ar semăna cu o colecție de mădulare aptere ori cu o frunte veșnic proptită în pămînt.

Prin Brâncuși, spiritul românesc a pătruns ca un sfredel în plasma circuitelor universale.

În toate sensurile și supozițiile, arta lui pare mai ales o ipostază a altitudinilor și a vaselor de jertfă în care ard arome, unind prin coloane de fum palpabilul cu nevăzutul. Și pare, nu mai puțin, un solar sistem de vase comunicante ce-și amestecă fără contenire reflexele fluidității împlinind o esență indefinibilă, care încercuie, surpă, derutează, ocolește și implică orice interpretare, oricît de sistematică și de temerară, într-o rețea de complexități, minimalizînd însăși ideea de interpretare și cariind — înlăuntrul acestei rigori — prestanțele.

E prea mult rai în Brâncuși, ca să poți —din exegeză în exegeză — deveni, sub magistratura lui, apologetul paradisului și al pomului cunoașterii. Adîncul adîncurilor nu se poate interpreta.

De altminteri orice explicație care își îngăduie doctorala eroare de a crede că divulgă, descoperă și explică arta, nu-i decît (odioase lucruri geniului brâncușian!) vanitate și autoflatare. Sau paleativ.

Asemuit cu Dumnezeu și cu demonii; comparat cu copiii și cu bunicii; alăturat imaginilor de eroi și de titani; privit ca vracii sau ca asceții;

numit înțelept și temut ca viclean; bănuit de rafinamente pînă-n îndeletnicirile cele mai mărunt cotidiene (însă totodată și de pehlivănii) și tratat aidoma cînd regilor, cînd primitivilor, pentru că știa să fie simplu într-o civilizație ce uitase măreția simplității; întors prin biografie (Brâncuși are așa de puțină biografie!) la obîrșiile lui și explicat — prin ele numai — cu tendință rudimentar; fire de șugubăț și de mehenghiu; reținut ori sociabil; supus alteori exegezei complicate care (și ea) l-a trecut prin felurite continente și l-a tot adîncit îndărătul vremii celei mai de departe, Brâncuși seamănă pînă la urmă doar cu sinești, cuprinzîndu-și prisoselnic și urmașii peste care își revarsă hegemoniile clarității. La umbra luminii lui intens calme, se prosternă moderni și clasici.

S-a născut în România, a trăit o jumătate de veac în Franța, e mai cunoscut decît oriunde în America (bogată, numeric, în peste jumătate din piesele lui), s-a oprit meditativ asupra unor învățăminte tibetane și cei cîți evaluează metodic ambasadele artelor i-au asociat aceleia pe care o profesa el preludii din pictura și sculpturile Africii, din sculptura și picturile Oceaniei.

Cu o pacientă inumană, el s-a întors la simplitate prin rafinament artistic și intelectual, într-un secol al tuturor incompletitudinilor (dar din care — compensație! — patologia și farsa au lipsit cel mai puțin) și a rămas acolo prin echilibru biologic, nerefuzîndu-și nimic și neexagerînd în nimic din privilegiile la plenitudine care i-s date omului și din accesul la privilegii pe care omul trebuie să și-l cucerească. Dar bucuria și înfrînarea, în conștiința lui, înfruntările și postul, au stat mereu pe talere egale, ca-n ajunul absoluțiunii.

Nu a lăsat narațiuni în marmură, nici snoave în piatră, nici discursuri în bronz; acerb, alegoric, fără ucenici și calfe, ca pe fiii plantelor — vîntul, și ca pe rugăciuni — extazul, a cioplit permanențe și a proorocit deveniri. Netezindu-le ani și ani. Cu propriile-i degete. Cu propriile-i exigențe. Singur. Căci el sculpta eternitate. Și cu eternitatea discuți singur.

Arta lui Brâncuși — dar nu tocmai prin asta rămîne ea continuu nouă, continuu misterul, continuu neîncetarea? — este arta retragerii durerii din lume, a echilibrului între antiteze. Iar geniul lui: geniul cumpenei. Își închipuia că va vindeca printr-însele, prin artă și prin geniu, oamenii... De aceea a fost un mare poet.

Într-un sens, el a izbutit să rămînă în universalitate numai strămutînd — cu grelele-i sedimente ancestrale — microcosmosul în macrocosmos, lumea din care pleca în lumea în care, tutelar, acum strălucește.

Oare pentru ca nicicînd pentru noi monadele ethosului să nu se mai reducă la niște valențe modice, trebuie să ne mutăm spiritul casei noastre în lume? Poate...

Cu această „antologie" închinată marelui Brâncuși, îndrăzneți ai unor experiențe lirice care merg de la poezia concretistă și letrism pînă la empireele formelor clasice; eseiști care îndrăznesc totul sau care se străduie să demonstreze totul; paladini ai directității revoluționare; voci filtrate mistic; opalescente cadențe; pene ciufute; stilouri tandre; stilete care și-au pierdut conjurații; creioane de reporteri fără astîmpăr, andrele dantelînd ciudat; evocatoare priviri; buze cu gesticulații suple; lucizi pe care-i năpădesc sentimentalismele; ace țipător ascuțite; foșniri delicate; filamente aprinse brusc se confruntă, se încrucișează, tresar în

substanța filelor din mîna dumitale, confrate și cititorule, și-și lasă, dăruindu-ți-o, strălucirea lor de spirit — în chip de lame și de raze — să năpădească literele.

Moment de instantanee și culori, propice derutei.

Dar derutei superioare.

Căci o măduvă incomprehensibilă căptușește simultan cu lună soarele cuvintelor, luminînd — ca într-o ședință de ornitomanție — orfic, profilul unui singular patriarh al păsărilor și infinitului. Și dintr-o dată viitorul e pretutindeni.

ION CARAION

À Brancusi

Sandro-Kej Åberg

SUEDIA

o du ägg
under vars skimran
de yta formernas språk tr
ängs och bultar för att bryta
sig ut och förvandla världen. bran
cusi såg dig och från denna dagen alla
dig i världen såg. naturen talar och ur n
aturen hämtar konstnären rösterna som talar
i hans former. verkligheten är anrop, lockel
ser, vädjanden och skrik i ett tumult av sinn
esformer. världen är kaos och meningslösheter
ett språkskred i den ljusa dagen. formerna stö
rta som galningar för att utplåna tystnaden. v
ärlden är ett vimmel av stavelser, bokstäver o
ch halvfärdiga ord, de knuffas, de trängs, de
strider med varandra. konstnären ropar dem t
ill sig, lyckliga trängs de samman i hans f
ormer, ett språk, ett samhälle av betydel
ser. lyssna, som brancusi lyssnade, med
orat invid äggets lysande skal, f
ör att höra livets språk som b
ryter sig ut fö r att för
vandla världen.

Lui Brâncuşi

o tu ou
sub luciul căruia
vocile-nvelişului formelor se-m
bulzesc şi boncăne ca să răzbească
în afară şi lumii chipul să-i preschimbe. brân
cuşi te-a zărit şi din chiar ziua aceea ochilor
întregii omeniri le-ai vorbit. grăieşte natura şi din n
atură-şi desprinde artistul glasurile toate ce glăsuie
în formele lui. nu-i altceva realitatea decît îmbiere, ade
menire, chemare şi strigăt într-un tumult al formelor
simţurilor. şi lumea ce este? haos e lumea şi absurditate, o
avalanşă de graiuri în multa zilei lumină. formele dau nă
vală ca nebunii spre a face să dispară tăcerea. lu
mea-i mişunare de silabe, de litere şi de cuvinte sfîrşite pe
jumătate, ce se înghiontesc, se-nghesuie, se
luptă-ntre ele. glasul artistului le strigă la
sine, ele se adună stins laolaltă, alcătuie-n f
ormele lui un limbaj, o foarte de seamă societa
te. ascultaţi aşa cum asculta brâncuşi cu
urechea lipită de luminoasa coajă a o
ului s-auziţi şoaptele vieţii ce ştia i
rumpe spre a-i preschimba
lumii chipul.

Brancusi

Héctor P. Agosti
ARGENTINA

San Juan de la Cruz pudo escuchar la música
inefable de la «soledad sonora».
Brancusi nos inunda
con su silencio sonoro.
Es una música a la vez patética y
serena, como si de pronto nos sintiéramos como un primer hombre posible en el comienzo del mundo,
sobrecogidos por el silencio inmenso, pero colmados a la vez
por su sonoridad real y profunda.
Y frente a Brancusi, también, es como si se cumpliera la profecia de Antonio Machado:

Brâncuşi

Sfîntul Ioan al Crucii a putut asculta muzica
inefabilă a „singurătăţii sonore".
Brâncuşi ne inundă
cu sonora lui linişte.
E o muzică patetică şi în acelaşi timp
senină, ca şi cum ne-am simţi deodată aidoma primului om de la purcederile lumii,
uluiţi de imensa linişte, dar copleşiţi
în acelaşi timp
de reala şi profunda sa sonoritate.
La Brâncuşi parcă s-ar fi împlinit
profeţia lui Antonio Machado:

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" BIBLIOTECA BUCUREŞTI

que sólo hablen el corazón y la piedra,
una piedra tornada corazón por la gracia de la poesía y un corazón más corazón aun en el ininterrumpido diálogo silencioso.
El hombre descubre asi su dimensión rotunda.
Se encuentra a si mismo frente al mundo,
se encuentra a si mismo en el mundo,
se encuentra a si mismo en si:
puede contemplarse en su totalidad
de ser total.
Y el silencio se puebla de músicas
porque Brancusi hace nacer al hombre.
estremecidamente.

că vorbesc doar inima și piatra,
o piatră redevenită inimă prin grația poeziei și o
și mai tare inimă în neîntreruptul ei dialog
liniștit.
Omul descoperă astfel o dimensiune rotundă.
Se află el însuși în fața lumii,
se află el însuși în lume,
se află el însuși în sine:
se poate contempla în totalitatea lui
de ființă totală.
Iar liniștea se populează de muzici,
deoarece Brâncuși face ca omul să se nască
în înfiorare.

Le baiser

Max Alhau

FRANȚA

La prière s'est partagée pour mieux résister à l'épreuve du temps.

Par cette entreinte que rien ne saurait désuni, la vie traverse les choses: c'est un peu comme le commencement du monde où l'homme naquit de la gloire et cherche la femme pour se perdre dans son corps.

Ce baiser annonce l'aurore et fige l'éternité dans son parcours.

Sărutul

Ca să se apere mai bine de zimții timpului, rugăciunea s-a despărțit în două.

Prin îmbrățișarea aceasta, pe care nimic n-o va putea despreuna, viața străbate mădularele lucrurilor: e ca începutul, întrucîtva, al facerii lumii, cînd bărbatul s-a născut din humă și caută femeia, ca să se-mprăștie-n trupul ei.

Vestește, acest sărut, mijirea de ziuă și-ncheagă în mersurile sale, eternitatea.

Silence dans l'oiseau

Marc Alyn

FRANȚA

Dans l'oiseau le silence
A tâtons fait son nid,
C'est ainsi que le chant
Lentement s'élabore.

Dans l'oiseau le silence
Et le vol se conjuguent
Pour élucider l'air
Et distancer le cri.

Le pollen et l'oiseau
Fertilisent l'espace

Tăcerea în pasăre

În pasăre tăcerea
Dibuind îşi face cuib,
Cîntecul astfel
Molcom se plăsmuie.

În pasăre tăcerea
Cu zborul se îmbină
Să limpezească aerul
Şi ţipătul să depărteze.

Polen şi pasăre
Însămînţează văzduhul

A force de silence
Sous l'aile délébile.

Pour éluder l'abîme
L'oiseau se fait vertige
Et se vêt de sa chute:
Le risque est sa pudeur.

Prin tăria tăcerii
Sub aripa ce piere.

Prăpastia să ocolească,
Ea devine amețeală
Și-n căderea ei se îmbracă:
Pudoarea sa — riscul.

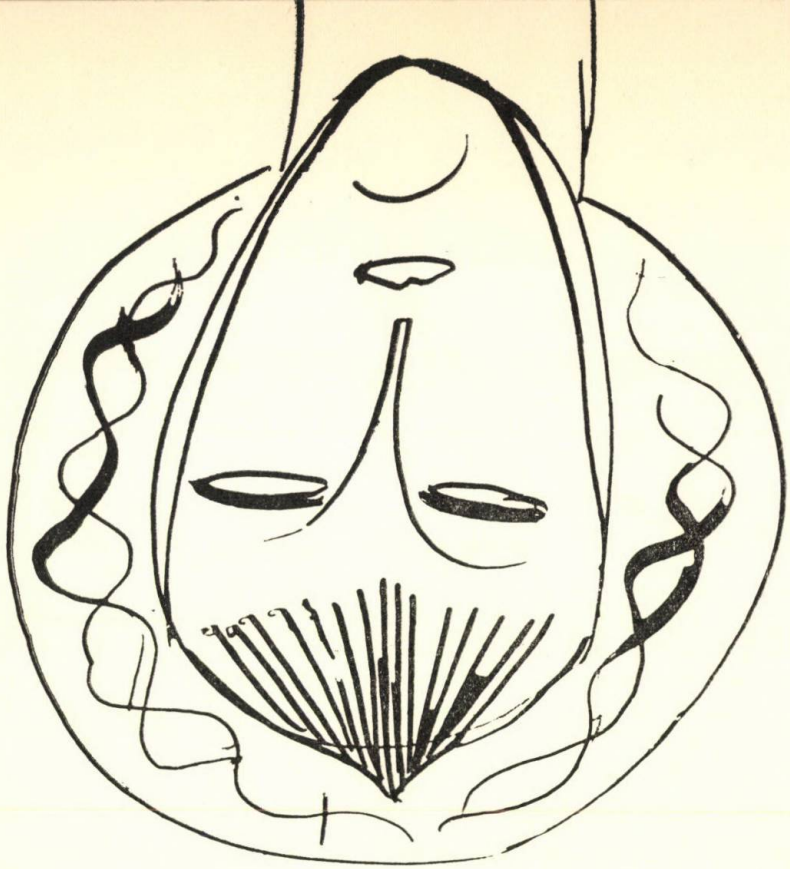

Portret de femeie

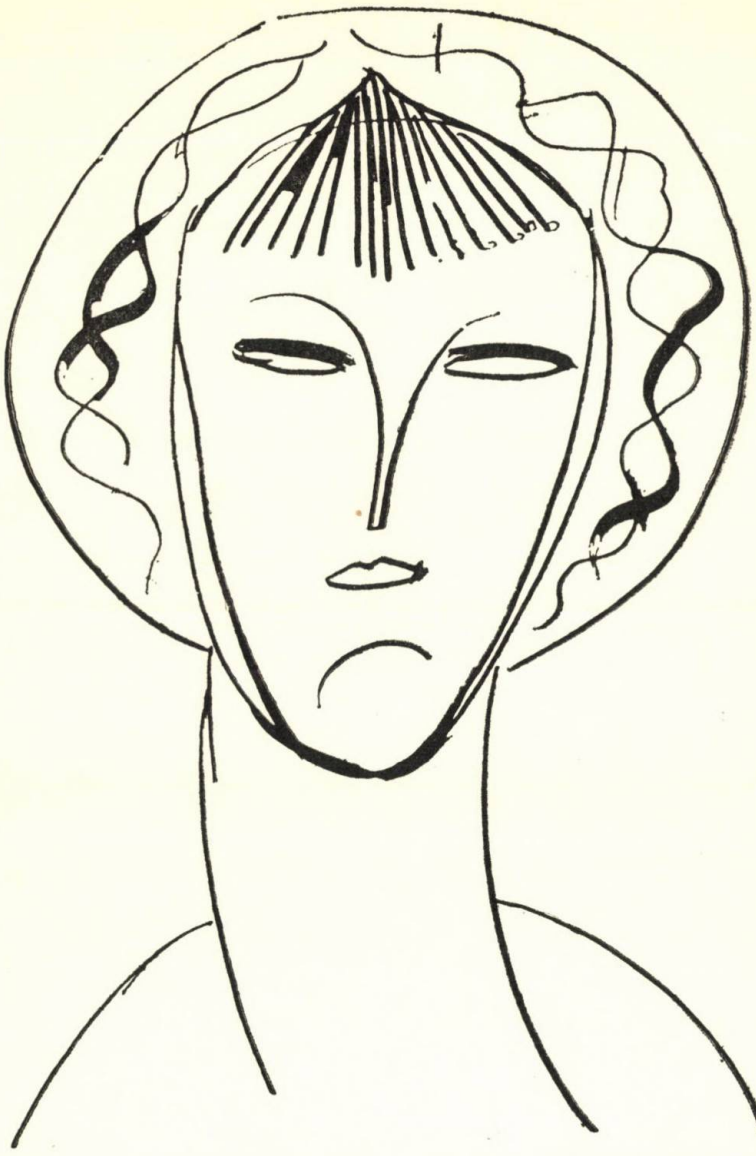

a C. J. Bulliet un bon souvenir C. Brancusi

The Brancusi-Bird

Astrid Hjertenaes Andersen
SUEDIA

I am a bird Brancusi,
You will know in at heart: A wide-winged bird. În the flight.
Before flight.
Before the repose on the rock. Before the wings will unfold

will I be the idea bird of the bird in the space. A more-bird.
Dynamic.
Raising her head Ab Ovo. Motiveless-like. Like the light in
motion.
The tree comes into existence.

Pasărea lui Brâncuşi

Eu-s o pasăre, Brâncuşi,
Vei şti-o cu inima: O pasăre larg înaripată. În zbor.
Înainte de.
Şi-nainte de odihna pe stîncă. Pîn' să se desfăşoare aripile,

fi-voi ideea de pasăre a păsării-n spaţiu. O mai-mult-decît-
pasăre. Dinamică.
Înălţîndu-şi capul Ab Ovo. Ca fără pricină. Ca lumina în
mişcare.
Arborele izbucnind în existenţă.

The sea becomes wave after wave and more than all oceans.
Poetry turns to reality. The world is beginning. The bird
speaks, Brancusi.
The bird more heavy than cherryblossoms and snow.

A bird unhappily
in love with the earth. With the mould of the furrow. In love
with the grass.
Green leaves with electric fingers pricking my wings grand
piano.

Glowing around my shoulders. Holding firmly my
triangle-shadow
which moves over wandering meadows and wrings itself. In
fluvial-mirrors.
Rivers with carps in them and therefore music. Your
homelands, Brancusi.

I am light as a stone among stones ever lightening, Brancusi.
I am the word with wings. I am bigger than the wind.
Because YOU created me with hands of love like powerful
branches.

Marea devine val după val şi mai mult decît laolaltă oceanele.
Poezia se preface-n realitate. Purcede lumea. Pasărea,
Brâncuşi, glăsuie.
Mai grea decît florile de cireş, decît omătul.

O pasăre, din nefericire
îndrăgostită de lut. De afînata ţărînă a brazdei. Îndrăgostită
de iarbă.
Pe cînd cu degete electrice verzile frunze mi-nţeapă marele
pian al aripilor.

Strălucindu-mi în jurul umerilor. Neplecîndu-mi triunghiulara
umbră
ce peste pajişti orbitoare pluteşte frîngîndu-se în oglinzile
rîurilor.
Rîuri pline de crapi şi — aşadar — de muzică. Ţările tale de
muzică, Brâncuşi.

Eu-s uşoară ca o piatră printre pietre pururi luminînd.
Sînt cuvîntul cu aripi. Mai uriaşă decît vîntul sînt.
Căci cu mîini de dragoste mai vînjoase ca nişte crengi m-ai
scornit lumii.

Hands releasing me finally. That I can fly into the landscape
of the future.
Kindling the fire eternal along the sea-shores. I sing my
Self-song, Brancusi.
YOU have told me to sing it: The song of the finest string
of the soul.

Cu mîni ce — desăvîrşită — mă slobozesc. Să pot spre
lăuntrurile viitorului zbura.
Însufleţind focul etern de-a lungul limanelor. Eu-mi îngîn,
Brâncuşi, Cîntecul-despre-mine.
Hărăzitu-mi-ai TU să-l îngîn: cîntul celei mai frumoase aripi
a sufletului.

Brâncuşi
sau
adevărata abstracţie

Paul André
ELVEŢIA

Nu mai mult în sculptură decît în pictură, filozofie, literatură sau muzică, nu-i de ajuns să ţinteşti către abstracţie ca să şi reuşeşti cu măsura cuvenită de veridicitate. E un drum care duce în sus. Atît de sus încît atinge infinitul. Dar e un drum greu, periculos. Iată ce ignoră, cu lesniciune, cea mai mare parte din pretinşii abstracţi. Ei au vrut să fie aşa pentru a aparţine timpului lor sub girul unei şcoli. Şi iată-i, bieţii de ei, exploatînd un procedeu. Un procedeu ce imobilizează gîndirea în materie, cînd de fapt era vorba de contrariu, adică de a cuprinde în miezul ei energia care guvernează formele şi are mijloace de a le duce mult dincolo de starea lor actuală.

Cu alte cuvinte, abstracţia implică un contact cu miezul cel mai intim al existenţei. E un sondaj care străpunge crusta

groasă a lucrurilor, pentru a întîlni în creație cele mai puternice energii aflate în acțiune. Or, ce s-a făcut cu ele? Sau, mai exact, ce-au făcut cei mai mulți speculatori? Un vocabular, un stil — fie cu pensula, fie cu scrisul ori cu sunetele. Ba chiar cu acul de gravat. Picturală, verbală, muzicală, sculpturală — forma a comprimat de-atunci spiritul, în loc de a se destinde, lăsînd să se zărească inexprimabila putere de care ea depinde. Prozei aeriene a unui Bergson îi urmară frazele grele ale existențialiștilor. Imaginilor imateriale ale lui Brâncuși, încercările grosolane ale scrutatorilor neputincioși.

*
* *

A-l situa pe Brâncuși în timp, înseamnă să și definești în ce constă capacitatea lui de a se elibera. Încă din preajma lui 1909 el se scăpa de influența lui Rodin, cu toată admirația purtată celui ce a fost nu numai maestrul său, ci în același timp și sprijinul prețios din pragul unei cariere începute pe stradă. Cu neputință să se meargă mai departe decît Rodin în schițarea cărnii, unde sîngele are ceva pasional. Unde structura osoasă a membrelor pare chiar să vibreze în ritmul arterelor. Pentru noul geniu, însuflețit de o irezistibilă nevoie de

căutare, nu rămînea decît să întrebe fenomenul în cele mai profunde dintre tainele lui fiziologice. Şi ele erau psihice. Iată ce-a descoperit Brâncuşi şi ce a căutat el să pună-n evidenţă. Cu puterea aceluia al cărui elev a rămas, dar schimbînd totuşi, pe de-a-ntregul, inspiraţia şi tehnica.

Nu va mai fi vorba de o înflorire fizică a impulsului vital. Va fi vorba de spiritualizarea acestuia. Paradox: prin intermediul subiectelor ce vor coborî cu o treaptă în scara fiinţelor. Cu lumea animală, acest anatomist în căutarea misterelor de ordin ontologic se va simţi mai la largul său decît cu omul. Omul: prea e prizonierul lui însuşi prin individualitatea pe care i-o formează inteligenţa şi poate că este prea puţin rămas în elanul primitiv unde se urmăreşte opera ce va merge din depăşire în depăşire. Omul: închis în el însuşi, aşa cum sînt — inevitabil şi în ciuda anumitor aparenţe liberale — sistemele şi societăţile omului, ce fac totdeauna să devieze instinctul prin care el ar presimţi mai întîi relativitatea construcţiilor sale vremelnice şi apoi superioritatea absolută a unui ţel evolutiv fără legătură cu ceea ce exprimă el prin noţiunea de progres.

Pe scurt, o focă văzută de Brâncuşi e totodată mult mai puţin şi mult mai mult decît atît: este elanul vital, surprins prin cîteva linii a căror sobrietate disimulează o întreagă forţă virtuală. Ghiceşti în ea o aspiraţie. Nu a focii. A vieţii.

În timp ce, de-ar fi fost vorba de o figură omenească, am găsi în lucrare ceea ce concepe ea și nu evocarea forței căreia ea nu-i este decît o trecătoare expresie.

În legătură cu aceasta, totuși, nimic nu-i mai semnificativ decît capodopera intitulată *Pasărea în spațiu*. Aici, fără să vrea, sînt sigur, ci numai prin simplul efect al unei analogii naturale, tema ajunge la cel mai vast și mai semnificativ simbol. Acest spațiu nu e vid. E plin de obstacole nevăzute. Abundă de legi ce trebuie să fie învinse. Și animalul nu mai este un animal, atît de mult dispare în mișcarea sa care disprețuiește toate piedicile cunoscute. Niciodată nu ați bănui muritoare această pasăre. De fapt, ea nici nu este. Nu mai este. Pasărea zboară spre definitiva sa desăvîrșire. Pentru că a ajuns la ea.

Cărui motiv i se datorește acest marș fantastic spre esențial, al omului pămîntean care-a rămas Brâncuși? Unei orientări interioare, ar fi prea lesne spus. Căci în acest domeniu sînt multe nivele diferite și, la urma urmelor insuficiente, precum și destule neputințe și falsificări cu haz. Trebuie vorbit de o exigență fundamentală? Ar însemna de asemeni

să explici prin jargonul zilei o experiență ce nu trebuie confundată cu cele ale atîtor artiști care speculează asupra sufletului ce lor le lipsește. Aici nu-i vorba de nici o dorință de a face o estetică rafinată prin diletantism intelectual.

La Brâncuși, n-ar trebui uitat că a fugit de condiția de supus, încă de copil, cu prețul unor redutabile încercări. Multă vreme a preferat să crape de mizerie și de istovire pentru a-și cuceri dreptul de a fi el însuși. Asta l-a dus la explorarea sensului ocult al vieții. Setea sa de abstracție este o sete de adevăr. Iată-l deci la antipodul lui Rodin, care, totuși, nu iubea mai puțin decît el adevărul. Însă Rodin a fost cîntărețul unei existențe prea pline; pe cîtă vreme Brâncuși, martorul unei permanente insatisfacții, chiar și-n anii cei mai buni ai succesului căruia el îi prețuia cu chibzuință măsura exactă. Îi cunoașteți desigur deviza: „Să creezi ca un zeu, să poruncești ca un rege, să lucrezi ca un sclav".

Să creezi ca un zeu: adică, de nu mă-nșel, să te întorci la izvoare.

Să poruncești ca un rege: adică să asculți de materie, ca de realitățile ce uzurpă, aici pe pămînt, puterea.

Să lucrezi ca un sclav: asta din pricină că nu poți crea ca un zeu și porunci ca un rege, fără să fi părăsit toată ambiția banală

pentru cea mai riguroasă disciplină. O, ce lecție este această lecție a sa, atunci cînd e bine înțeleasă! Dar, ca toate lecțiile nepieritoare, cu fiecare epocă ea riscă să fie rău înțeleasă și rău aplicată. Mulți discipoli vor face invers decît maestrul, avînd certitudinea că-i urmează inteligent exemplul.

La colonne sans fin

Jean Arp

FRANȚA

Qui est cette belle?
C'est Mademoiselle Pogany, une parente de Lady Shub-ad, la belle Sumérienne, et de Nefertiti.
Mademoiselle Pogany est la féerique grand'mère de la sculpture abstraite
Elle est constituée de voûtes, de courbes, d'emboîtages nacrés, de coquillages purs.
Elle pond des lunes blanches par les yeux.

En quittant hier l'atelier de la colonne sans fin — le calendrier dirait qu'il y a environ trente-cinq ans — j'attrapai avec ma main un peu du ciel incandescent du soir.

Coloana fără sfîrşit

Cine e frumoasa aceasta?
E domnişoara Pogany, o rudă de-a acelei Lady Shub-ad, nespus de chipeşa sumeriană, şi de-a lui Nefertiti.
Domnişoara Pogany e minunata bunică a sculpturii abstracte.
Se întrupează din bolţi, din curbe, din sidefii încastrări, din cochilii limpezi.
Ochii ei ouă chipuri albe de lună.

Părăsind ieri atelierul coloanei fără sfîrşit — cam treizeci şi cinci de ani ar zice calendarul că sînt de atunci — am smuls cu mîna o mînă din cerul de flăcări al serii.

Il grimaçait et rigolait de moi, mais je le dévorai.
C'était ma première et ma dernière visite chez Brancusi.
Ce sous-entendu est-il à comprendre?
Je n'expliquerai pas plus amplement pourquoi je ne suis pas retourné chez lui et ne dirai aujourd'hui que mon admiration profonde pour Brancusi.

Le jour tombait, mais l'espace autour d'un oiseau rêvait d'un éclair empenné et ne s'apercevait pas que l'oiseau s'était envolé et prenait le chemin vers l'atelier de la colonne sans fin.
Le coq chantait — co-co-ri-co — et chaque son faisait un zig ou un zag dans son cou.
Le coq de Brancusi est une scie de joie.
Ce coq scie le jour de l'arbre de la lumière.
Toutes ces sculptures sortent d'une fontaine humaine:
Le coq
Le phoque
Son portrait par lui-même — la colonne sans fin
Le poisson, roi-géant des silex nageant dans un nuage
Le fils prodigue qui monte l'escalier en descendant
Les pingouins qui pondent l'œuf du nouveau-né.
Une fontaine raconte ces fables plastiques.

Se strîmba și rîdea pe socoteala mea, dar eu îl devoram.
A fost întîia și cea din urmă vizită a mea la Brâncuși.
Subînțelesul acesta poate fi oare înțeles?
N-am să arăt cu risipă de vorbe de ce
nu m-am mai reîntors la el și n-am să vă vorbesc
azi decît de profunda mea prețuire pentru Brâncuși.

Era-n zorii zilei, dar văzduhul din jurul unei păsări
visa o străfulgerare de pene și nu-și da seama
că a zburat pasărea și se-ndrepta către atelierul
coloanei fără de sfîrșit.
Cocoșul cînta cu-cu-ri-gu și fiecare sunet punea cîte un zig
și făcea cîte un zag în gîtlejul său.
Cocoșul lui Brâncuși e un fierăstrău de bucurie.
Cocoșul taie ziua arborelui de lumină.
Toate aceste sculpturi ies dintr-o fîntînă umană:
Cocoșul
Foca
Autoportretul lui: coloana fără sfîrșit
Peștele, regele-namilă al cremenilor care înoată într-un nor
Risipitorul fiu care urcă scara coborînd
Pinguinii ce ouă oul noului născut.
O fîntînă istorisește aceste mituri plastice.

Portret de femeie

C. pico când ai fleca din Bucureşti sunt C. Bă

Povara anilor

Claude Aubert
ELVEȚIA

În chip de omagiu lui Brâncuși

La mijlocul lui iulie, în amurg, țara mea îmi oferă mîna-i zbîrcită. Am o jumătate de veac, dar cerul imens și de cristal pur a rămas același. Același de la opt ani.

Aproape de locul ăsta, unde mă plimb singuratic, pîlcuri de castani și de tei își avîntă frunzișurile spre înalte pustietăți, și în această clipă unică un nimb aproape autumnal îi și împodobește cu aur suav.

La streașina ochilor mei se cuibărește satul, acela care într-o bună dimineață a cunoscut ziua cununiei părinților mei. Și casa înaltă, în stil de palat italian, paradisul meu tot mai contemplă, pierdut grav în propria-i somnolență, frunzele teilor și ale castanilor.

Povara anilor

Claude Aubert
ELVEȚIA

În chip de omagiu lui Brâncuși

La mijlocul lui iulie, în amurg, țara mea îmi oferă mîna-i zbîrcită. Am o jumătate de veac, dar cerul imens și de cristal pur a rămas același. Același de la opt ani.

Aproape de locul ăsta, unde mă plimb singuratic, pîlcuri de castani și de tei își avîntă frunzișurile spre înalte pustietăți, și în această clipă unică un nimb aproape autumnal îi și împodobește cu aur suav.

La streașina ochilor mei se cuibărește satul, acela care într-o bună dimineață a cunoscut ziua cununiei părinților mei. Și casa înaltă, în stil de palat italian, paradisul meu tot mai contemplă, pierdut grav în propria-i somnolență, frunzele teilor și ale castanilor.

La această oră atîtea s-au schimbat, în afară de lac și de lucruri, de culorile, de esențele lor; atîtea lucruri s-au schimbat. Maică-mea, instalată într-o locuință sărăcăcioasă, se gîndește la imperceptibilele semințe dinlăuntrul clipei ce-i șoptește declinul.

Acestor oameni singuri care-și tîrșîie papucii vechi de-a-lungul covoarelor roase, vedeți cum li s-au înroșit orbitele ochilor și le ghiciți neliniștea și înfrigurarea, tocmai atunci cînd degetele lor nici nu-și mai aduc aminte de sprinteneala de altădată...

Maică-mea, astă-seară, nu mai are nici măcar puterea de a citi, de a-și despături ziarul dedesubtul înrămatelor tablouri vechi.

Îi socotesc ultimele zile, chiar și eu, și rarele, foarte rarele-i lacrimi de diamant rece sînt — în grota cea mai îndepărtată a inimii — ale mele. Chiar și din depărtare, contemplu bolta ultimelor sale zile, întocmai — da — ca un avar aurul adunat.

Unda aproape potolită a lacului depărtează cîteva aripi stacojii. Și pe malurile lui, amanții devin — prin mîngîierile lor — la fel de imperceptibile bule de aur.

Cînd pe celălalt mal trece vreun tren și uruitura lui smulge spațiului strîns în sineși îngrozitori șerpi sonori, mi se pare că

— pentru o clipă — destinele noastre ard într-un fulger unic și că rugăciunile ni-s niște fumuri foarte ușoare.

Ea, cu părul alb, maică-mea, se va duce să aprindă gazul, să-și facă o ceașcă de ceai. Podgoria, apoi, a strămoșilor — albastră deasemeni — o să se îmbine firesc cu ciorchinele înaltei nopți.

Casa, aceea care m-a văzut răsărind pe lume, putea-se-va reîntoarce în inima amintirii mele?

Tremur ca și acest necunoscut botgros, cu totul pierdut pe creanga lui întunecată.

Lucrurile nu mi s-au dat, nici iubirile, nici zilele. Și a trebuit să le smulg eu, singurei lor seve iluzorii...

Lucrurile nu mi s-au dat, nici iubirile, nici zilele. Și, ca să reușesc să le reținpe retina mea, ea însăși fluture rătăcitor, am ars pînă-n vîrfurile vii ale aripilor.

O fetelor, cu ochi de muzică, niciodată în miezul inimii mele, mereu fugind din mine, departe zvîrlite de alergările-mi...

Cine așadar a vrut să fiu frustrat de esențial, eu care — din ironie — doar pentru el mă rog?

Piatră unică, noapte, alerg spre Eva și Eva fuge de mine. Și numai împotriva morții înalț în propriu-mi cer arhitectura, de asemeni iluzorie, a poemelor mele.

Un clopot de cleștar, două sau trei, sulița de bronz a cerului o străpung și zborul lor instantaneu și minunat nu-mi poate umple rana...

Fii liniștită, mamă, încuviințează mînilor tale tremurînde să se întoarne singure în urna cu cenușă rece, căci în curînd pacea îți va cuprinde adevărata bogăție, înstăpînindu-te propriilor sale depărtări.

Te văd, singură din nou, înaintînd în aerul umilei tale locuințe, cufundîndu-ți fiecare mînă în mărăcinișurile sălbatice ale copilăriei.

Constantin Brâncuşi

Mariano Baffi
ITALIA

Dacă doriţi să cunoaşteţi într-adevăr pe Constantin Brâncuşi, fiu de ţărani români şi ţăran el însuşi pînă în ultimele clipe ale vieţii lui, nu încercaţi să-l cunoaşteţi apropiindu-vă de el în locurile îngrădite ale muzeelor Europei şi Americii, unde — biete păsări în colivii — sînt închise fiinţele mîinilor sale, şi nici măcar în acel atelier parizian, unde dragostea şi recunoştinţa pămîntului care l-a găzduit or să rămînă ca mărturie concretă a fecundităţii artei lui.

Dacă vreţi într-adevăr să cunoaşteţi pe Constantin Brâncuşi, faceţi-vă drum mai încolo, pe pămîntul României. Dar, o dată ajunşi aici, nu trebuie să vă închideţi în marile staţiuni climaterice de la Mamaia sau din Carpaţi, nici măcar în Bucureştiul cu largile lui bulevarde, care ziua tresar

sub soarele puternic și care seara se învăluie în lumini tainice.

Duceți-vă în Oltenia lui Brâncuși, la Tîrgu-Jiu, orășelul de unde pasărea gîndurilor sale și-a desprins minunatu-i zbor, dar de care sufletul său de om și de artist pare să nu se fi deslipit în întregime.

Duceți-vă la Tîrgu-Jiu, unde în liniștea caracteristică satului românesc, în verdele pădurii, nu departe de rîul zgomotos, în corespondență cu acea natură pe care el a avut-o continuu prezentă în clipele lui de travaliu, se află un complex de opere unice în lume.

Trecînd pe sub *Poarta sărutului*, care repetă motivul atît de drag artistului, opriți-vă aproape de *Masa tăcerii*, acest imens bloc de piatră cu un diametru de peste doi metri și de aproape o jumătate metru grosime, această masă cu douăsprezece scaune în jur, care-și așteaptă în veacuri tăcuții ei oaspeți. În sfîrșit, ridicați privirea să admirați *Coloana fără sfîrșit* — o s-o vedeți dreaptă, nu lovindu-se de cer, ci înălțîndu-se către el, acolo unde concetățenii săi au vrut-o, ca să amintească de cei căzuți în primul război mondial.

Urmăriți mai mult cu gîndul decît cu ochii șirul minunat al elementelor romboidale suprapuse și recunoașteți cum într-adevăr arta — cînd este artă adevărată și nu o vulgară mistificare — servește la a înălța sufletul către Dumnezeu.

Point du jour

Pierre Beausire

ELVEŢIA

Dès l'adieu de l'étoile au comble de l'écume,
Voici se dénouer le silence des nids,
Et les vergers d'avril proférer dans la brume
La jubilation des oiseaux infinis!

Dand les arbres, la voix fraîche du vent ruisselle,
Si l'horizon s'embrasse entre leurs bras obscurs,
Ouvrant sa forge immense, où le Temps étincelle
Et jaillit dans le ciel en gerbes de cris purs!

D'un tumulte de fleurs aux éclairs de rosée,
La prairie investit le cœur intimidé
D'être, par l'évidence alerte et reposée,
A l'ampleur de l'instante Origine accordé.

Zori de zi

De cînd adio steaua și-a luat de coama spumii
Tăcerea de prin cuiburi că se desprinde — iată,
Livezi de-april prin ceață sparg marginile lumii
Cu bucurii de păsări ce izbucnesc deodată.

Vînt proaspăt glasu-și urcă prin arbori, cînd în brațe
De tuci li se-mpletește ființa zării toate,
Cu fierării din care scîntei de timp săr hoațe
Spre cer în mii de jerbe de țipete curate.

Cu fulgere de rouă, tumult de flori închină,
La inime sfiite, cîmpia; și le face
— Vădită mișunarea de razne și hodine —
Din falnicele-obîrșii, senin tain de pace.

Hermetisches Gedicht

(mit Worten auch von Robert Creeley/Klaus Reichert)

Gerald Bisinger

R.F.G.

Und warum nicht als hommage Brancusi

Nicht katzengleich bist du nicht ziegengleich
wer
bist du was bist du für mich
zärtlich zärtlich
das
muss ich für Dich sein
arm alt müde
(das Pferd)
wer bist du
löwengleich bist du für mich
und ich

Poezie ermetică

(cu vorbe şi de Robert Creeley/Klaus Reichert)

Şi de ce nu ca omagiu lui Brâncuşi

Nu eşti asemeni pisicilor, nu asemeni caprelor
cine
eşti ce eşti tu pentru mine
drăgăstos drăgăstos
aşa
trebuie să fiu eu pentru tine
sărac bătrîn obosit
(calul)
cine eşti tu
asemenea leilor eşti pentru mine
şi eu

Ist das Liebe
was ist das
schon wieder schon lang
und
schon noch
Cherie (ach wie modisch
gewesen so sag ich
zu meiner Zeit)
so sag ich nicht jetzt
ich
habs bloss geschrieben
löwengleich bist du
ich
löse mich auf in dich
(ich fliess über)
du
Willst mich nicht fressen

Oare asta-i dragoste
ce-i asta
din nou încă de mult
și
încă mai
Chérie (ah ce modern
a fost așa spun eu
pe vremea mea)
acum nu spun
așa
am scris doar
ești asemenea leilor
eu
mă dizolv în tine
(mă revărs)
tu
Nu vrei să mă mănînci.

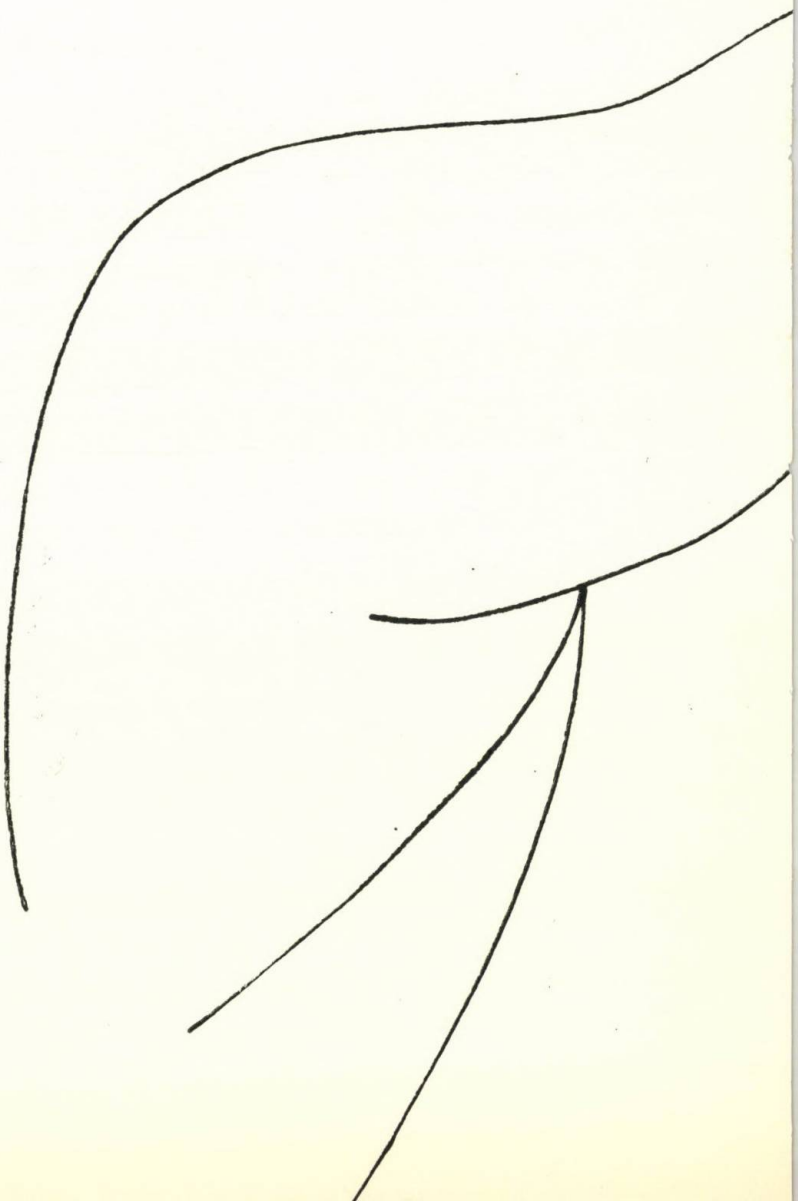

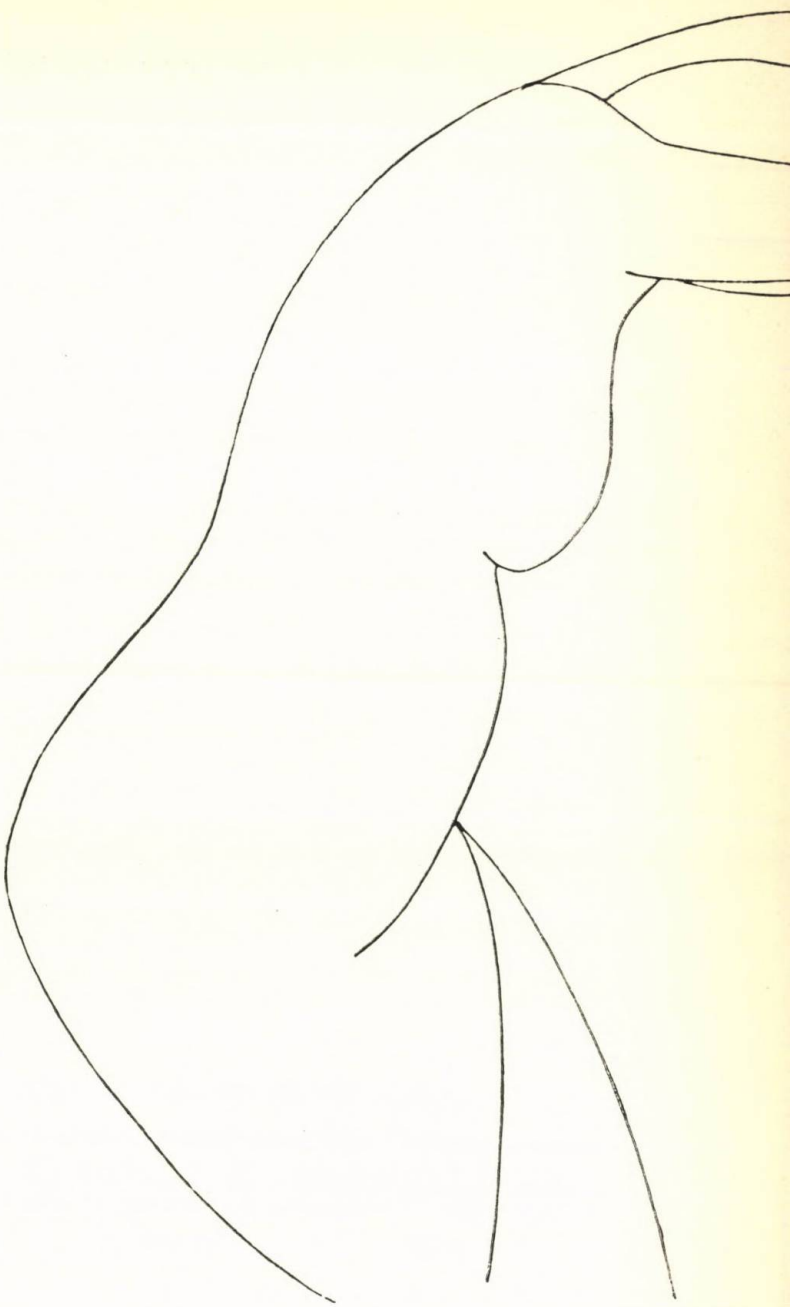

Pasărea sfîntă

întruchipată în aur de sculptorul C. Brâncuşi

Lucian Blaga

ROMÂNIA

În vîntul de nimeni stîrnit
hieratic Orionul te binecuvîntă
lăcrimîndu-şi deasupra ta
geometria înaltă şi sfîntă.

Ai trăit cîndva în funduri de mare
şi focul solar l-ai ocolit pe de-aproape.
În păduri plutitoare-ai strigat
prelung deasupra întîielor ape.

Pasăre eşti? Sau un clopot prin lume purtat?
Făptură ţi-am zice, potir fără toarte,

Szent madár

Aranyból formázta C. Brâncuşi

Senkitől nem támasztott szelekben
most paposan az Orion megáldja
fejed, s rá könnyét hullatja az ég
szent és magasztos geometriája.

Valaha tenger mélyében laktál,
s a nap tüzét közelről megkerülted,
úszó erdőkben rikoltott a hangod,
míg álltak ősvizek alattad és körülted.

Madár vagy-e? Harang, mely a világba zeng?
Élőlényt sejtek benned, szép sima serleget,

cîntec de aur rotind
peste spaima noastră de enigme moarte.

Dăinuind în tenebre ca în povești
cu fluier părelnic de vînt
cînți celor ce somnul și-l beau
din macii negri de subt pămînt.

Fosfor cojit de pe vechi oseminte
ne pare lumina din ochii tăi verzi.
Ascultînd revelații fără cuvinte
subt iarba cerului sborul ți-l pierzi.

Din văzduhul boltitelor tale amiezi
ghicești în adîncuri toate misterele.
Înalță-te fără sfîrșit,
dar să nu ne descoperi niciodată ce vezi.

gömbölyü aranykelyhü dalt
holt rejtélyekből sarjadt félelmeink felett.

Homályba és mesékbe hullón
szélhez hasonló furulyadalod,
azoknak dalolsz, kik oly álmot isznak,
mit adnak föld alatti, fekete pipacsok.

Öreg csontokról szertemálló foszfor
fényében fürdik zöld szemed,
szóba se foglalt igére fülelve
szállsz elveszőn, s az ég füve belep.

Onnan, hová deleidnek boltosodó lege vont,
megfejted te a létnek minden titkát.
Szállj csak szűntelen fölfelé,
de azt, amit ott látsz, el sose mondd!

Gáldi László fordítása

Brâncuși

Geo Bogza

ROMÂNIA

S-a născut la Hobița în 1876.

Tăind piatra și lemnul cu mîinile lui de țăran din Gorj, el a deschis artei și spiritului omenesc poarta unui nou univers.

El este mai mult decît un sculptor, este un profet.

Tăind piatra și lemnul cu mîinile lui de țăran din Gorj, el a impus materiei fluiditatea spiritului.

El este mai mult decît un profet, este un artist de geniu.

Tăind piatra și lemnul cu liniștea sufletească și înțelepciunea unui lung șir de strămoși, el a mers direct la esențe, la expresivitatea formelor primordiale, la sîmburii vieții și ai cosmosului.

El este mai mult decît un artist de geniu, este un vizionar.

Tăind piatra și lemnul cu mîinile lui de țăran din Gorj, el a descătușat din miezul materiei zborul unic al pasării măiastre.

El este mai mult decît un sculptor, este un profet.

Tăind piatra și lemnul cu mîinile lui de țăran din Gorj, el a descătușat din miezul materiei coloana fără sfîrșit, geometrie și ritm al infinitului.

El este mai mult decît un profet, este un artist de geniu.

Tăind piatra și lemnul cu mîinile lui de țăran din Gorj, cutezător întotdeauna și niciodată încercat de eroare, el a îmbogățit muzeele lumii și cerul ce se bolțește deasupra pămîntului cu opere ce prevestesc filozofia și arta viitorului.

El este mai mult decît un artist de geniu, este un vizionar.

Tăind piatra și lemnul cu mîinile lui de țăran din Gorj, el a impus materiei fluiditatea spiritului, a descătușat din miezul ei fierbinte pasărea măiastră și coloana fără sfîrșit, a deschis artei și spiritului omenesc poarta unui nou univers.

El este mai mult decît un sculptor, mai mult decît un artist de geniu. Este un demiurg.

S-a născut la Hobița în 1876 și nu va muri niciodată.

CONSTANTIN BRÂNCUŞI

de Eugen Drăguțescu

Liniile esenţiale

Pierre de Boisdeffre

FRANŢA

În născocirea de noi forme care, de la începutul acestui veac, n-a încetat să repună în discuţie toate ideile căpătate în materie de artă, opera lui Brâncuşi ocupă un loc de frunte.

Epurîndu-şi-o continuu, pururi în căutare de linii şi de volume pure, Brâncuşi izbuteşte să regăsească proporţiile unui nou clasicism, procurînd mereu ochiului nişte bucurii pe care puţini sculptori contemporani au ştiut să ni le ofere. El regăseşte, fără măcar să-şi dea seama, liniile esenţiale ale primitivilor Africii şi Oceaniei, azvîrlind astfel un pod între arta contemporană, sculptura romană şi fetişuri.

Artei antropomorfice pe care ne-au lăsat-o moştenire grecii, el îi opune o plastică potrivită Cosmosului, aşa cum ni-l dezvăluie în acelaşi timp ştiinţa modernă şi o natură redată nudităţii sale originare.

Pour Brancusi

Alain Bosquet

FRANȚA

Enlever à l'oiseau trois plumes.
Puis le priver de ses griffes.
Puis lui soustraire un œil.
Faire de son corps un corps absent.
Faire de son vol un vol de mille siècles.
L'immobiliser pour mieux le mobiliser.
Oiseau concret devenu abstrait.
Oiseau limité à l'idée de l'oiseau.
Oiseau idéal comme un esprit.

Pentru Brâncuşi

Păsării trei pene să-i smulgi.
De gheare s-o lipseşti apoi.
Apoi să-i scoţi un ochi.
Un trup absent să faci din trupul ei.
Din zborul ei un zbor de mii de veacuri.
Spre a o înşuruba mai bine-n mişcare, locului s-o ţintui.
Pasăre concretă ajunsă abstractă.
Pasăre de ideea de pasăre mărginită.
Pasăre ideală ca un spirit.

Partir de l'esprit qui bouge.
Habiller l'abstrait d'un poids concret.
Donner du mouvement à une pensée.
Inventer le vol.
D'un corp idéal faire un corps qui vit.
Lui donner un œil.
Lui imposer des griffes.
Trois plumes pour que l'oiseau soit enfin mortel.

Din spiritul ce freamătă să pleci.
C-o greutate concretă abstractul să-mbraci.
Mișcare să dai unui gînd.
Să născocești zborul.
Dintr-un ideal trup să iști un trup trăitor.
Ochi să-i stîrnești.
Gheare să-i împlînți.
Trei pene pentru ca în sfîrșit muritoare să fie pasărea.

Le baiser

Guy de Bosschère

FRANȚA

À la mémoire de Brancusi

La rose sans fin de l'œil
où tourne un silence de pierre
les corps divisés dans leur assaut
dont l'ombre pulvérise la candeur
les lèvres enlacées
un baiser en règle le divorce.

Sărutul

În memoria lui Brâncuşi

Roza făr' de margini a ochiului
in care se-nvîrte-o tăcere de piatră
duşmane trupurile-n zvîcnetul lor
a cărui umbră farmă puritatea
buzele înlănţuite
pune un sărut hotar despărţirii.

Brancusi

Guy de Bosschère

FRANȚA

La Colonne est lisse comme l'espoir
et le jour recommence sans appui.
Quelques instants épars autour de la mer
comme des soupçons, et tout recours est obscurci.
Le voyage est une poussière d'hommes armés
sans mémoire.

Brâncuşi

Ca nădejdea de lucioasă e Coloana
şi ziua reîncepe fără alt reazim.
Ca nişte bănuieli, cîteva clipe
risipite-n jurul mării, şi-ntunecată-i orice scăpare.
Călătoria-i o pulbere de oameni înarmaţi
fără aduceri aminte.

Limitele artei lui Brâncuşi

Dan Botta

ROMÂNIA

Într-o seară de octombrie 1930, într-o seară al cărei opal misterios realiza pentru mine

«Octobre pâle et pur»

din poezia lui Mallarmé, într-o seară mai limpede şi mai palidă decît alte seri, cînd însoţeam, pe una din căile oraşului, pe sculptorul Constantin Brâncuşi, l-am ascultat spunîndu-mi, despre arta căreia se închinase, cuvinte de tristă nedumerire.

Era poate o îngenunchiere a sculptorului înaintea acestei seri înfiorate, o abdicare înaintea acestei naturi fluide, mişcătoare şi ascunse, pe care geniul său de statuar n-ar fi putut-o niciodată exprima. Sau poate că se petrecea cu el fenomenul care se constata la grecul antic. Trăind în frumosul pe care-l

concepea, ca într-o altă dimensiune a spațiului, acest frumos nu-i mai preocupa reflecțiunea. Problemele lui îl nedumereau.

Constantin Brâncuși are desigur sufletul meșterului antic. El trece azi drept unul din cei mai mari sculptori ai lumii — lucrul mîinilor sale e admirat în cele două continente — dar la Paris, unde și-a construit atelierul, el duce o viață de meșter din alte vremi, tăind și săpînd singur imense blocuri de piatră, modelînd și lustruind statui de o splendidă frumusețe.

Brâncuși are conștiința severă a măiestriei sale. Atent la toate condițiile lucrării pe care o execută, cunoscător al puterilor virtuale, al limitelor materialului modelat, el știe să realizeze o armonie incomparabilă între ideea clară și cantitatea ei. El știe să facă a vorbi luciul bronzului, ariditatea pietrei, castitatea marmurei, la maximul de elocvență de care sînt capabile structura, rezistența și precizia unui material dat.

Și deși lucrările pe care le produce afectează forma prea simplă a ovalului, a sferei, a elipsei, niciodată o sferă, un oval sau elipsă, oricît de geometric perfecte, nu vor realiza o idee de Brâncuși.

Arta sa este fructul unei lungi elaborări. Un complex natural — complexul uman al modelului dorit — un om, deci, cu

infinitul său personal, cu caracterele care-i sînt proprii, cu perspectiva de sugestii pe care el însuşi o deschide sculptorului — este ridicat la măsura idealului său.

O formă de Brâncuşi exprimă o infinitate de forme, fiecare din ele e rezultanta unui complex minor. O marmură de Brâncuşi este o marmură vie. Ea are acea misterioasă expresivitate, acel suflet pe care i-l dăruie alintarea materială şi mistică a sculptorului, adoraţia continuă a mîinilor sale, şi atenţia fluidă cu care o pătrunde şi o modelează spiritul său. Căci se petrece o fascinaţie reciprocă între creator şi operă, o magie care se exaltă de ritmul pe care l-a creat. În linia aceasta de o sinuozitate perfectă, în această volută melancolică, sculptorul a rezolvat — dar printr-o neîncetată perfecţionare, printr-o lucrare metodică, dureroasă, aridă — o mie de intenţii de graţie, de muzică şi de lumină.

Aşa e *Portretul domnişoarei Pogany*. Umanitatea ei singulară, personalitatea, specificul ei corporal, se rezolvă într-un oval de mare duioşie — capul — şi într-o volută a cărei muzicală arcuire evocă fluiditatea lebedei.

Aşa e *Torsul*. O marmură în linia căreia sculptorul a înscris o idee ritmică, o idee de legănare infinită, ca a mării, o răcoare de stea limpede, de palidă stea profundă, absolutul coapsei adorate.

Artă de intens lirism, al cărei izvor e o idee mistică de poezie — arta cea mai platoniciană din cîte cunosc. Ea are idealitatea coloanei.

Filozofia lui Platon și coloana greacă sînt, de altfel, concepțiuni surori.

Coloana este statuia abstractă a omului, imaginea proporției, arhetipul geometric al corpului uman. Armonie de numere și cadențe, de forțe și de legi, orice coloană închide o cariatidă, rezolvă geometric complexul de relații al corpului uman. Sculptura lui Brâncuși e fructul aceleiași puteri de abstracțiune, al aceluiași nesațiu de absolut.

Să admirăm statuia *Paserii de aur*. E un simbol al infinitului. E figura aproape imaterială a zborului. Nimic din atributele paserii nu apare în acest bolid fusiform. Doar o tensiune spre zenit, o vigilență în spațiu.

Acest dor de geometrie, această pasiune pentru formele abstracte — lumea privită ca o construcție gratuită a inteligenței — își are izvoarele în idealismul platonician.

«Ceea ce numesc aici frumusețe a formei — scrie Platon în *Philebos* — nu e ceea ce lumea exprimă cu acest cuvînt, frumusețea făpturilor vii sau a icoanelor pictate. Numesc frumos numai ceea ce este rectiliniu sau circular, și suprafețele și solidele compuse rectiliniu și circular prin compas,

prin linie sau echer, căci numai acestea nu sînt frumoase sub anumite condiții, ci în sine și prin natura lor.»

În acest paradis de forme, Brâncuși și-a constituit sculptura. O lume de idei, de simboluri și figuri ciudate, o lume care atinge în marea-i intelectualitate zonele de ceață ale misticii.

Iată capul *Muzei adormite*. Liniștea lui vine din marmura templelor. Muzica lui a inspirat altădată pe Praxiteles. Iată acele figuri de stil arhaic, în care piatra însăși pare roasă de timpuri, și care, ca statuile desgropate, exercită magia altui ev.

I-a plăcut lui Brâncuși să rivalizeze, arare, în sculptură, cu timpul. El a dăruit unor lucrări ale sale ceva din frumusețea unei lespezi milenare, a unei pietre modelate de valuri, modificate de timp, de geniul misterios al întîmplării — al întîmplării pe care, ciudat, Platon însuși o credea — și mai presus de artă — generatoare de frumos.

Prin mistica platoniciană, Brâncuși exprimă însă mai puternic fenomenul românesc. De misticismul platonician, de geometria riguroasă a concepției lui Brâncuși se leagă în mod natural stilul artei noastre înseși. Artă tracică și mediteraneană, artă a misticității și a luminii, prin destinele ei naturale — căreia Bizanțul, prin tradiția lui platoniciană, i-a confirmat darurile — arta românească își are în Brâncuși pe cel mai luminos exponent al ei.

Bizantină, sculptura lui Brâncuşi este fructul dogmei care interzicea chipul săpat, al dogmei care nu prescria decît sculptura geometrică, floarea, simbolul.

Fiul de ţăran din Gorj, Constantin Brâncuşi, exprimă într-o plastică incomparabilă acest dat al tradiţiei noastre. El este un sculptor de forme abstracte. O mie de ani de obscură artă ţărănească, o mie de ani de geometrie săpată, se exprimă în arta acestui mare statuar.

Caracterul profund românesc al artei lui Brâncuşi apare limpede în *Monumentul funerar*, simplă cruce cu acea ondulaţie a braţelor proprie crucilor de ţară, sau în *Coloana fără sfîrşit*, al cărei motiv romboidal repetat vertical sugeră, prin egalitatea-i ritmică, ideea de infinit. Acest motiv romboidal aparţine sculpturii populare în lemn.

Dar linia de forţă pe care e situat Brâncuşi, calea regală a tradiţiei pe care o reprezintă, duce şi mai departe. O artă e cu atît mai valoroasă cu cît pune în lumină o mai veche tradiţie, şi integrează armonios complexe mai variate de cultură.

Sculptura lui Brâncuşi participă şi la arta preistorică. Acest oval perfect, melodia acestei arcuiri incomparabile, era imaginea unui cult preistoric, simbolul fecundităţii, forma rituală a lumii.

Şi e stranie şi tulburătoare această figură — ovalul, elipsa — care, ancorată în matricele vieţii, în formele elementare ale biologiei, ajunge să închipuie ideea celei mai curate frumuseţi. Dar, oare nu acelaşi oval e imaginea geometriei cosmice, principiul genuin al lumii, drumul stelelor, garanţia perfecţiunii divine?

Arta lui Brâncuşi exprimă, aşadar, solidaritatea misterioasă dintre această idee de frumuseţe cosmică, cea mai nobilă tradiţie idealistă, şi cultura însăşi a poporului românesc.

În esenţa ei, această artă apare ca rezultatul unei mari puteri de abstracţiune, al unei sete de forme apollonice, solare. Cariera lui Brâncuşi n-a fost decît o cucerire de lumină.

De aceea, cum îl ascultam în seara transparentă de octombrie rostindu-se nedumerit despre frumosul pe care-l împietrise, mi-a venit în minte imaginea lui Dante care, în Paradis, fascinat de lumina sferelor pe lîngă care trecea, pierduse conştiinţa orientării şi nu mai ştia dacă urcă sau coboară.

Atunci privi spre Beatrice,

«La donna mia ch'io vidi far piu bella»,

şi văzînd că faţa ei se făcea mai luminoasă, înţelese că urca.

Sculptura lui Brâncuşi e o trecere în lumină mai înaltă.

Rugăciune

Brâncuși

Radu Boureanu

ROMÂNIA

Învești mîntată-n nudidatea ei
femeia bronz se închina la zei;
Zeii erau se vede sub pămînt
cum ea se închina cu unghiul frînt;
în scoica rugăciunii, în palmele-adunate
un fluture prinsese poate;
în cripta moale ca-ntr-o văgăună
i se părea un clopot că răsună;
bătea în somnul palmei o aripă de flutur
mai pipăit ca florile-n vișin cînd se scutur.
O apăsau pe ceafă lumi de mit
dar unghiul ei stătea de neclintit;
durată-n omenească simetrie,
în bronz, femeia se născuse vie.

Le coeur de l'espace

Pierre Bourgeois
BELGIA

Bran-cu-si, ces trois syllabes sentent
l'effort et l'accomplissement ; elles sonnent la ténacité,
l'honneur de s'accrocher au sol et soudain de se relever.
Être et s'échapper, ainsi l'œuvre.
J'aime de revoir les commencements,
les formes ovoides qui cherchent un équilibre horizontal:
la naissance invite d'abord à la douceur
d'être étendu et l'on caresse
la sculpture comme une forme humble et fière.
Vient le devoir de lutter.
Alors
il faut croire à la respiration de l'espace,
à l'élan vertical.

Inima spațiului

Bran-cu-si, aceste trei silabe au izul
străduaniei și-al împlinirii; ele-s ecoul îndîrjirii,
mîndriei de-a te încherba de pămînt și de-a te înălța brusc.
Să fii și să-ți scapi, iată opera.
Îmi place să revăd începuturile,
ovoidele forme ce caută un echilibru orizontal:
nașterea cheamă întîi la desfătarea
de a fi întins, și mîngîie
sculptura ca pe-o umilă și mîndră formă.
Vine datoria de-a lupta.
Atunci trebuie să crezi în bătăile
inimii spațiului,
în elanul vertical.

L'artiste se concentre, aiguise sa ferveur.
Tous les être n'ont-ils pas
le droit de se rêver oiseaux?
Jaillissemenet d'envol...
De l'abstrait, cela? Non,
une esthétique purifiée
au service
de notre peine et de notre victoire.

Artistul se concentrează, își ascute fervoarea.
Oare nu toate
ființele au dreptul de-a visa păsări?
Țîșnire de zbor...
Abstracte sînt? Nu,
ci o purificată estetică
în slujba
suferinței și triumfului nostru.

Framför den oändlige pelaren

Einar Bragi

ISLANDA

Som en drömlynt vallpojke från Gorj,
där tystlåten vaktar sin hjord,
driver sensommarvinden morgonskyarna framför sig
inöver mitt hemlands ödsliga fjälltrakter.

Dock lämnar den i bygd
en liten hop
som tättsamlade lamm
på en vit frostskadat mark.

Var de kanske ämnade åt oss människor
till ett gemensamt slåttergille
efter denna kokra sommars ofantliga gräsbrist?

În faţa Coloanei fără sfîrşit

Ca un visător băieţandru gorjan, flăcău al păşunilor
care-şi paşte-n tăcere ciopoarele,
peste muntoasele ţinuturi sterpe ale pietrei mele
vîntul verii-ntîrziate îşi mînă dimineaţa norii din urmă.

Şi totuşi, cînd pleacă, un pui de nădejde
lasă parcă în urmă,
cu vite laolaltă strînse buluc
pe-un alb tărîm ca de ger îngheţat.

Fostu-ne-a oare nouă, pămîntenilor, hărăzit
ca împreună să strîngem fînul
de pe această ciudată lipsă de fîneaţă din vara zgîrcită?

Så har jag ofta fragat, mässtare Brancusi, —
framför din oändlige pelare pekande mot skym
och alltid erhållit samma mänskliga svar: —

«Se upp, men glöm dock aldrig, min vän,
att även det oändligt höga
har sitt upphov där nere — på jorden».

Întrebatu-l-am ades pe maestrul Brâncuși
stînd în fața Coloanei fără sfîrșit și arătînd spre cer
și niciodată n-am primit decît același răspuns omenesc:

«Uită-te-n sus, dar niciodată nu uita, prietene,
că însuși nesfîrșitul cel nalt
obîrșia-și are tot jos pe pămînt.»

Ilustrație la cartea de poeme
PLANTE și ANIMALE de Ilarie Voronca

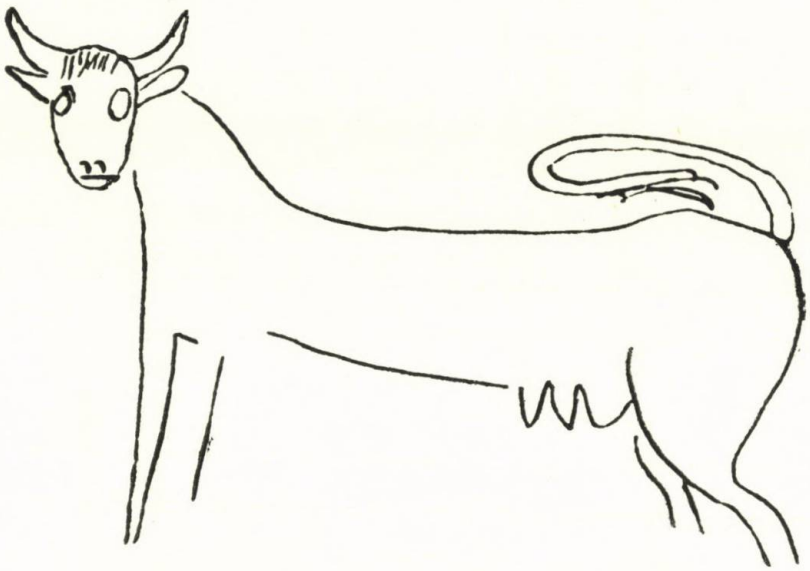

L'oiseau de Brancusi

André Castagnou

BELGIA

Quittez tous vos soucis,
voici l'oiseau de Brancusi.
Pour écheniller une rose,
trop n'est point d'un matin,
tant il y prend de soin
au jardinier hindou.
Ceci est une fable,
et quand ce fut midi,
une belle intouchable,
sa cruche sur la tête
entre dans le jardin

Pasărea lui Brâncuşi

Părăsiţi-vă grijile toate la uşi,
iată pasărea lui Brâncuşi.
Ca să cureţi un trandafir
nu-i prea mult o dimineaţă,
atîta bătaie de cap
îi cere grădinarului hindus.
Asta-i o poveste
şi cînd veni amiaza
o neasemuit de frumoasă
fată cu ulciorul pe cap
intră în grădină

et quelques goutes d'eau vint verser sur la rose,
sur la rose qui se réjouit
Ceci est une fable:
quittez tous vos soucis,
voici l'oiseau de Brancusi.

și picură pe trandafir cîțiva stropi de răcoare,
pe trandafirul hohotind de soare.
E-o poveste, aceasta:
lepădați-vă grijile toate la uși,
iată pasărea lui Brâncuși.

Bei Brancusi, zu Zweit

Paul Celan

AUSTRIA

Wenn dieser Steine einer
verlautem liesse,
was ihn verschweigt:
hier, nahebei,
am Humpelstock dieses Alten,
tät es sich auf, als Wunde,
in die du zu tauchen hättst,
einsam,
fern meinem Schrei, dem schon mit —
behauenen, weissen.

La Brâncuşi, în doi

Dacă piatra aceasta
ar mărturisi
ce taină ascunde:
aici, chiar lîngă
toiagul acestui moşneag,
s-ar deschide ca o rană
în care te-ai afunda
solitar,
departe de strigătul meu, o dată cu
ele — cioplitele, albele

Cuminţenia pămîntului

Miron Chiropol
ROMÂNIA

Sufletul mi-l cînt
implorînd spre lucruri
înălţate-n vînt
şi amar dînd muguri.

Cresc pe mine dur
scoarţele, mă-năbuş —
dar acest contur
nu mă stinge totuşi.

Mai rămîn uşor
viaţă în afară,

jumătate mor,
jumătate iară

pot să mă trezesc
și să ard spre tine
cu un trup visînd
lumile-androgine.

Rămas bun de la Brâncuşi

Pierre Courthion

FRANŢA

Deunăzi, într-o dimineaţă cu uşoară pîclă, am pornit-o să văd la faţa locului ce a mai rămas din Impasse Ronsin, unde mă duceam altă dată să-l surprind pe Constantin Brâncuşi, cînd reuşeam să mă sustrag micii actualităţi, aceea despre care deocamdată se vorbeşte mult, şi care nu are nici o importanţă în faţa celeilalte, aceea a muncii mîinii, inimii şi spiritului.

O paragină de loc, presărat cu resturi, rămăşiţele zidurilor în ruină ale unei ultime barăci, odinioară din pînză gudronată — şi unde tot mai e instalat provizoriu un locatar, un pictor, acela care — eroic — va rezista pînă în ultima clipă cazmalei demolatorului.

E tot ce mai dăinuie din acest soi de falanster de artişti pe care îl domina — fără ca să fi urmărit-o în nici un fel — figura înaltă a lui Brâncuşi, profet bărbos, îmbrăcat în barchet şi încălţat cu saboţi, sculptorul sculptorilor vremurilor noastre.

În atelierul tencuit cu var şi cu acoperişul jos, Brâncuşi îmi reproşase de îndată că nu am venit ca prieten (vizita mea avea scopul interesat de a mă informa asupra ultimelor sale opere).

Îmi arătase sculpturile aşezate pe socluri puse de el în contact cu prize electrice, ca să le poată roti uşor în faţa spectatorului. Văzusem astfel, între altele, *Pasărea*, *Coloana fără sfîrşit* şi, cioplită, de asemenea în lemn, *Broasca ţestoasă*, da, broasca ţestoasă care era într-un fel oarecare piesa de mare măiestrie a acestui mare făuritor, aceea pe care nu o işti decît o dată spre a-ţi dovedi priceperea.

De atunci sculptorul se mai ridicase încă mult peste ceea ce nu era pentru el decît o trambulină. Dar *Broasca ţestoasă* exista, impozantă, mărturie primă a cinstei riguroase din partea celui ce a imprimat lemnului, cuprului şi marmurei cioplite puritatea sufletului său. De asemeni — dintre cei pe care i-am cunoscut — Brâncuşi este şi artistul cel mai închegat în întreaga-i conduită de om şi de artist. El nu a făcut şcoală şi imitatorii săi nu-s decît nişte palizi epigoni.

În timp ce strîngeam mîna care cioplise și lustruise atîtea opere majore, mai aud încă ceea ce — am aflat-o ceva mai apoi — avea să fie pentru mine despărțirea de Brâncuși: „Vino într-o duminică, fără să-mi ceri nimic, îmi spuse el. Vino! Socotește-te ca unul de-ai casei!"

Un mister al lui Brâncuşi

Jacques Duchesne-Guillemin
BELGIA

Monumentala poartă construită la Tîrgu-Jiu, singura operă arhitecturală pe care a realizat-o Brâncuşi, e denumită cînd *Poarta eroilor* (Arcul eroilor), cînd *Poarta sărutului* (Arcul sărutului). Prima denumire e generică, indicînd un tip de monumente ilustrat bunăoară de *Heldentor* din Viena, aşa cum se vorbeşte de arcuri de triumf prin referire la cele din Roma.

Cea de a doua denumire e datorită faptului că artistul a reluat în acest monument tema stelei *sărutului*, ridicată în cimitirul din Montparnasse, şi asta nu numai pentru că — după cum scria G. Oprescu în 1964: „Sărutul formează subiectul stîlpilor ce susţin arcul porţii", — ci şi pentru că arcul însuşi, sau mai bine zis arhitrava e formată în întregime

din stilizarea și repetarea stelei. Se observă într-adevăr, distinct săpat, părul, cei doi ochi ce se-mpreună, cele două guri, brațele „cicladice" — aici schematizate cu ajutorul a trei linii orizontale — și-n sfîrșit picioarele și genunchii. Acest motiv compune el singur toată arhitrava, fiind repetat de șaisprezece ori pe fiecare din părțile mari și de patru ori pe cele mici. Privind atent, se observă în această stilizare, și așa împinsă destul de departe, tentația stilizării exagerate pe care o relevă ușorii porții. Ochii împreunați au și devenit, aici, un cerc tăiat de un diametru vertical. Cercul acesta, acești ochi— și nu capetele cum scrie inexact Carola Giedion-Welcker în excelenta ei carte — formează motivul stîlpului; cercul care-i înconjură, poate că e aici — cum afirmă doamna Welcker — pentru a le da «o nouă unitate», dar nu-i ieșit din nimic: el nu-i altceva decît stilizarea pleoapelor, așa cum arată ele în *Sărutul* (colecția Arensberg de la Muzeul din Philadelphia).

Spunînd asta, trebuie să mărturisim că, așa cum sînt, în cadrul acestei stilizări sau geometrizări progresive, acești stîlpi nu ne mai evocă nici ochi nici capete, ci altceva cu totul diferit. Problema e de a ști în ce măsură această nouă valoare a fost dorită de artist ori cel puțin acceptată de el.

N-ar fi prima oară cînd cercetînd forma esențială a unui

lucru (după principiul «cubismului»), Brâncuși să fi trecut puțin cîte puțin la o alta: astfel, *Muza adormită*, 1906, capătă începînd din 1909 o formă ovoidală, iar această formă e folosită în 1915 să evoce noul născut și-n sfîrșit, în 1924, să fie redusă la cea mai simplă expresie a ei, oul, *Începutul lumii*. Aici, schimbarea titlului ne arată evoluția simbolismului, ceea ce nu-i cazul pentru *Poarta sărutului*. A preferat Brâncuși, pentru aceasta din urmă, să nu sublinieze printr-un titlu explicit o sugestie care se impune oricărui spectator? În orice caz, ar fi un oarecare paralelism între aceste două căutări, pentru că, pornite amîndouă de la figura omenească, ele se-ndreaptă deopotrivă spre misterul originilor vieții; mister căruia el îi încercase de altfel apropierea luînd ca subiect Leda, sau un tors de femeie ori de tînăr. În admirabila geometrizare a acestuia din urmă, ca și a perechii sale feminine, nu-i dat nici un detaliu: nu se vede decît locul unde, după cum spune Rilke în sonetul său închinat unei marmure antice, „die Zeugung war" (era zămislirea), sau triunghiul care în orice scriere primitivă înseamnă „femeie".

Observația a fost ades făcută: Brâncuși ajunge la o stilizare extremă, realizînd visul cubist, fără ca totuși geometria să șteargă impresia de viață: oare nu pentru că, plecat de la o formă vie, el nu s-a depărtat de ea decît pentru a aprofunda

taina vieții? Astfel, cercul cioplit pe stîlpul *Porții eroilor*, cu toată rigoarea lui geometrică, ne emoționează ca evocarea unui mare mister.

Grecii, atît de risipitori cu reprezentările fără nici o reticență ale corpului bărbătesc și pentru care virilitatea era izvor de bucurie și de serbări publice, phaloforiile sau altele, s-au arătat cu mult mai discreți, din decență naturală, în ceea ce privește sînul matern. Statuile lor de zeițe, chiar și fără văluri, sînt cu osebire pudice. Asta nu-nseamnă că grecii nu glorificaseră sau chiar divinizaseră funcția procreerii: ei cunoșteau, poate ca moștenire a culturilor Pămîntului-Mamă, analogia profundă între fecunditatea femeii și cea a naturii, analogie care se manifestă în fața ochilor în anumite poziții privilegiate. O crăpătură verticală în stîncă, între buze mari de piatră și de unde iese apă și-n consecință viața, e probabil la originea sanctuarului din Delfis, consacrat pămîntului înainte de a fi el cucerit de Apollo, dar al cărui nume grec încă făcea aluzie clară, pentru urechile grecilor, la această baștină. Însă misterul vieții nu fusese revelat decît la Eleusis, deși unul ca Aristofan putuse vorbi într-o aluzie pe înțelesul tuturora de „cercul sacru al Demetrei".

Înălțînd semeț acest simbol pe temeliile porții sale eroice, Brâncuși e credincios propriei lui căutări: nu întreba el mereu,

asupra sensului vieții și al morții, cărțile orientale? Dar mai presus de toate, nu reprezentase el încă din 1908 *Cumințenia pământului?* Or, ce ne învață această cumințenie, dacă nu faptul că orice om ieșit din pământ se-ntoarce tot acolo, dar că orice moarte pregătește noi nașteri, anunțînd de asemeni renașterea noastră și deci poate să-nsemne, pe o Poartă a eroilor, nemurirea?

O remarcă a lui G. Oprescu ne sugerează pentru această cumințenie — la Brâncuși — un izvor mai puțin îndepărtat decît Orientul sau decît Grecia păgînă: titlul de *Cumințenia pământului* i-ar fi fost sugerat de un vechi proverb românesc; poate că pământul lui natal, amintirea și meditația pământului său de obîrșie să-i fi inspirat această glorificare a pământului-mamă, care constituie — dacă exegeza mea e valabilă — *Poarta sărutului*. De altminteri, un izvor nu-l exclude pe celălalt, pentru că la fel de bine sculptura din 1908, cu tot titlul ei „românesc", se inspiră evident de la idolii primitivi din Insula Paștelui sau de-aiurea (și brațele *Sărutului* — am și făcut această aluzie — amintesc arta din Ciclade). Cu toate acestea, inspirația românească nu trebuie subestimată. Știm de ce importanță este ea la artistul nostru, în tot ceea ce înseamnă lucrarea lemnului; or, mi se pare că nu se poate neglija într-o exegeză

completă a *Porții sărutului* sculptura în lemn din satele României.

Gospodăriile țărănești ale anumitor regiuni din această țară, după cum putem să ne dăm seama la minunatul Muzeu al satului din București, au la intrarea în curte o poartă de lemn sculptat. Una din aceste porți, provenind din satul Măldărăști (Maramureș) prezintă pe ușorii ei, drept singură decorație, o coardă întinsă vertical, ce străbate diametral, puțin mai sus de mijloc, un cerc — totul sculptat chiar din ușor. Deși acest cerc are de asemeni și o tăietură orizontală ce formează împreună cu cealaltă o cruce, e greu să nu te duci cu gîndul la stîlpii *Porții sărutului*, cu cercul și cu marea sa crestătură verticală! A cunoscut Brâncuși asemenea porți de casă? Probabil. În acest caz, ar fi natural ca el să se fi inspirat în conceperea propriei sale porți, lăsînd crucea la o parte, ca un simbol prea vădit creștin. Dar se naște acum o nouă problemă, pe care aș vrea s-o pun specialiștilor artei rurale din România: ce-a putut să însemne, înainte de adaptarea lui creștină, acest motiv sculptat? Putem crede că o poartă de casă prezintă către exterior (cum e cazul aici) elemente apotropaice, destinate să-ndepărteze duhul rău sau alte influențe primejdioase. Or, unul din mijloacele cele mai constante încă din antichitate ar concorda cu exegeza oferită

mai sus: să ne gîndim la diavolul din Papefiguière care, după cum spunea Rabelais, o lua la fugă atunci cînd o femeie își ridica poalele fustei în fața lui. Gestul reamintește pe cel al anticului Baubô din legendele eleusine.

Să fi reactualizat Brâncuși, fără să știe, rafinînd motivele *Sărutului* său, o formă tradițională la vechii sculptori ai țării lui, căreia poate nici ei înșiși nu-i mai înțelegeau sensul?

Souvenirs insulaires

Marc Eigeldinger

ELVEȚIA

Les cuivres du soleil résonnent
A la proue humide du matin,
Vibrent dans les cordages du vent
Et l'écume, comme une lave ardente,
Monte vers les dunes de ma mémoire.

Le flamboiement de la mer
Rallume parmi l'herbe des sables
Les empreintes du passé,
Décombres d'anciens crépuscules
Déchirant les nuages nocturnes...

Amintiri insulare

Arămurile soarelui răsună
La jilăvita proră-a dimineții,
Vibrează-n frînghiile vîntului — și spuma,
Și spuma ca o lavă arzătoare
Spre dunele-amintirii mele urcă.

Sclipirea mării-ntinse reaprinde
Prin ierbile nisipurilor dîra
De urme a trecutului, ruine —
Ruine doar acum de foste-amurguri
Ce sfîșie în noapte norii nopții...

Je sens le temps peu à peu se dissoudre
Dans l'immobilité de l'espace
Que trouent des lézardes lumineuses
Comme des phosphorescences de Dieu
Inscrites au ciel des légendes.

*

Le jour, complice du cri des oiseaux,
Perce d'éclaboussures le feuillage,
La flamme aride de l'agave
S'élève comme un souvenir arraché
Au sommeil des genèses.

L'odeur altière des solitudes
Emplit de résine et de sel
Les cloisons chaudes du silence
Et j'entends le vieux cœur végétal
Qui bat secrètement dans l'aubier.

La lanterne dessine au loin
Par delà l'échancrure de la forêt
Le visage insulaire de la mort,
Tel un astre à jamais ressuscité
Des eaux amères de la nuit.

Simt cum pe-ncetul timpul se destramă
În fără-de-clintirile din spațiu
Ce găurite-s de șopîrle de lumină —
Zeiești fosforescențe pe cupola
Legendelor lui Dumnezeu înscrise.

*

Ziua, părtașă păsărilor larmei
Cu stropi de tină sfredelește frunza,
Își nalță-agava flacăra ei stearpă
Ca pe-o aducere aminte smulsă
Somnului genezelor.

Trufașul mîros al singurătății
Cu sare și rășină-i umple calzii
Pereți, tăcerii și aud bătrîna
Vegetală inimă cum tainic
Bate în măduva lemnului.

Dincolo de-adîncătura pădurii
Desenează felinaru-n depărtare
Insularul chip al morții — asemeni
Unui astru înviat pe totdeauna
Din amarele nopții ape.

LICEUL „GHEORGHE
BIBLIOTECA
BUCUREȘTI

Poema a la poesia

J. A. Escalona-Escalona
VENEZUELA

Oigo sonar tu música en vigilia.
Incomparable música que fluye
en sucesión de ritmos invasores.
¿Cuál su nombre? ¿Lo tiene escrito el rostro
de la ignota mujer que está a mi lado
como extasiada isla de silèncio
en medio de las ondas melodiosas?
Ahora nada significa ca el nombre
— sacramental testigo de su gracia —
para quien puramente la contemple.
Así también el hombre de los campos
qué caminà de noche en compañía
de la luz familiar de las estrellas

Poemul poeziei

Sunetele muzicii tale-mi umplu veghea.
Neasemuită muzică unduind
În lunecătoare năvale de ritmuri.
Care-i e numele? Întipărit să-i fie pe chipul
Necunoscutei femei ce-mi șade alături,
Ca-n mijlocul melodicelor unde
O extaziată insulă de tăcere?
Martor de sfințenie al grației sale
— Pentru cine o privește cu ochi puri —
Nimic nu-i mărturisește numele acum.
Așa cum omul ogoarelor
Care merge călăuzit noaptea
De familiara clipire a stelelor

y es dueño del secreto de las sombras,
desconoce la astral nomenclatura.
Inútil, oh celestes muchedumbres,
tràducir vuestro enigma luminoso
a conceptuales términos y signos.

Oigo sonar tu música en el sueño.
Súbitamente un pájaro nocturno
hiéreme con la flecha de su silbo.
¿Criollo *moriche* o ruiseñor soñado?
¿Prisión perpetua o libertad de vuelo
su gorjèo dulcísimo pregona?
No sé su nombrè, ni decir podría
por qué razón el quiebro de su canto
rompió la placidez del conticinio.
Sin audible respuesta las preguntas,
vuelve el silencio a colocar sus vallas
en los externos lindes de la noche,
y el alma torna a conciliar el sueño,
del mismo modo que las nubes cierran
— pasada la tormenta repentina —
las fulgurantes puertas del relámpago.
Oigo sonar tu música inefable.
Oigo sonar tu música. ¿En el sueño?

Și stăpîn pe-a umbrelor taină
Habar n-are ce nume poartă astrele.
Celeste mulțimi, în darn e să-ncerci
Tîlcuirea pe-nțeles în vorbe ori semne
A luminii voastre de mister.

Ți-aud sunînd muzica-n vis.
Deodată o pasăre de noapte
Mă rănește cu săgeata șuierului.
Cinteză ori închipuită privighetoare?
Veșnică temniță ori aripi spre cer
Vestește dulcele-i tril?
Nu-i știu numele și nici nu știu spune
De ce s-a sfîșiat văzduhul cînd
I s-a frînt viersul.
Ca întrebările rămase fără răspuns
Se-ntoarce liniștea să
Ferece canaturile nopții.
Iar sufletul se-nfrățește cu somnul
Așa cum norii închid pecetluind
— O dată furtuna trecută —
Străfulgeratele porți ale trăsnetului.
Continui să-ți aud inefabila muzică.
Sunînd ți-aud muzica. În vis?

Poema de la soledad

Pascual Venegas Filardo

VENEZUELA

Sólo pavor.
Sólo la soledad sobre la tarde.
Mi voz apenas es
un hilo que se extingue.
Y, ¿ por qué soledad?
¿Y esos cuerpos que yacen a tu lado
son acaso el signo de una sombra?

Mira la luz sorda
que emana de esas pupilas entreabiertas.
Mira ese cuerpo inmóvil
y aquellos otros.

Poemul singurătăţii

Numai teamă.
Deasupra amiezii numai singurătatea.
Vocea mea nu e
decît un fir ce se stinge.
Şi, de ce singurătate?
Trupurile astea, care-ţi zac alături,
să nu fie decît semnul unei umbre?

Priveşte surda lumină
care ţîşneşte
din acele pupile întredeschise.
Priveşte trupul acela nemişcat
şi pe celelalte.

¿Por qué la soledad?
Pulsa mi voz,
la única despierta
bajo el rumor que casi es un silencio,
aquí donde la muerte canta,
donde el pavor cedió sólo a la muerte.

!Qué miro
más allá de mi sombra!
Apenas una brizna de brisa
que diluye mi voz
entre la tarde sola,
entre cuerpos inmóviles
que un día cantaron
tan alegres como una mañana de sol.

Ya cederá la tarde
y entonces será la soledad total
y yo quedaré inmóvil

De ce singurătatea?
Singura trează,
vocea mea tresare
sub șoapta care-i aproape o tăcere,
aici unde numai moartea cînta
unde teama doar morții i-a făcut loc.

Să trec cu ochii
dincolo de umbră-mi!
Doar o fărîmă de vînt
ce-mi diluează vocea
între amiaza pustie
între-mpietritele trupuri
ce cîntară cîndva
tot așa de vesele
ca o dimineață cu soare.

Dar se va pierde amiaza
și atunci seara întreagă singurătate va fi
iar eu nemișcat voi rămîne.

Cómo muere mi voz
como río perdido en las arenas!
Por qué murieron estos hombres?
Sólo la soledad responde.
Sólo la muerte entre las sombras.

Cum mi se stinge vocea
— o apă pierdută-n nisipuri!
De ce pierit-au oamenii aceştia?
Răspunde doar singurătatea.
Doar moartea printre umbre.

Trei copii

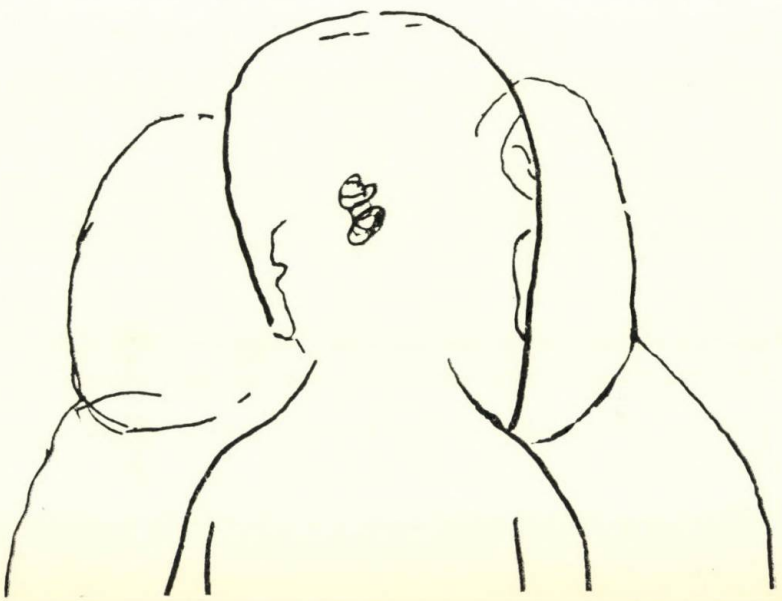

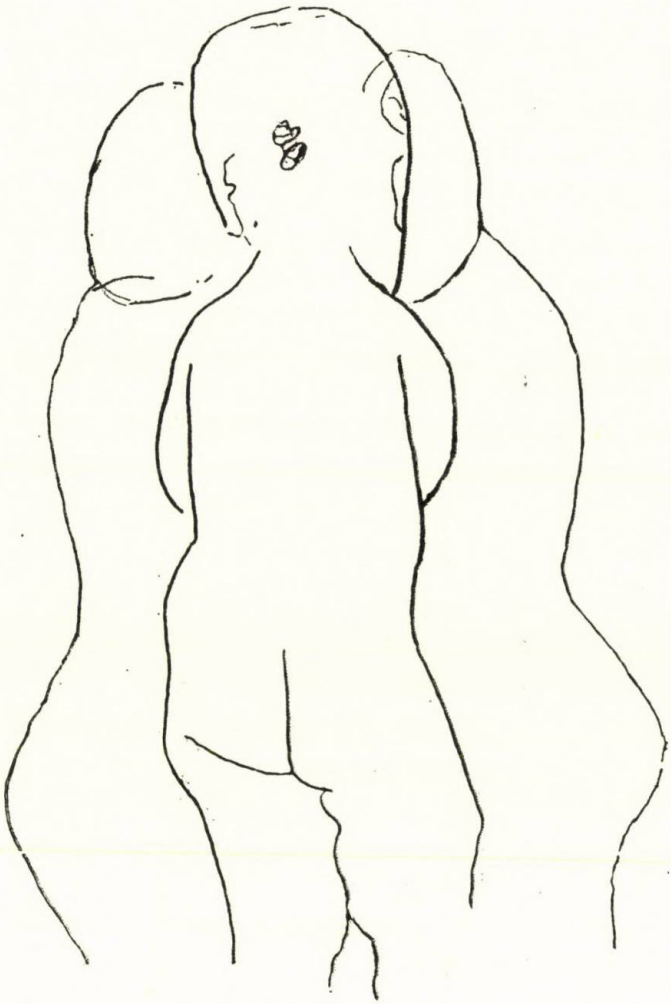

On first meeting a Brancusi

Thomas Fitzsimmons

S.U.A.

I first met him long
ago young
sad **15**
years young maybe **&**
ignorant
just off the sea **&**
sad
&
wandering
somewhere NY
a gallery
just
looking

Întîlnind întîia oară un Brâncuşi

L-am întîlnit întîia oară de
mult tînăr
trist la 15
ani tînăr poate şi
neştiutor
de-abia ieşit din mare şi
trist
şi
hoinărind
undeva la NY
printr-o galerie
tocmai
cînd intrînd

turning
in to
a room &
zap
bright hig clean slim & curved
a happening resolving simply
all around it space spun it
danced it
in
to
me
His name then was is I
think Flight
& He lives now I
suppose for some
a thing
old
& done

for me
a first kiss

mă uitam
într-o
cameră și
zdup
strălucitoare înaltă limpede zveltă și arcuită
o întîmplare preschimbînd simplu
de jur împrejurul său spațiul îl răsucea
îl dansa
în
spre
mine
numele lui atunci era așa
cred Zbor
și El trăiește acum așa
bănui pentru vre-
un lucru
bătrîn
și împlinit
mie-mi
un prim sărut

Avec Brancusi

Jean Follain

FRANȚA

Je me souviens,
avant de pénétrer chez Brancusi,
d'une avenue de Paris peu mouvementée
avec des arbres jaunes,
des maisons de pierre grise.
Dans son atelier, le sculpteur
vivait dans l'intimité
de ses œuvres.
De haute taille, il montrait
un visage calme
à barbe blanche soignée. Quand il élevait
ses mains
et les remuait,

Cu Brâncuşi

Mi-aduc aminte,
pînă să pătrund la Brâncuşi,
de-o alee din Paris puțin umblată,
cu arbori galbeni,
cu piatra cenuşie a caselor.
La el în atelier, sculptorul
trăia în intimitatea
operelor sale.
De statură masivă, el da în vileag
un chip cald,
cu o îngrijită barbă colilie. Cînd îşi ridica
mîinile
şi-ncepea să şi le mişte,

on eut dit qu'il façonnait l'air ambiant.
Il gardait en lui une noblesse,
un affinement de paysan, aussi bien quand
il se livrait aux plus modestes occupations domestiques.
Sa sculpture
savait demeurer en même temps que géniale,
artisanale. Elle faisait
magnifiquement valoir pureté de la matière,
douceur et valeurs des courbes.
Je ne l'ai rencontré qu'une seule fois,
mais j'en ai gardé comme le souvenir d'un monde préservé
où tout me parut clair et blond.
Infiniment présent,
l'homme me sembla pourtant hors du temps
et comme participant de tous les temps
Son langage aux mesures lentes,
les lueurs de ses yeux, son sourire
vous arrivant du profond de son être,
pacifiaient.
On percevait avec lui la saveur de la vie vraie,
mais aussi tout l'ascendant d'un grand artiste
solitaire et fraternel.

s-ar fi putut zice că modelează aerul înconjurător.
Păstra în sine o noblețe,
un rafinament lăuntric de țăran, chiar și atunci cînd
se dăruia celor mai umile îndeletniciri domestice.
Sculptura lui
știa să rămînă în același timp genială
și artizanală. Ea da
cu semeție preț purității materiei,
blîndeții și valorii curbelor.
Nu l-am întîlnit decît o singură dată,
însă parcă i-am păstrat amintirea unei netulburate lumi,
în care totul mi se năzărea luminos și bălai.
Peste măsură de prezent,
omul îmi păru totuși ca dinafara timpului
și făcînd parcă parte din timpurile toate.
Cu măsuri lente, graiul vorbelor sale,
licăririle din ochii săi, zîmbetu-i
care sosea din străfundul ființei lui
cerneau — rodnic — pace.
Simțeai cu el — fermecată — aroma adevăratei vieți,
dar și înălțimile unui mare artist,
solitar și fratern.

Constantin Brancusi

L'ouvrier

Jeanne Robert Foster

S. U. A.

An Olympian cave, marmoreal, still;
The breathing of giants,
The white ray undivided.
Fluted columns, vaulting
From pavilions of the air.
Herons of the Moon flying through velvet mist.
The Golden Bird, Sun-Bird, Bird of Paradise
Dazzling in upper space.
Stupendous masses of rock;
Old wood mellowed, seasoned by time,
Hewn from sea-forests.

Constantin Brâncuşi

Muncitorul

O peşteră olimpiană, de marmură, o încremenită peşteră;
Respiraţie de uriaşi,
Albă rază nedespletită.
Din acoperişurile cerului, boltind
Coloane cu canelùri.
Bîtlani ai lunii zburînd prin ceaţa de catifea;
Pasărea de aur, Pasăre-soare, Pasărea-paradisului
Strălucind vie din spaţiul înalt.
Uimitoare mormane de stîncă;
Lemn bătrîn înmuiat, îmblînzit de vreme,
Tăiat din păduri marine.

Marble — two lovers, the *Embracers*;
Bronze — a head accented by a single eyebrow:
Again marble — a smooth head; Brancusi speaking:
„With this from I could move the universe".

Marmură — doi îndrăgostiți, îmbrățișarea;
Bronz — un cap a cărui expresie e a uneia singure dintre sprîncene;
Iarăși marmură — un cap lunecător; spune Brâncuși:
„Cu forma aceasta aș putea mișca universul".

Constantin Brancusi

L'homme

Jeanne Robert Foster
S. U. A.

Pan thewed with sinews of ilex trees;
A faun's head, black curls,
(One suspects onyx horns).
A beard touched with white;
Darkness between two white fingers;
The throat — a column;
Quick hands, gestures
Faultless of intention,
Flinging aside knowledge.
Reaching for perfection
As a child reaches for a flower;
Dissolving wisdom
Tragically for the wise.

Constantin Brâncuşi

Omul

Pan musculos, cu zgîrciurile trupului tari ca de gorun;
Un cap de faun, bucle negre,
(Bănui-s-ar coarne de onix).
O barbă înspicată cu alb;
Întunecime între două degete albe;
Gîtul — o coloană;
Mîini iuți, gesturi
Fără de greș în pornirile lor
Aruncînd alături de cunoaștere,
Tinzînd spre desăvîrșire
Ca un copil ce se-ntinde către o floare;
Destrămătoarea înțelepciune
Tragică pentru cel înțelept.

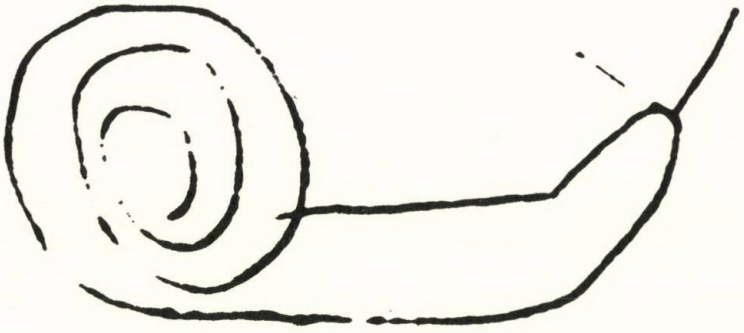

Ilustrație la poemul
PLANTE ȘI ANIMALE de Ilarie Voronca

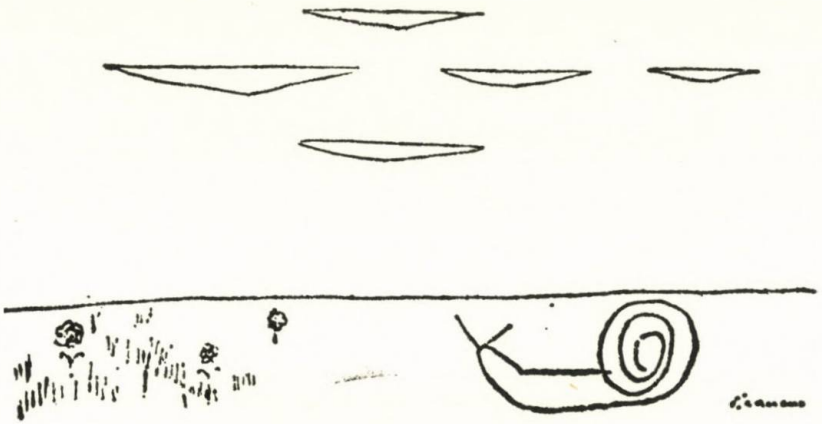

Constantin Brancusi

L'arbre

Jeanne Robert Foster
S.U.A

In the Forest of St. Germain, he caressed a tree trunk:
„This is my brother.
With only a little change in my substance,
I could take root in the ground,
Grow motifs instead of cutting them in marble.
The sap in me would grow a new form of tree trunk.
I would spread out my branches over lovers
When they lie down upon the leaves".

Constantin Brâncuşi

Copacul

În pădurea de la Saint Germain, mîngîia un trunchi de copac:
„Acesta e fratele meu.
Cu doar o mică schimbare în plămadele mele,
Aş putea prinde rădăcină în pămînt,
Să cresc motive în loc să le cioplesc în marmură.
Seva din mine ar naşte o nouă formă de trunchi de copac.
Mi-aş întinde ramurile deasupra îndrăgostiţilor
Cînd stau culcaţi pe aşternut de frunze".

Constantin Brancusi

Le portrait

Jeanne Robert Foster
S.U.A

Papier ivoire, blank, a satin glaze,
„A Madame, Votre ami
Constantin Brancusi.

I am sending you my portrait,
Papier ivoire, blank, a satin glaze;
I could not please you
With lies of the sun or of pencil.
All that I am to you is here for you;
You will see me as I would have you see me.
I shall not ask you how will precipitate my likeness;
I trust you".

Constantin Brâncuşi

Portretul

Papier ivoire, alb, un smalţ mătăsos,
„A Madame, Votre ami
Constantin Brâncuşi.

Primeşte portretul meu,
Papier ivoire, alb, un smalţ mătăsos;
Nu ţi-aş fi pe voie,
Cu minciuni din soare sau din creion.
Tot ce pentru dumneata am aici e pentru dumneata aici;
Mă vei vedea aşa cum aş vrea să mă vezi.
Nu că te voi întreba cum vei nimeri înfiriparea asemănării
cu mine;
Mă încred în dumneata".

Constantin Brancusi

Dîner avec Brancusi

Jeanne Robert Foster
S. U. A.

A glow in the Olympian cave.
Faggots are blazing
(Brancusi built the fireplace),
Fat cocks are roasting.
Brancusi whips the salad delicately againts a wooden bowl.
We salute the table... an Asteroid
Caught snowy from frozen spaces of the sky.
(Plaster freshly trowled by Brancusi,
Damp to the touch.)
Upon its whiteness,
Color of flame and twilight —
Capuchins, petals of scarlet
Sinking in twilight.

Constantin Brâncuși

Cină cu Brâncuși

O lucire înlăuntrul olimpianei peșteri.
Ramuri în flăcări
(Brâncuși a zidit vatra),
Cocoși grași se frig în frigări.
Ușure, Brâncuși amestecă salata într-un găvan de lemn.
Binecuvîntăm masa... din văzduhurile înghețate ale cerului,
Ostatic sub nea — un asteroid.
(Ghips proaspăt din mistria lui Brâncuși,
Umed cînd îl pipăi.)
Deasupra apelor albului său,
Culoare de flăcări și de amurg —
Condurii-doamnei, petale de roșu dogorîtor
Căzînd una cîte una în asfințit.

Brancusi pours the wine the glasses.
He has forgotten his cool marbles.
The wine bubbles, crimson and amber;
Fruits shine on fig leaves —
Pomegranates, peaches like Chinese silk.
Fragrance sifts through the fumes of wine and fruit.
Brancusi is grinding coffee
In a cylinder of Turkish brass.
One sees cloudily,
A faun's head, black curls, curved onyx horns.
Brancusi smiling.

Gravitation loosens its clutching;
The roof of the cavern has become moonlight;
We rise slowly, beating the air rhythmically
With small cloven hoofs;
Slowly as befits mortals who have put on
Godship for the moment,
Following Pan, turning a coffee grinder of Turkish brass,
Speaking the tongue of dreams,
Of the lion and the lizard
We arrive
On Olympus.

Brâncuși toarnă vinul în cupe.
Și-a uitat de recile lui marmure.
Ca porfirul și chihlimbarul spumegă vinul;
Strălucesc fructe pe frunze de smochin —
Iată rodii, iată piersici ca mătasea chinezească.
Mireasma se cerne prin abur de vin și aromă de fructe.
Într-o rîșniță turcească de alamă
Brâncuși rîșnește cafea.
Se vede prin negură
Un cap de faun cu bucle negre, cu coarne răsucite de onix:
E Brâncuși zîmbind.

Gravitatea își slăbește chinga asprimilor;
S-a preschimbat în clar de lună tavanul peșterii;
Bătînd ritmic aerul, ne înălțăm încet,
Cu mici copite despicate;
Pe nesimțitele, cum le stă bine muritorilor, am tras peste noi
Pentru o clipă, dumnezeirea —
Urmîndu-l pe Pan, învîrtind la o rîșniță turcească de măcinat
cafea, la o rîșniță de-alamă,
Vorbind în limba visurilor
Despre leu, despre șopîrlă
Sosim
pe Olimp.

L'oiseau-flamme

(D'après **L'oiseau dans l'espace**)

Pierre Gabriel

FRANȚA

I

L'hiver tient dans la main,
pierre de neige où bat
le silence du sang.

Est-ce la vie soudain
qui brûle à fleur de peau,
ou la mort amassée
en ce noyau de nuit?

Sous les doigts refermés
s'incarne la parole:
la paume a reconnu
sa blessure éternelle.

Pasărea-flacără

(După chipul **Păsării în spațiu**)

I

Iarna ține în mînă
o piatră de zăpadă în care bate
tăcerea sîngelui.

Oare viața-i cea care deodată
arde la suprafață
ori moartea-ngrămădită
în acest sîmbure de noapte?

Sub degetele închise
se întrupează cuvîntul:
palma mîinii și-a recunoscut
eterna rană.

II

Survivre à quelle vie
que la mort n'ait déjà consumée,
à quelle éternité
d'avance dérisoire?

A peine offerte,
flamme et cendre:
l'étincelle a rejoint
le néant de l'oubli.

Qu'avons-nous à sauver
que nous n'ayons déjà perdu,
sinon cette lueur,
cet envol éphémère
aux mêmes ténèbres promis?

II

Să supraviețuiești cărei vieți
pe care moartea să n-o fi și mistuit,
cărei eternități
dinainte derizorii?

Oferită abia,
flacără și cenușă:
scînteia s-a împreunat cu
neantul uitării.

Ce avem de salvat
din ceea ce ce n-am pierdut încă,
dacă nu această licărire,
dacă nu efemerul zbor
spre aceleași tenebre făgăduite?

À l'aube

Vahé Godel

ELVEȚIA

Hommage à Brancusi

A l'aube
tous mes amis s'en vont
je n'ai plus qu'une bouche
le cercle des oiseaux
se resserre autour
du seul arbre survivant

à l'aube
tous mes amis s'en vont
je prends place tant bien que mal
au cœur du tronc béant
la sangle dénouée jè fais corps avec l'arbre
dehors les oiseaux se disputent mon ombre

În zori de zi

Ca omagiu lui Brâncuși

În zori de zi
toți prietenii-mi pleacă
n-am decît o gură
cercul păsărilor
se strînge-n preajma
singurului copac încă-n viață

în zori de zi
toți prietenii-mi pleacă
eu de bine de rău iau loc
în inima larg deschisă a trunchiului
cu chinga desfăcută contopit copacului
păsările se ceartă afară pe umbra mea

à l'aube
tous mes amis s'en vont
le vent nidifie sous ma peau
mon sang de taupe imite le cri des pierres
je suis le moyen d'une invisible roue
l'arbre dès lors est mon égal

à l'aube
tous mes amis s'en vont
ma femme sur l'océan
érige des bûchers de plumes blanches
mon enfant s'agenouille
devant l'arbre foudroyé.

în zori de zi
toți prietenii-mi pleacă
sub pielea mea-și face vîntul culcuș
sîngele-mi de cîrtiță imită țipătul pietrelor
sînt butucul unei roți invizibile
la fel cu mine-i copacul de atunci

în zori de zi
toți prietenii-mi pleacă
soția mea pe ocean
înalță ruguri de pene albe
în fața copacului lovit de trăsnet
mi-ngenunchează copilul.

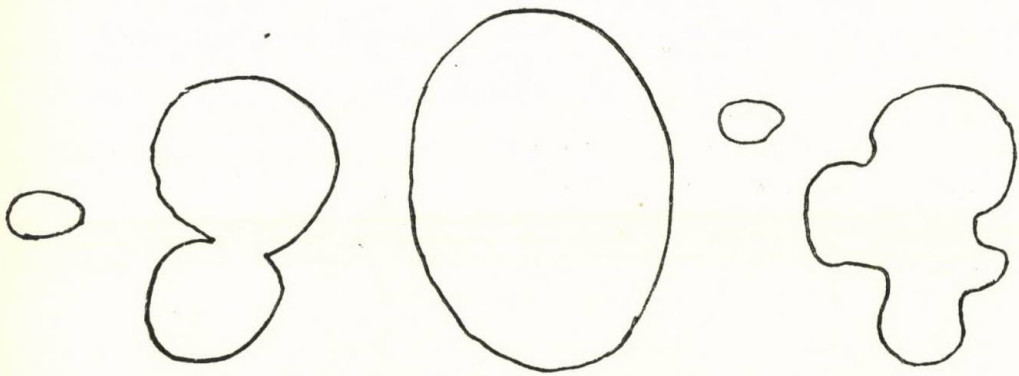

Ilustrație la cartea de poeme
PLANTE și ANIMALE de Ilarie Voronca

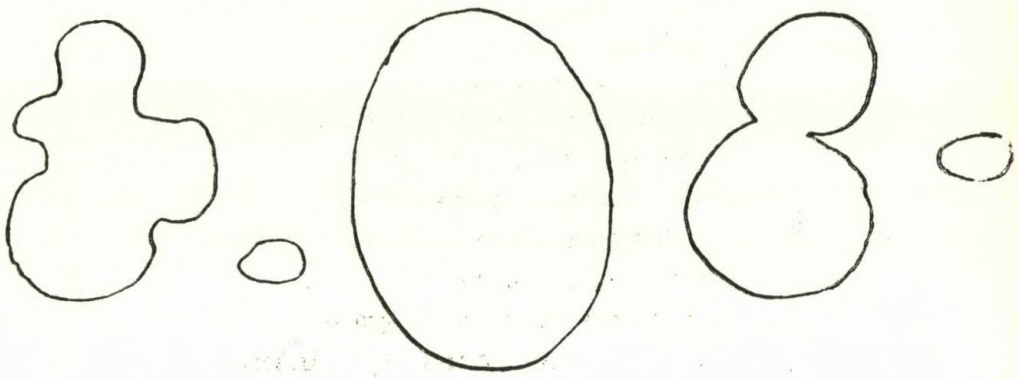

À Brancusi

Louis Guillaume

FRANȚA

Constantin,
Toi qu'on appela
Le Mallarmé de la sculpture
Parce que tu cherchais
Plus loin que l'apparence
La formule dure,
La forme qui dure,
Sois remercié d'avoir gravé
L'adieu de Guillaume Apollinaire
Sur la tombe d'Henri le Douanier.
Tailleur de lave et de sève,
Tu as cerné dans l'œuf
La poésie du futur.

Lui Brâncuşi

Constantine,
Supranumitule
Mallarmé al sculpturii
Căci căutai
Dincolo de aparență
Dură, formula
Care durează,
Mulțumiri ți-aducem că ai gravat
Pe mormîntul lui Henri Vameșul
Adio de Guillaume Apollinaire.
Cioplitor de lavă și de sevă,
Tu ai conturat în ou
Poezia viitorului.

Bouddha sourit
Dans ton pressoir à rêves.
Tu lances la flèche
De l'Oiseau de l'Espace
Dans notre cœur,
Brancusi.

Zîmbește în teascul
Tău cu visuri — Budha.
Tu-n inima noastră,
Arunci săgeata
Păsării Spațiului,
Brîncuși.

Le baiser

Guillevic

FRANȚA

Être ce que nous fumes
A tout jamais, parfois.

Brancusi dut nous voir
Qui donc fit *Le Baiser*,

Pour tous les couples au secret
Comme la pierre
L'est dans la pierre.

Sărutul

Să fim ceea ce furăm
Pururi, cîteodată.

Brâncuși pesemne ne-a văzut
Căci născoci *Sărutul*,

Pentru toate perechile-n taină
Ca piatra
În piatra cu taine.

Brancusi

Georges Haldas
ELVEȚIA

Pour Henri Morier

Inscrits dans l'impossible
Inscrits dans le visible
cette femme au royaume
des douleurs de la pierre
cette présence pleine
ou le profil uni
de toute déchirure
avec ici l'œil lisse
et le corps de l'oubli
Un baiser par le jour
et par la nuit scellé
Un bonheur immobile

Brâncuşi

Lui Henri Morier

Incrustate-n imposibil
Incrustate-n vizibil
această femeie în împărăţia
durerilor pietrei
această desăvîrşită prezenţă
ori profilul împreunat
al oricărei sfîşieri
cu — aici — lucios ochiul
şi trupul de uitare
Un sărut cu peceţile
zilei şi nopţii
O fericire de neclintit

où le lait se fait chair
et le soleil esprit
Plus rien qui se divise
On balbutie devant
le couple réuni
On balbutie devant
le nom Brancusi.

în care laptele se face carne
și soarele duh
Nimic să se mai poată despărți
Ne bîlbîim în fața
Perechii înlănțuite
Ne bîlbîim înaintea
numelui lui Brâncuși.

Anatomie şi natură

Dan Hăulică

ROMÂNIA

Am avut prilejul să ascult odată bătăile inimii, înregistrate pe un disc medical: comparativ, la un om sănătos şi la cîteva cazuri de cardiaci. Nimic, nici un tumult de simfonie beethoveniană n-ar fi putut întrece în patetism zgomotul acesta vital, cadenţa aceasta implacabilă, de valve care se închid şi se deschid fără oprire. Suna înspăimîntător şi irezistibil, era ca şi cum zeci de locomotive ar fi trecut bubuitor pe sub bolţile unui tunel. Într-o succesiune de contracţii şi dilatări musculare, amplificarea revelase o putere uriaşă. Se auzea Viaţa gonind inconştientă, era dureros de emoţionant, sfîşietor chiar — atunci cînd sunetul se întetea, scăpat din cadenţa normală, prefăcut într-un gîfîit straniu. O emoţie tot aşa de acută încercasem la lectura acelei extraordinare schiţe de

Hortensia Papadat-Bengescu, intitulată *Omul căruia i se vede inima*: omul căruia, efectiv, incredibil, i se vedea inima, trudind vie în coşul pieptului, într-un trup sfîrtecat şi tenace. La fel ca şi acolo, te întrebai cu uimire — cum oare încape atîta putere neîmblînzită într-un biet miez de carne? Dar n-aveai ca acolo un sentiment de indiscreţie dureroasă, lîngă un secret pe care-l surprindeai impudic; pentru că inima se auzea aici cu o vastitate fără seamăn, aşa cum s-ar fi auzit întreg universul.

Asta face un sculptor mare: ascultă în materia inertă, ascultă în piatră inima lumii. Iată de ce mi-am amintit în expoziţia Moore de zgomotul acela irepresibil şi grandios, pe care-l ascultasem notat pe un disc. Sculptorul englez — el, care n-are nici un respect pentru anatomia clasic-umană — şi-a propus explicit, într-un rînd, să sugereze în lemn de ulm „bătăile şi funcţionarea unei inimi omeneşti". Şi, în schimb, cîte sute de anatomii tradiţionale, din care tocmai lipseşte inima, vreau să spun pulsaţia ireductibilă a vieţii! Cîte trupuri inutile, străine de ritmurile universului — ca nişte fructe vide, rupte dezastruos de pe trunchiul mare al lumii!

Demult, la începuturile statuarei greceşti, anatomia purta un accent de descoperire acută, un farmec de irepetibilă aurore. Fiecare pas pe drumul acesta era o cucerire, dacă piciorul statuii înainta, rupînd hieratismul frontalităţii depline, era pentru că omul se îndrepta întrebător către viaţă. Sufletul

eroului se deschidea spre lume, o dată ce torsul său se definea anatomic, o dată ce mușchii își găseau mai suplu prezența în blocul de piatră. Anatomia semnifica atunci însăși descoperirea înfiorată, încrezătoare a lumii; ea însemna poezie. Și se dezvăluia, de altminteri, o dată cu surîsul de pe obrazul statuilor. „Ei au inventat poetica fericirii" — a spus despre greci, cu dreptate, esteticianul A.W. Schlegel. La fel, în Renaștere, anatomia avea puterea de a figura cosmosul, de a-l strînge ca într-o lentilă în curba muzicală a unui trup desăvîrșit. Nudul purta un înțeles primordial, de cunoaștere — în *Venera* lui Botticelli ivindu-se din unde, nepieritor și tînăr ; Renașterea descoperea, ca într-o naștere dintîi, nemărginita frumusețe a lumii. Anatomia oferea suprema metaforă a acestei poetici, făcută din bucuria de a desface nebănuite orizonturi.

Dar ulterior cultul anatomiei a ajuns o coajă goală, o formă închisă și opacă, sustrasă rezonanțelor cosmice. Pentru că devenise o simplă supraviețuire — cînd a murit idealul care dăduse accent vital și fervoare unică anatomiilor de altădată. Tristețea lui Michelangelo vine din sentimentul acestei crize — pe care el îl are cel dintîi. „La chair est triste, hélas!" par să spună, cu patru secole aproape înainte de Mallarmé, marile anatomii ale maturității lui Michelangelo. Carnea obosise, frumoasa, tînăra carnalitate a statuarei grecești și a

primei Renașteri, *David* era încă asemenea Greciei, ca sentiment al nudului, dar *Noaptea* vestește încheierea unei epoci, un mare arc istoric care se închide. Și, iată, ultimele *Pietà*, nesfîrșit de grave, cea de la Academia Florenței, de pildă, cu nu știu ce asprime țărănească în figuri. Ce distanță, față de vestita *Pietà* din tinerețe, de la San Pietro, purtată nu demult prin America! A dispărut perfecțiunea clasică, a dispărut orice nostalgie olimpiană, sîntem mai degrabă sub semnul fără de nădejde al lui Saturn. Carnea frumoasă a Greciei e zdrobită, moartă, simți cu un adevăr copleșitor că torsul acesta atîrnă imens pentru că viața s-a scurs toată din el, acut, picătură cu picătură.

Anatomia nu mai putea fi o mitologie fericită, se deschidea Barocul, cu frenezia lui de suplicii și cu desfășurările bestial planturoase, la Jordaens sau chiar la Rubens. Ideea se despărțea din învelișul trupului frumos — dovadă marii interiorizați ai picturii, El Greco, La Tour, Rembrandt sau Vermeer, artiști radioși, fulguranți sau geometrici, dar niciodată plini de orgoliul anatomiei. Mitul organic care fusese trupul frumos se desface pe masa de disecție a lui Rembrandt, în extraordinara sa *Lecție de anatomie* de la Rijksmuseum: ca în acel tablou de o cruzime melancolică și visătoare, ca niște pielițe date de o parte de pe creier, învelișul perfecțiunii anatomice este înlăturat de pe sîmburele ideii. Cultul plastic al

anatomiei putea să mai ivească opere izbutite, dar nu mai putea stimula descoperiri capitale.

Iată de ce, de la Michelangelo pînă spre 1900, sculptura europeană n-a mai cunoscut genii de răscruce, asemenea marilor pictori: pentru că rămăsese credincioasă unui anacronism estetic. E ceea ce a înțeles cu limpezime Brâncuși. Disprețul său față de „bifteck"-uri era mai mult decît o atitudine spectaculară polemică. Brâncuși intuise o mare necesitate a dezvoltării, aceea de a lărgi obiectul sculpturii dincolo de corpul uman, de a-i dărui acestei arte puterea să comunice vast cu universul; dincolo de formele limitativ definite ale anatomiei.

Bineînțeles, am simplifica arbitrar dacă am minimaliza acele opere frumoase care au jalonat, totuși, aria anatomismului sculptural, de-a lungul ultimelor două sau trei veacuri. Însă în epoca modernă accentul de descoperire fulgurantă și fervoarea adîncă a creației nu mai sînt inseparabil legate de cultul anatomiei. Chiar Rodin, la care de altminteri forța nativă a geniului era superioară conștiinței estetice, se arată mare mai ales acolo unde calcă în picioare complezențele anatomismului: nu în nudurile de aspect lunecos, tip *Eternul idol*, ci în *Omul care merge*, acea figură de neuitat la care carnea, noduroasă, ca un ghem straniu de energii, începe să fie *natură*, nu numai *anatomie;* sau în *Balzac*, formă fără mușchi, trup de menhir, bornă la granița veacului nostru, pe care-l

scrutează fantasmele izvorîte din sine. Iar la Renoir, în bronzurile sale generoase, nudul a devenit emblemă a plenitudinii și imagine a pămîntului, pătrunsă de o gravă respirație mitologică.

Acesta e fondul problemei: să captezi infinitul lumii chiar în formele fatal finite, proprii artei statuare; să faci din sculptură o logodnă a omului cu elementele, s-o așezi în lanțul unei comuniuni cosmice. Pentru spiritul apollinic, specific sculpturii grecești, Nietzsche considera că ar fi esențial „principiul individuației". Însă acest principiu nu priește marii sculpturi; în punctul ei de magnifică încordare creatoare, Grecia îl transcende, Phidias împacă antinomiile, aduce în apollinic amploarea dionysiacului. La Parthenon, în liniștea curbelor care se desfășoară pe frontoane, circulă, irepresibil bogată, viața pămîntului și a firmamentului. Marmura așa-numită *Selene* e o figură robustă și ar putea fi fructul unui astru; la colțuri nechează triumfal caii fără de moarte ai Aurorei și ai Nopții, cu capetele ieșind din încadratura triunghiului. Geometria frontonului e plină de ecourile fără sfîrșit ale lumii, draperiile figurilor culcate au curgerea izvoarelor; bărbatul care figurează un fluviu vădește o tensiune tînără, superb dinamică, în modelajul său e numai mișcare insezisabilă, cu treceri într-adevăr fluviatile.

În fixitatea ingrată a unei geometrii triunghiulare, de

fronton, Phidias a infuzat o curgere savant heracliteană. Toate-şi răspund infailibil, marmurele mutilate se leagă pe dinăuntru, prin taina unor curbe vitale, suveran frumoase, menite să desfidă orice gînd izolator, orice precară „individuaţie". Omul, la Phidias, este solidar cu universul.

Cum se putea rosti în termeni noi, după mai bine de două milenii, acordul fundamental dintre om şi lume? E întrebarea implicată în arta lui Brâncuşi, întrebarea care defineşte clasicismul său esenţial. Acest clasicism voieşte pentru sine vastitatea spaţială. În catalogul expoziţiei de la New York, din 1933, o *Coloană fără sfîrşit* era designată cu vorbele acestea: „Proiect de coloană care, mărită, ar trebui să susţină bolta cerului". E — cum s-ar spune — o indicaţie preţioasă de lectură, care te obligă, de la întîia privire, să gîndeşti opera în spaţiu. La fel, *Pasărea în spaţiu* — titlul însuşi e semnificativ — avea următoarea explicaţie: „Proiect de pasăre care, mărită, va umple cerul". Niciodată, materialmente, o sculptură nu va umple cerul. Şi Brâncuşi, de altminteri — clasic şi în aceasta — era atent mai ales la proporţii, nu la dimensiunea în sine, nu la cantitativul propriu-zis. Însă operele sale sînt metafore ale cosmosului — asta vor să spună aceste subtitluri.

Cînd vrea să fie anatomic cu ostentaţie, Brâncuşi face un *Ecorşeu*, o lucrare exemplară de altfel ca piesă didactică, un

exercițiu unde artistul își interzice orice bucurie a descoperirii. În fresca *Judecății de apoi* a lui Michelangelo se găsește un Sfînt Bartholomeu, după legendă jupuit de viu, care întinde spre Hristos un soi de sac atîrnînd lamentabil, care e propria sa piele. Însă jupuitul poartă trăsăturile lui Michelangelo însuși, e unul din autoportretele sale cele mai plauzibile. Observația cea mai crudă înseamnă acolo, așadar, durere subiectivă, mărturisire patetică. La Brâncuși, această cruzime a observației anatomice e obiectivă, absolut impersonală, ea își impune să nu spună nimic despre sufletul artistului; sau, mai degrabă, spune voința de a se detașa de prestigiile anatomiei, prin acest studiu aplicat și fără iluzii. Evident, e o lucrare comandată în scopuri didactice: dar e, în același timp, un punct limită — și de aceea important — în atitudinea lui Brâncuși față de anatomie.

Desigur, printre motivele acestei atitudini trebuie căutată și o anume severă cuviință rustică, ostilă nudului. Asta nu înseamnă, însă, că lipsesc cu desăvîrșire la Brâncuși fragmente de o frumoasă senzualitate, precum marmura de la Muzeul din Craiova, intitulată *Coapsa*. Cîntă în piatra aceea izvoare de lumină, un dar de nuntă, senzuală însă fără lascivitate, o bucurie adîncă și sfioasă, iradiind în masa marmurei, cu indicibilă delicatețe. Sau, iată, *Torsul de adolescent*, cu geometria lui senzuală, făcută din trunchiuri de cilindru

asamblate. Dar înainte de a fi anatomie, *Coapsa* e marmură: ceea ce se exprimă aici în primul rînd, în astfel de lucrări, este poezia pietrei şi a lemnului. Aceste materiale nu-s doar un mediu prin care trebuie să străbaţi ca să ajungi la idee; la Brâncuşi, ele au devenit însuşi subiectul profund al artei. La el, ideea nu e intelectuală şi prizonieră în piatră, ca la Michelangelo, zbătîndu-se spasmodic pentru a da în lături blocul inert, precum în vestiţii *Sclavi* de la Florenţa. În opera lui Brâncuşi, ideea este consubstanţială cu materia, ca un vis înfiorînd tainic fiinţa adîncă a pietrei şi a lemnului. În piatră, în blocul ei mut, sculptorul simte ritmurile universale, mîna care pipăie materia, ascultă gîndirea ascunsă acolo, clătinările unduite ori creşterile semeţe ale lumii.

Astfel lui Brâncuşi — clasic şi prin numărul mic, bine definit al temelor şi prin întreaga sa procedare artistică, restrictivă, concentrată — i-a fost dat, totuşi, să lărgească, el, imens cîmpul sculpturii: să transpună asupra lumii întregi fervoarea de care beneficiase vreme îndelungată trupul uman. Astfel el, geometrul, deschide drumul unor căutări de semn antipodic, care tind să prefacă anatomia în peisaj, în natură. E drumul neaşteptat care duce de la Brâncuşi la Henry Moore.

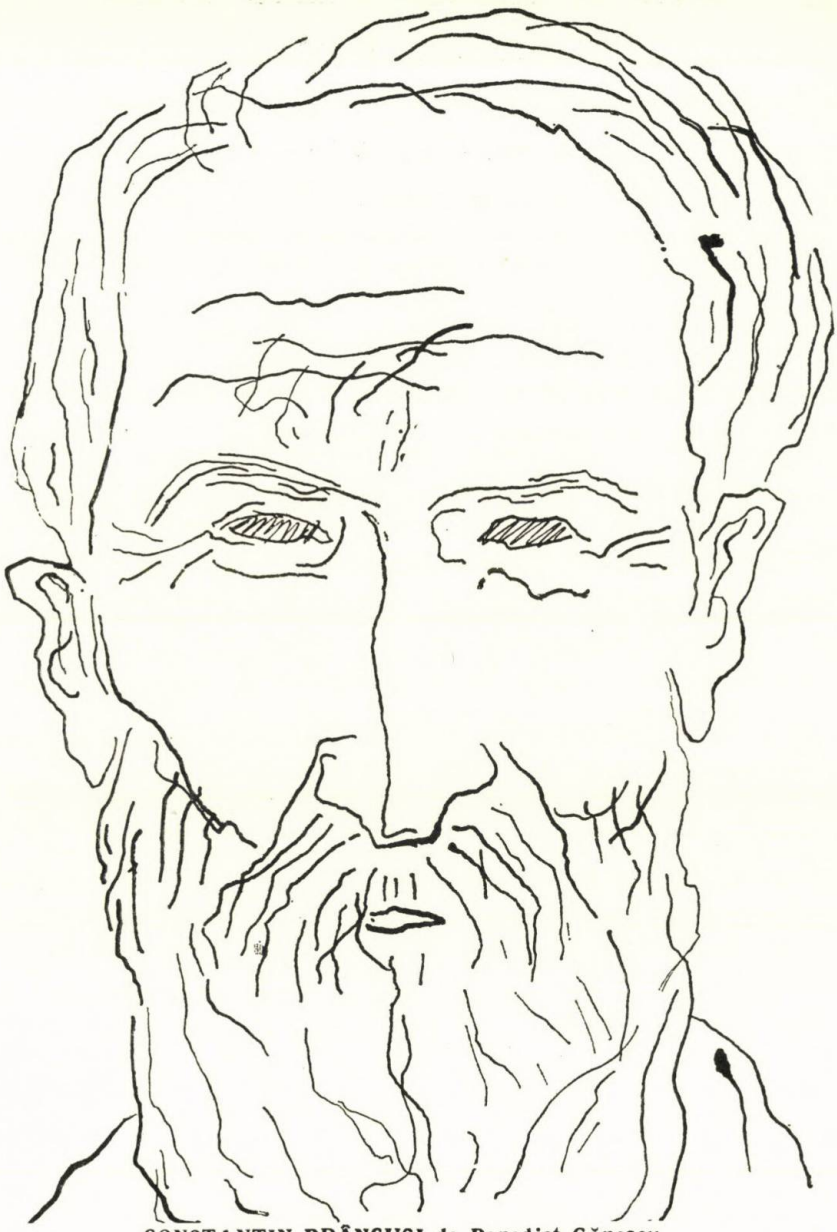

CONSTANTIN BRÂNCUŞI de Benedict Gănescu

Die schummernde muse

(Konstantin Brancusi)

Peter R. Holm

NORVEGIA

1

Jeg ser et ansikt, vendt
mot sitt våknende uttrykks
form; sakte demrer det frem
av stenens sinnsro, ugripelig
frihet venter bak det stengte
blikk... Og gjennom disse
linjer av sten, disse védrag
rundt en sannsigermunn
bevares ord som skal vekke
et begynnende verdensrum...

Muza adormită

Constantin Brâncuși

1

Văd o față întoarsă către forma
expresiei sale, trezindu-se
tresare lin din fiorii
de liniște-ai pietrei, libertatea
așteaptă inpresimțibilă în spatele
privirii mute... Și prin liniile-acestea
de piatră, prin dureroasele trăsături
din preajma buzelor rostind adevărul
tăinuite-s cuvintele ce vor trezi
spațiul unei lumi viitoare.

2

En oval fortettet form
strömmer mot seg selv og klarner
av det sinnsoppfylte, Jeg ser
drömmens urbilde, mildhet
og styrke samlet i svevende
ansikstrekk... Og blikket som
ennu er lukket, er det ikke fordi
himmelen ellers ville gi efter
og la stjernetåkers funklende
pine henge inn i vår skjebne...

2

Densa formă a unui oval se-ndreaptă
spre sineşi luminîndu-se
de deplinătate. Zăresc
ancestrala imagine a visului, blîndeţea
amestecîndu-se cu tăria în şovăielnicele
trăsături ale feţei... Şi dacă privirea
e mută încă, oare nu fiindcă
altminteri cerul s-ar prăbuşi lăsînd
scînteietoarele suferinţe ale cetelor
de stele s-anine peste destinele noastre?...

Sagesse de la terre

Oleg Ibrahimoff
FRANȚA

Dense Olténie
apurée de la peur
jusqu'au marbre
phoque

La tour s'élance
fermée sans fin
sur l'un

Baiser Baiser
aisé
templier de l'ombre

Cumințenia pămîntului

Vîrtoasă Oltenie
scotocită de spaimă
pînă-n marmură
foca

Turnul se-nalță
închis la nesfîrșit
peste un

Sărut Sărut
    părut
templier al umbrei

Or immuable
le gond profile l'immobile
femme
atelier intrait

l'autre oiseau
siège en l'étrange nuit
La nôtre
est sommet
si
lisse

Neschimbător aur
ţîţîna conturează nemişcata
femeie
atelier instilat

cealaltă pasăre
tronează peste noaptea ciudată
A noastră
atît de
neted
e piscul.

der kuss

(nach brancusi)

Ernst Jandl

AUSTRIA

ja ja
ja ja
ja ja
ja ja
ja
ja ja
ja ja
ja ja
ja ja

sărutul

(după brâncuşi)

da da
da da
da da
da da
da
da da
da da
da da
da da

für brancusi

Ernst Jandl
AUSTRIA

fliegen

fliegen

fliegen

fliegen

fliegen

fliegen

fliegen
fliegen
fliegen

pentru brâncuşi

să zbori

să zbori

să zbori

să zbori

să zbori

să zbori

să zbori
să zbori

La table du silence

Karel Jonckheere
BELGIA

Anonymement invité
à la table de silence

Une rivière se passe sous silence
l'herbe ne pousse pas un mot
un chêne défeuille des mystères de saison.

Langue maternelle terre
apprend-moi la leçon de la lumière
sur la table de pierre blanche,
épelle-moi l'âme d'une chaise
dans son ombre.

Masa tăcerii

Oaspe străin
la masă de tăcere

O gîrlă se scurge-n nămeții liniștii
iarba nu scoate o șoaptă
despoaie un stejar taine ale anotimpului.

Limbă-glie grai matern
învață-mă lecția luminii
pe alba masă de piatră
silabisește-mi sufletul unui scaun
la umbra lui.

Porte du baiser

Karel Jonckheere

BELGIA

Clairière dans la forêt
portail absolu

Des lèvres en coquille autour de la fente
huit bouches en pierre
se souvenant en vibrant du ciseau.

Porte du baiser
giron éternel
pour les coups
des averses.

Poarta sărutului

Poiană în pădure
intrare în absolut.

Buze-scoică-n preajma despicăturii
opt guri în piatră
zvîcnind încă de amintirea daltei.

Poartă a sărutului
sîn etern
în bătaia
gîrbacelor ploii.

Colonne sans fin

Karel Jonckheere

BELGIA

Aussi droit qu'un serpent sifflé puisse étirer ses anneaux
moi,
libéré de pied et de main
en vertèbres de bronze
en route vers le lumisage

Ni bout céleste
ni crochet terrestre
ailes ni dieu.

Sourire
ton nom
rien.

Coloana fără sfîrşit

Atît de drept de parcă s-ar deşira un şarpe şuierător
eu, fără
cătuşe de mîini şi de picior
în vertebre de bronz
către neaua luminii

Nici ţel ceresc
nici chingă pămînteană
nici aripi nici zei.

Numele tău
zîmbet
nimic.

Az asztal és a székek

Kanyádi Sandor
ROMÂNIA

Ha egyszer ülni is elfelejtenének az emberek,
valamikor, amikor az ülést is kinöjük, mint ahogy
kinóttük a négykézláb járást, mondom, ha egyszer
ülni is elfelejtenének az emberek, s eddigi ülö-
alkalmatosságainkat már csak múzeumokban mutogatnók,
s végül már ott sem; s ha mégis az öregedö
emberiséget megkisértené az ülni-vágyás, mint valami
megmagyarázhatatlan atavisztikus reflex, hogy körül-
üljünk egy asztalt sztlanul, csak, azért, hogy
együtt legyünk, ki-ki a maga öntöveényü magányával,
de mégis együtt: csak el kell mennünk, majd a Zsil
partjára, a Hallgatás asztalához — ott várnak a székek.

Masa şi scaunele

Dacă vreodată oamenii ar uita să şi şadă,
cîndva cînd vom fi părăsit obiceiul de a şedea, aşa cum
părăsit-am, crescînd, mersul în patru labe, zic, dacă vreodată
oamenii ar uita să şi şadă, şi iscusinţa deprinderii
de pînă acum s-ar mai arăta doar prin muzee,
iar pînă la urmă nici măcar acolo; şi dacă totuşi
omenirea ce îmbătrîneşte ispitită ar fi
de dorul de-a şedea, ca de vreun
atavic şi nelămurit reflex ce ne face
să ne-aşezăm — fără vorbă — în jurul unei mese, doar pentru
a fi laolaltă, care mai de care cu singurătatea ce-şi are legile ei,
dar laolaltă, totuşi: atunci nu va trebui decît mers pe malul
Jiului, la Masa tăcerii — acolo aşteaptă scaunele.

* * *

Anise Koltz

LUXEMBURG

Wir irrten
zwischen zerbrochenen Steinen
seit Jahrtausenden
bis einer kam
der sie zum Leben erweckte

er lehrte sie
gehen
fliegen
sprechen
singen

* * *

Rătăcitori eram
de mii și mii de ani
printre pietrele sfărîmate
pînă ce-a venit unul
care le-a trezit la viață

el le-a învățat
să umble
să zboare
să grăiască
să cînte

sein Name war Brancusi
er war älter und jünger als die Welt
er lebte in allen Zeiten zugleich

als man ihn hinaustrug
durch die Türen
der Impasse Ronsin Nr. 11
sank er zurück
in die anfängliche Stille der Eiform
rollte über die Dächer
an der dunklen Seite der Sonne vorbei
rollte
bis auf ihn
das andere Licht fiel.

îl chema Brâncuși
era mai bătrîn și mai tînăr decît lumea
trăia în toate timpurile în același timp

cînd a fost scos
prin ușile
de la Impasse Ronsin nr. 11
s-a scufundat
în liniștea inițială a formei ovale
s-a rostogolit peste acoperișuri
trecînd lîngă partea de umbră a soarelui
s-a rostogolit
pînă ce prăvălitu-s-a peste el
cealaltă lumină.

Copilărie

Bernardo Kordon
ARGENTINA

Partea curioasă este că nu am simțit nici o durere. Cu o lovitură de ciocan, tată-meu, îmbrăcat ca medicii, făcu să se ridice rotundul capac din capul meu, lăsînd într-o parte un fel de deschizătură. Apoi, cu deosebită măiestrie, extrase creierul cu o lingură, îl așeză pe-o farfurie și închise capacul la loc. Era nevoie ca procesul de vindecare să-și urmeze cursul, îmi spuse. Nu poți continua să fii atît de zăpăcită și să-ți renegi părinții. Remediul era să-mi mănînc singură propriu-mi creier. Am protestat foarte speriată, deoarece creierii erau cruzi. Scîncind, i-am spus că nu-i voi înghiți așa cruzi, asta sigur că nu. Atunci tatăl meu căzu de acord să-mi mănînc creierii gătiți după gustul meu. Ce bun este tata!

Ne aflam într-o sală goală și plină de lumină. Soarele pătrundea prin cei patru pereți cu mari vitrouri de sticlă. Tot mobilierul consta dintr-o mică masă plină de instrumente chirurgicale. Lumina intensă a camerei era rece ca lumina oțelului. Atunci m-am gîndit la mamă-mea, totdeauna gata să găsească soluții problemelor familiale.

Trebuia să străbat camere mari fără uși, care alcătuiau un interminabil coridor cu pereți de oglinzi. Ferestrele superioare lăsau să năvălească soarele în torente. Prin acest interminabil coridor trebuia să merg cu farfuria ținută cu amîndouă mîinile la înălțimea pieptului. Înaintam liniștită, tristă, odihnindu-mă cînd și cînd. Imaginea mea multiplicată în oglinzi mă făcea să mă simt umilită. Era ca și cum toată lumea se uita la mine și eu aș fi preferat să nu fiu luată în seamă că trec printr-o asemenea rușine. Ce l-ar fi costat pe tată-meu să dispună să mi se servească o astfel de mîncare gata preparată? Dar nu! Trebuia ca eu însumi să duc la bucătărie farfuria pe care-mi purtam creierii, să trec prin nesfîrșite culoare, și ori de cîte ori îmi ridicam capul, căci mă feream a privi la ceea ce mă dezgusta, să văd în imagini cum arăt și din față și din părți.

Ajunsei la mama. Citea o carte. Cu durere, îi povestii nenorocirea mea.

— Poruncește-le tu să-mi gătească asta! — am rugat-o. Crud, eu nu-l pot mînca, mămico!

CONSTANTIN BRÂNCUȘI, de Lily Steiner

Mă ascultă în tăcere, fără să se uite la mine, și obrazul ei cel dulce se mîhni. Mama chemă servitoarea:

— Feliza, aruncă asta la gunoi, iar tu, copila mea, mergi de te joacă. Am să-i spun tatălui tău că l-ai mîncat.

Ce bună era mama! Și am ieșit în grădină, sărind într-un picior.

In Westwind

Karl Krolow

R.F.G.

Füttre den Westwind
mit Nachrichten: —

ein paar Linien und Farben
zeigen, dass Herbst ist
mit ungewohntem Horizont.

Die Vögel sammeln sich
in der Mitte des Himmels.

Zuviel Blattgold taucht auf.

În vîntul de apus

Dă vîntului de apus
veşti despre hrană:

Cîteva linii şi culori
spun că e toamnă
cu o zare fără seamăn.

În inima cerului
păsări se strîng.

Mult prea mult aur iese la iveală.

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR"
BIBLIOTECA
BUCUREŞTI

Um die Augen spürt man
die kühle Luftströmung.

Landarbeiter fahren
Rüben ein.

Die gichtbrüchige Jahreszeit
steht bevor.

Se simte-n jurul ochilor
o rece adiere.

Țăranii — sfecla
și-o cară.

Bate la ușă
artriticul anotimp.

Notebook

Peter Levi

ANGLIA

New groves of rough blue heads. Thin. Wild. The sun has
not been absent.
Nor the rain in ruffeld feathers.

In clouded farms, on cobbled yards, among the loosedung
and the warm straw smelling of horse-piss,
walks one white pigeon

for poetry to be quiet
your hair is rougher than wool.

Bloc-notes

Reavăne crivine de aspre capete-albastre. Subțire. Sălbatic.
N-a fost lipsă soarele.
Nici ploaia în mototolite pene.

Printre bălegarul împrăștiat și paiele duhnind a udătură
de cal — la înnourate ferme,
în curți pietruite — un hulub

pentru ca liniștită să fie poezia,
mai aspru decît lîna-i părul tău.

Any unwritten poem, old and white biplane
nature was selfconsumed and unforeseen: I beach my boat and
paint it up in winter,
so savage as a moth
outlive the gudgeon in his humid palaces
the willow is the English olive tree
there will be fog in march
and in wild grass where it takes an acre to keep a peewit
and the water soakes your boot and larks rose
shivering
God in the stones
and religion was not a matter of nakedness.

O! nescrisul meu poem, bătrîn și alb biplan
neprevăzută, natura și mistuită de sineși: scot barca, o-ntorn
cu josu-n sus și-o vopsesc să o pun
pe țărm la iernat, sălbatic flutur de noapte

să supraviețuiești, în umedele-i palate, păstrăvului
salcia-i măslinul englezesc
va fi ceață-n martie
și-n hirsutele ierbi unde nagîțului, ca să crească, îi trebuie
o moșie întreagă și-ți intră apa-n cizme și dîrdîind
se-nalță ciocîrliile
Dumnezeu în pietre
altceva decît prilej de goliciune era religia.

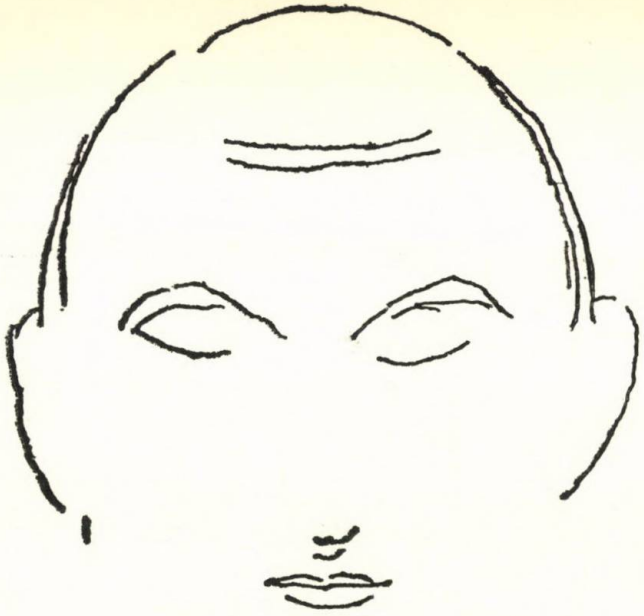

Portretul lui Benjamin Fondane

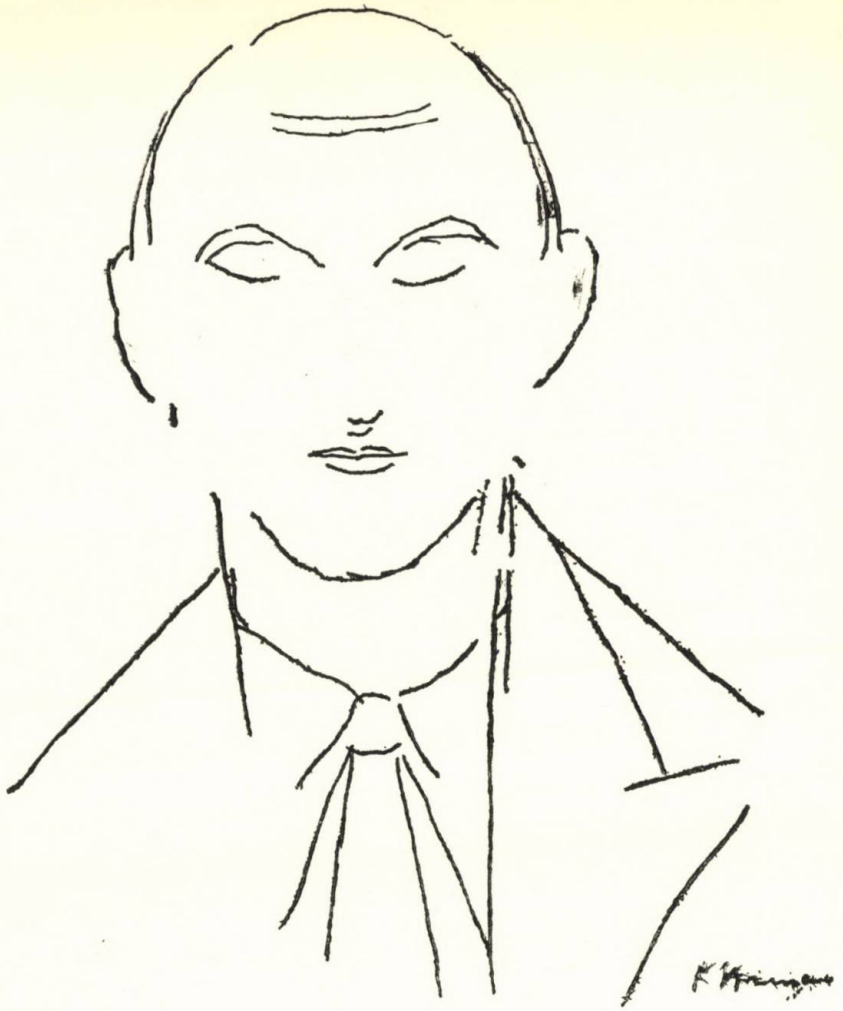

La saison du coeur

Jean-Georges Lossier
ELVEȚIA

L'été chante sur la colline
Et les moissonneurs lui répondent
Dans des éclairs de faucilles.

Un arbre étend sa fatigue sur la mousse.
Au loin des rames effleurent l'eau en cadence,
Et le vent vient mourir derrière la maison.

Une mésange égarée crie pourtant septembre.
Le vieux sentier saignera bientôt
Sous les sabres des roseaux.

Anotimpul inimii

Cîntă vara pe deal
Și-i răspund secerătorii
Cu fulgerări de seceri.

Și arborele-și întinde peste mușchi oboseala
Departe, ritmic, vîsle bat apa ușor,
Iar vîntul se-adună în dosul casei ca să moară.

Rătăcit un pițigoi mai strigă totuși septembrie.
Cărarea veche va sîngera în curînd
Sub săbii lungi de trestii.

Chacun, abandonnant le sol de la patrie,
Emportera son ombre, comme une menace,
Dans la nuit de pierre des grandes villes.

Și patria lăsîndu-și, fiecare-și
Va duce cu el umbra, ca pe-o amenințare,
În noaptea de piatră a marilor orașe.

Brancusi's golden bird

Mina Loy

S.U.A.

The toy
become the aesthetic archtype

As if
some patient peasant God
had rubbed and rubbed
the Alpha and Omega
of Form
into a lump of metal.

A naked orientation
unwinged, unplumed

Pasărea de aur

Jucăria
devine arhetip estetic.

Ca și cînd
vreun zeu țăran cumplit de răbdător
ar fi tot frecat și frecat
începutul și sfîrșitul, Alfa și Omega
formei
într-o bucată de metal.

O nudă întrupare
fără aripi, fără pene,

— the ultimate rhythm
has lopped the extremities
of crest and claw
from
the nucleus of flight.

The absolute act
of art
conformed
to continent sculptura
— bare as the brow of Osiris —
this breast of revelation

An incandescent curve
licked by chromatic flames
in labyrinths of reflections

ritmul din urmă
a retezat vîrfurile
crestei și ale ghearei,
vîrfurile
miezului în care ferecat e zborul.

Actul absolut
al artei
supus
lăuntrurilor sculpturii
— goale ca fruntea lui Osiris —
acest suflu al revelației.

O curbă de mistuitoare văpăi
linsă de flăcări cromatice
în labirinte de reflexe.

Acest talger
de polisată hipersensibilitate
țipă din alamă
precum lumina agresivă
izbește în
propria-i însemnătate, în propriu-i înțeles.

This gong
of polished hyperaesthesia
shrills with brass
as the aggressive light
strikes its significance

The immaculate
conception
of the inaudible bird
occurs
in gorgeous reticence...

Neîntinata
zămislire
a neauzitei păsări
se-arată
în magnifică stăpînire de sine...

Escultura

José Jurado Morales
SPANIA

La idea del artista
en la escultura queda
he cha forma, plasmada
en abstracto, o concreta.

Y su alma, volátil
e impalpable, aletea
— pájaro de la gracia —
en su cárcel de arcilla, bronce o piedra.

Sculptura

Ideea artistului
rămîne-n sculptură
concretă sau
plăsmuită-n abstract.

Iar sufletu-i, ușor
și impalpabil, flutură
— pasăre de grație — din aripi,
în temnița sa de-argilă, de bronz ori piatră.

À la forme

Henri Morier

ELVEȚIA

Ce cri lancé vermeil par une flamme torse
Je l'entends, *Brancusi*, dans l'orbite des cieux:
Le Silence s'invite à la table des dieux.
Le Hasard a glacé ton geste dans sa force.

Mais la sève d'amour fermente sous l'écorce.
La Porte du Triomphe ouvre d'étranges yeux
qui naissent, immergés, à des bords délicieux
Devant des flancs de rêve et des effets de torse.

Formei

Cest rumen țipăt bîndu-i sucitei flăcări soarta,
L-aud, *Brâncuși*, în ceruri cu-orbita de cleștar:
La masa lor, cu zeii, Tăcerea-și vrea pahar
Și i-a-mpietrit Hazardul, fervoarei tale — harta.

Ci sevele iubirii dospesc sub gesturi. Poarta
Triumfului deschide ochi stranii, ce răsar
Din ape-adînci la țărmuri cu farmec, pe-un dîmb clar
De vis și lîngă torsul premlădiindu-și arta.

Décérébrée et corps offerts aux voluptés,
Tels charmes dos à dos en des chaires sculptés,
Tu livres au guerrier une muette amie.

Enseigne-moi, poète. Heureux, trois fois heureux
Celui qui, dans la nuit aux songes vigoureux
Peut baiser sur les yeux cette Muse endormie.

Trup rupt îngîndurării și nins de voluptate,
Ce raiuri împupite de tronuri vinzi, sculptate,
Războinicului — oaspe-n sălaș vînătoresc!

Poetule, fi-mi dascăl! Cu visele în luptă,
Săruturi furînd noaptea, pe cel care se-nfruptă
Din ochii-acestei Muze dormind — îl fericesc.

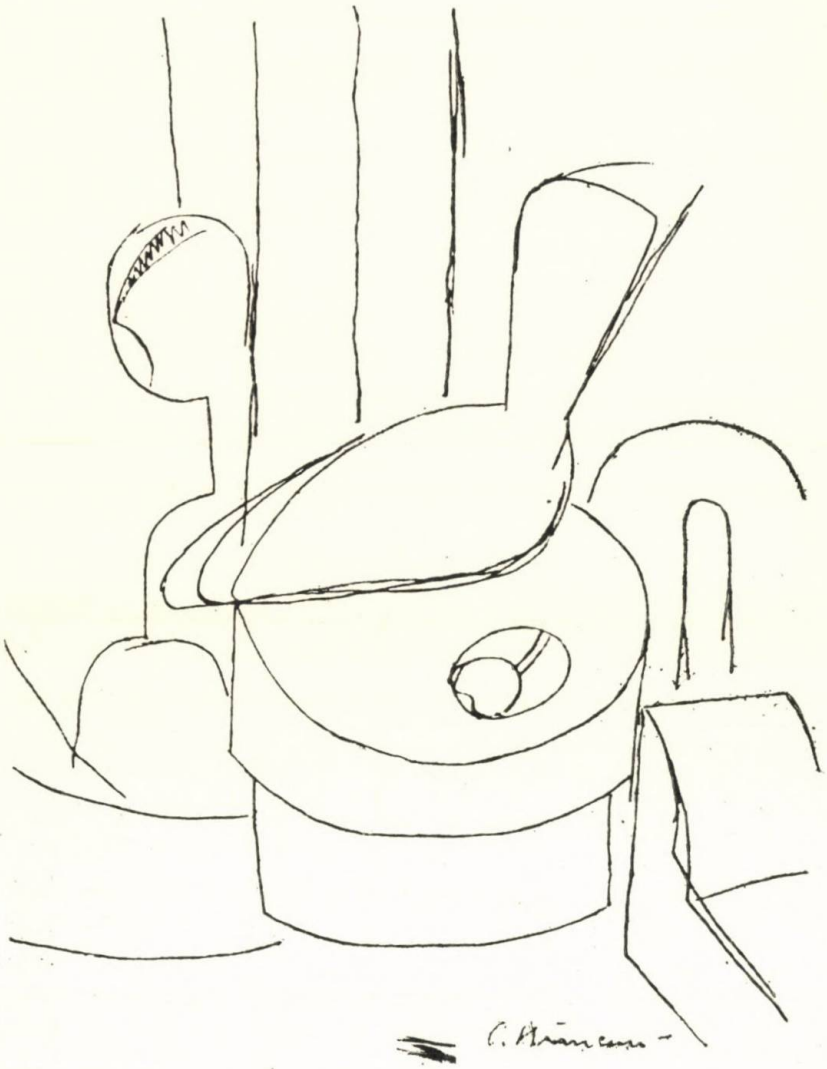

Brâncuşi e pretutindeni

Heinz Ohff
R.F.G.

Există artişti — atît pictori cît şi sculptori — despre care e nevoie să se spună multe cuvinte. Ei circulă, vrînd-nevrînd, îmbrăcaţi în teorii sonore ca în nişte mantii.

Despre Brâncuşi nu se pot spune multe, iar vorbe mari chiar de loc (ceea ce nu-nseamnă că el n-a fost cercetat în toate chipurile şi că nu va fi mereu de aici înainte).

Brâncuşi este marele Simplu, marele Laconic, marele De-la-sine-înţeles. Cine nu-nvaţă ce-i tăcerea în faţa sculpturilor lui, e greu să fie ajutat. Laudele sînt superflue.

Că Brâncuşi e pretutindeni — întreaga evoluţie a sculpturii moderne de la 1908 *(Sărutul)* sau 1909 *(Muza adormită,* varianta a doua) — ce-nseamnă altceva decît un omagiu adus lui Brâncuşi?

Laurens a transpus cubismul intelectual în sculptură.

Archipenko și Lipschitz au descoperit „spațiul negativ", contrastul plastic la corpuri și volume.

Brâncuși a mers mult mai departe înapoi în timp, spre forma originară a oricărei sculpturi, spre Semnul pe care oamenii l-au așternut cîndva, cînd au luat pămîntul în stăpînire. El este arhaic, fără ca să fi imitat însă sculpturile arhaice. Sculpturile negre sau totemurile, măștile din Mările Sudului și alte mărturii ale culturii primitive, pe timpul său luate frecvent ca stimulent pentru „modernismul" ce-ncolțea, nu înseamnă nimic pentru el.

Începutul lumii (în marmură, 1924) a pornit de la el însuși, *Spiritul lui Buda* (în lemn, 1937), *Pasărea în spațiu* (în bronz, 1940) au pornit de la el însuși. Arhaicul era totodată, și mai înainte de orice, un nou descoperitor.

Ca și *Coloana fără sfîrșit*, această descoperire are răsunet departe-n viitor. Ceva din Brâncuși găsim în opera lui Hans Arp, precum și în aceea a lui Henry Moore, constructivă la Max Bill și Naum Gabo, mai sensibilă la concetățeanul său, Hajdu, ajunsă formulă și formă îndărătnică la Avramidis, care de asemenea visează o coloană infinită și lucrează la ea.

El se află aici. A rămas, în înfățișare felurită. Simplu, fără mari vorbe și chiar fără gesturi mari: „Nu căutați formele ascunse și nici pline de taine. Ceea ce vă dau eu, e bucurie pură. Priviți atît de îndelung, pînă ce ea vi se arată."

La barbe de Brancusi

Pericle Patocchi
ELVEȚIA

La barbe de Brancusi est une grande bruyère
ses vols d'oiseaux ont des racines profondes
marbre ou métal ses formes
roulent un mouvement immobile

Brancusi constructeur
de calmes ondes
poule aux œufs noirs dont les courbes
enferment l'infini

Barba lui Brâncuşi

Barba lui Brâncuşi e-un întins mărăciniş
zborurile-i de păsări au rădăcini adînci
metal ori marmură o nemişcată
mişcare rostogolesc formele ei

Brâncuşi făurar
de unde liniştite
găină cu negre ouă ale căror unduiri
infinitu-l cuprind

des enfants viennent
ils chantent
devant ses jouets tout de ciel
l'alouette
devient une plume et perce
le soleil.

vin copii
cîntă
în fața jucăriilor lui toate doldora de cer
ciocîrlia
se face pană și străpunge
soarele.

Gerade

Max Demeter Peyfuss
AUSTRIA

Denken an Brancusi

An den Sonnentagen scheint
die Vergangenheit lang
An den Sonnenwenden
die Zukunft zu kurz

An den Sonnenwerten erkennst du
die Dunkelheit
An den Sonnenrädern
die Werke der Feen

Statornic

Închinare lui Brâncuși

În zilele cu soare, lung
pare trecutul
În soarele de solstiții
prea scurt viitorul

În meritele soarelui recunoști
întunericul
Recunoști în roțile soarelui
zîne cum umblă

An den Sonnenkulten scheitert
die Absicht der Priester
An den Sonnenschleiern
die Keuschheit der Nonnen

Zur Sonnenfinsternis
ist der Mond ein Doppelstern mit reziproken Bewohnern.

În proslăvirile soarelui, țelul
preoților se farmă
În maramele soarelui
neprihana maicilor

Cu reciproci locuitori, o stea pereche-i luna
la eclipsă de soare.

Naşterea cocoşului

(O uşoară preschimbare în atelier la Brâncuşi)

Pascal Pontremoli

FRANŢA

Înainte: Muchiile blocului sînt aidoma celor trei axe ale coordonatelor: trei serii de drepte perpendiculare. Şase feţe, opt vîrfuri, douăsprezece muchii. Paralelipipedul pietrei de moară.

În timp: Piatra gălbuie (pestriţă, găurită; analogie cu scoicile roase de mare, cu pietricelele străbătute de foarfeca vreunui nevertebrat orb) se sparge. Se întipăresc trepte: la rece, dinţii mari ai daltei îşi lasă regulatele lor stratificaţii. Trepte de scară; mai mult lungi decît înalte — ce dispar, ce săr unele după altele. Nimic nu rezistă. Bucata, înjunghiată de scula de oţel în formă de secure galo-romană (nu lipsesc decît spiralele şi ornamentele coclite) se împodobeşte cu amprente digitale.

Pe jos, e de asemenea haos; peisaje în continuă mișcare se zămislesc: se desfășoară. Deschisă brusc, ușa lasă să pătrundă un simun ce mătură pulberea albă, împingînd-o către celălalt capăt al atelierului, către *Prințesa X* ce se-nvîrte pe veșnicu-i soclu-cilindru de granit șlefuit. Cataracte de meteoriți; la dreapta și la stînga, două mormane țuguiate: mici plaiuri împănate cu moloz, acestea sînt țintirimele. Materia se va scoate pentru altceva.

După: Zvelt, parabolic, *Cocoșul* s-a născut; e ca și cînd nu s-a făcut decît să se abată pe perdea un coviltir împodobit cu panglici albastru-alb-roșii, cum se întîmplă cu ocazia inaugurărilor. Geometrie pură: de la dreptunghiularul paralelipiped originar la *Cocoșul* lui Brâncuși, drumul geometriei. De la simplu la complicat. Unica diferență: că într-un manual pentru învățăcei, între prima și a doua pagină, ai da de alte cîteva intercalate.

Pantocratôr

Albert Py
ELVEȚIA

Aviateur aux yeux crevés, porté
sur les ailes de la folie et de la mort
aviateur imbécile
qui vas d'un monde à l'autre
et n'as jamais quitté la piste, un jour
dans la mosaïque des étoiles
si tu heurtais
le visage et le corps immense
de Celui qui nous garde du gouffre

aviateur puéril de l'incendie et de l'horreur
de l'écrasement et de la chute

Pantocrator

Aviatorule cu orbitele goale, dus
pe aripile morții și ale nebuniei
nerodule zburător
ce-alergi de la o lume la alta
fără să fi părăsit niciodată pista, în mozaicul
stelelor într-o zi
dacă te-ai ciocni
de trupul uriaș și de chipul
Celui ce ne ferește de prăpastie

Copilărosule zburător al groazei și incendiului
al zdrobirii și căderii

des enfants fous et des villes en feu
ô le pire d'entre nous
pauvre aviateur de l'abîme et de la peur, un jour
şi tu découvrais
arqué et lumineux sur les étoiles
Celui qui nous garde de choir
d'une bien autre chute

aviateur de mon corps
ô toi qui tombes en toi-même
ô corps troués de ceux que j'aime
aviateur dans le ciel vêtu de larmes claires
mon pauvre enfant cœur fragile
dans le silence des moteurs
dans ta fuite immobile
un matin si tu te poses
sur le pont
redoutable de la Grâce:

oh! prends garde, il n'était fait
que d'une voix étoufféee...

al copiilor nebuni şi-al oraşelor în flăcări
o tu dintre noi cel mai rău
biet aviator al prăpastiei şi fricii, dacă
l-ai descoperi într-o zi
deasupra stelelor încovoiat şi luminos
pe Cel ce ne fereşte de prăbuşire
de o cu totul altă prăbuşire

Aviator al trupului meu
o tu cel ce-n tine însuţi cazi
o găurite trupuri ale celor ce dragi îmi sînt
zburător în ceruri cu limpezi lacrimi învestmîntat
copil al meu bietule cu inima gingaşă
în liniştea motoarelor
în goana ta neclintită
dacă într-o dimineaţă te vei opri
pe temuta punte a stării de Har:

O! ia atunci seama, puntea nu era
decît dintr-o voce înăbuşită...

L'atelier de Brancusi

Raymond Queneau

FRANȚA

Un oiselet rond comme une pomme
un oiseau filiforme
un coq énorme
prennent leur vol
au-dessus de l'atelier de Brancusi
onze impasse Ronsin à Paris
Ils s'envolent
pour saluer le monde
dont l'œuf gît là — précisément
nouveau-né rond comme une pomme
Le phoque la colonne sans fin
le cygne la bête nocturne
demeurent fixés en leur destin

Atelierul lui Brâncuşi

O păsăruică rotundă ca un măr
o pasăre filiformă
un cocoş de înălţime enormă
peste atelierul lui Brâncuşi
îşi iau zborul să plece
Paris Fundătura Ronsin unsprezece
şi se-nalţă să dea
bineţe lumii
al cărei ou zace acolo —
noul născut rotund ca un măr
Coloana fără sfîrşit foca
ori lebăda ori jivina de noapte
rămîn ţintuite în soarta lor

qu'une jeune fille sophistiquée
surveille avec sérénité

Le vieil homme est parti j'habitais près de lui
sa maison se trouvait sur l'autre rive de l'impasse
je suis retourné en ces lieux: tout est démoli
vingt années seulement et il ne reste guère de trace
l'atelier a trouvé refuge dans un musée
mais le sculpteur arpente toujours le pavé
il est avec nous il regarde s'envoler dans le ciel de Paris
un coq énorme
un oiseau filiforme
un oiselet rond comme une pomme
qui vont saluer le monde
comme nous saluons Brancusi

pe care cu seninătate le-o supraveghează o fată
sofisticată

Bătrînul s-a dus; aproape — cu locuința — de el am stat
el de partea cealaltă-a fundăturii-ntr-o cas'
m-am întors prin locurile-acele; totu-i dărmat
douăzeci de ani doar și nici semn n-a rămas
Atelierul și-a găsit refugiu într-un muzeu
sculptorul bate însă macadamul mereu
e cu noi privește cum peste capul Parisului săr acuși
un cocoș de-nălțime enormă
o pasăre filiformă
o păsăruică rotundă ca un măr
ce vor să dea binețe lumii
așa cum dăm noi binețe lui Brâncuși.

Studiu pentru prințesa X

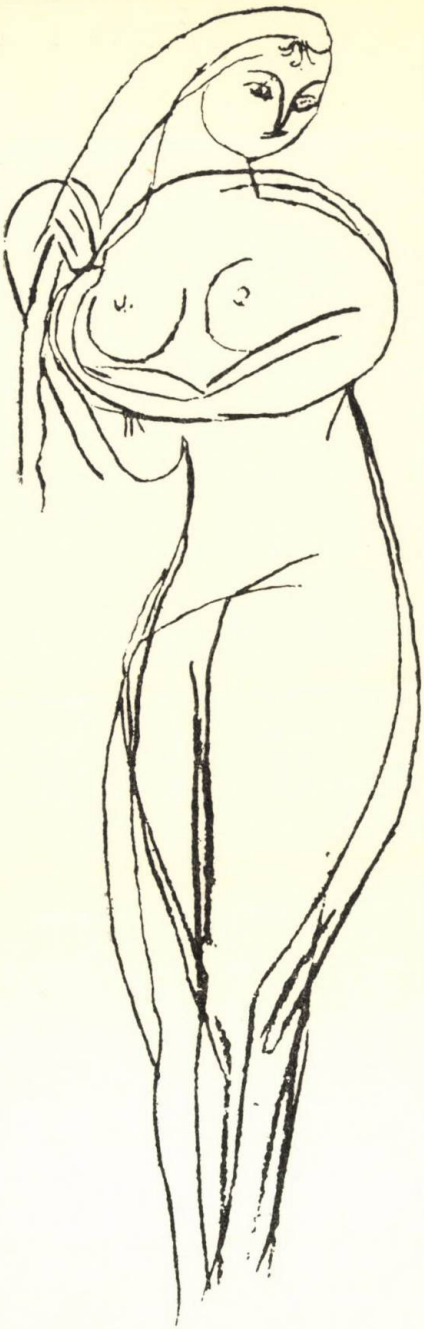

L'arbre de l'homme

Jean-Claude Renard

FRANȚA

Sur les bois, la neige est vide.

La mer brûle
Comme un enfant

Et il y a du sang sur les îles.

Nul ne sait plus
Le sens sacré.

Copacul făpturii

Peste păduri, zăpada e oarbă.

Ca un copil, arde
Marea.

Şi e sînge pe insulă.

Nimeni tîlcul
Sfînt, nu-l mai ştie.

Mais dans le mystère du silence,
Autour des pierres,

Dure la main
Qui tente d'écarter la mort.

Ci-n taina liniştii,
Împrejurul pietrelor,

Dăinuie mîna
Care cată să-nlăture moartea.

⁂

Rainer Maria Rilke

AUSTRIA

Qui nous dit que tout disparaisse?
De l'oiseau que tu blesses
Qui sait s'il ne reste le vol,
Et peut-être des fleurs les caresses
Survivent à nous, à leur sol.

***

Cine spune că totu-i pieirii sortit?
Din pasărea pe care-o ai rănit
Știe cine dacă zborul nu rămîne
Și dacă florilor nu li-i, poate, menit
Să ne supraviețuiască-n țărîne?

Constantin Brâncuşi
sau
lumea-i un om

Dominique de Roux
FRANŢA

Să părăseşti metalul şi să te-ntorci la piatră. Filozofia ne spune că se ajunge la soare prin despuierea metalelor. Despuiere, trecere prin vid, aneantizare. Dincolo de focurile ce ard şi traduc în cenuşă interioara despuiere, despuierea filozofică a metalului dă o nouă şansă sîngelui transcendental al lumii acesteia. Fidelitate, inteligenţă, anamnesis, prudenţă: şi astfel se-ntorc vremurile pietrei. „Lumea-i un om", zicea Swedenborg. Din înaltul cerului şi pînă-n fundul abiselor, totu-i fluviu nevăzut de putere, de dorinţă, totul se găseşte angajat în acest curent, într-un suflu de aer al gurii providenţei ce spune şi numeşte continuu. De fiecare dată cînd acest fluviu se găseşte străbătut — în transparenţă, ca şi în limpezime — de lumina interioară a unei lumi şi de aerul

angajat al fluviilor anti-lumi, se făptuieşte pe cît se pare, iar asta pentru cîteva milenii, acel lucru căruia pe pămînt i-am zis: piatră, lucru care pentru spiritul pierdut, calcinat al metalelor este ceea ce e carnea veşnic nevinovată şi albă a femeii pentru blîndeţea focului. La sfîrşitul timpurilor, prin iruperea focului, orice metal va deveni aur sau conştiinţă auriferă. Astfel, Constantin Brâncuşi n-a acceptat niciodată ca vorbei pustiite, căreia el îi era totodată şi cuptor şi cale de pătrundere într-un alt mediu de după sfîrşitul lumii, să-i fie dat să se întrupeze altundeva decît în blocul de piatră sau în metalul şlefuit pînă la strălucirea aurului. Desigur, el a cioplit multă vreme şi cu dragoste lemnul, necăutînd ca alţii în pîine decît aşteptarea, rugăciunea, asceza umilă a ceea ce trebuia să devină, prin însuşi acest sacrificiu, speranţă cifrată în piatră, disperare rodnică în turnările magistrale ale metalelor supuse cercetării lui. Nimic mai indecent decît să nu ştii să aştepţi vremurile cînd sculptura lui Brâncuşi va veni să ne spună şi să ne arate nu drumul, ci sfîrşitul oricărui drum; nu amintirea, ci depăşirea oricărei linii. A fi atins linia de trecere înseamnă să fii deja de cealaltă parte şi niciodată să nu fii acolo de unde lucrurile au plecat spre a nu se mai întoarce vreodată. În sfîrşit, aşa cum subînţelege gîndirea lui Heidegger în înclinarea ei majoră, înseamnă că proiectul întoarcerii la existenţă nu-i, dincolo de orice trecut

și de inexistența oricărui prezent, temelia unui viitor ale cărui linii ciclopice regăsesc, dar vii, dar prezente acolo, lumina existenței într-un spațiu de inteligență și de oprire, spațiul împlinirii unei conștiințe occidentale a existenței.

Atunci vom înțelege un cuvînt ce afirma că eroismul e o întoarcere la soare și că întoarcerea sa trebuie să se împlinească printr-un fel de înălțare solară a pietrei. Dansul coronar al pietrelor megalitice, ridicate ca tot atîtea lănci și paveze în jurul Atlanticului, mare interioară a conștiinței occidentale a existenței, departe de a avea să fixeze un și mai dinainte trecut, pe care trecutul epocii noastre istorice nu făcea decît să-l anunțe, adevărate urme în soare, ceea ce va fi alfabetul megalitic al sfîrșitului: cele douăsprezece raze geopolitice care, pe deasupra continentelor și oceanelor, vor fi chemate să alcătuie orînduirea apostolică a imperiului universal al sfîrșitului, după cum le-a fixat imaginea Brâncuși în *Masa tăcerii*, înconjurată de douăsprezece scaune, pe care a cioplit-o în 1937 în parcul din Tîrgu-Jiu din România. Se poate spune că fiecare din aceste scaune reprezintă — sfere tăiate și apoi cele două jumătăți relipite invers, pol contra pol — răsturnarea dialectică finală, prin care sfîrșitul acestei lumi va fi identificat cu începutul ei. În acest sens, sculptura maestrului din

Tîrgu-Jiu, care învață formele fundamentale ale protoistoriei, nu face decît să dezvăluie, să ne dea cu anticipație viziunea hotărîtoare a lumii post-istoriei.

Dar toate aceste lucruri au fost deja spuse și încă de multă vreme. *Nova et vetera* spunea Roma înainte de intrarea în întuneric: lucruri noi! lucruri vechi! Înaintarea nesfîrșită a anotimpurilor existenței, naștere, moarte, luare de conștiință prin dedublarea eului în moarte, a doua naștere, tot acest drum e reprezentat prin *Coloana fără sfîrșit*. Dar așa cum *Coloana fără sfîrșit* se sprijină totodată pe pămînt și pe cer, pe marele început și pe marele sfîrșit a toate, va fi o mare răsturnare ce va integra în ea ontologic, și în termeni de viață, toate răsturnările, oricare ar fi, oricare ar fi fost ele în această lume, unde moartea a slujit ca pămînt fertil, ca îngrășămînt și ca ferment înaintea vieții. Integrarea finală a începutului și sfîrșitului — totul nefiind decît o trecere zgomotoasă — va implica nunțile tuturor contrariilor, foc și gheață, absență și prezență, carne și spirit, care își va găsi deci expresia sa megalitică în *Poarta sărutului* brâncușian, monument cioplit într-o piatră pură, albă ca focul ce sărbătorește regăsirile și arderea timpurilor și a lucrurilor dinaintea istoriei, ca și chipul lor veșnic de după marea prăbușire ce vine.

În somnul dogmatic, Brâncuși nu încetează de a ne învăța drumurile și procedura acelei înguste treceri de care spun

cărțile morților. Doar că el, în ceea ce spune, nu angajează numai înălțarea sufletelor (ca tibetanii și egiptenii), ci însuși orizontul și înfățișarea unei civilizații și a unei lumi ce vine din soare și se reîntoarce acolo.

Metalul e o piatră moartă. În spațiul final al învierii metalelor, totul va fi din nou ca azi, piatră nevinovată și frumoasă. Căci, dacă Brâncuși a iubit într-atît piatra, înseamnă că dincolo de istorie el a avut presentimentul nemilos al unei certitudini în învierea cărnii, ca și cum carnea putredă va fi din nou ea însăși, dincolo de moarte, dar mai strălucitoare și abia acolo diamantină.

Infinit

Gerhard Rühm

R.F.G.

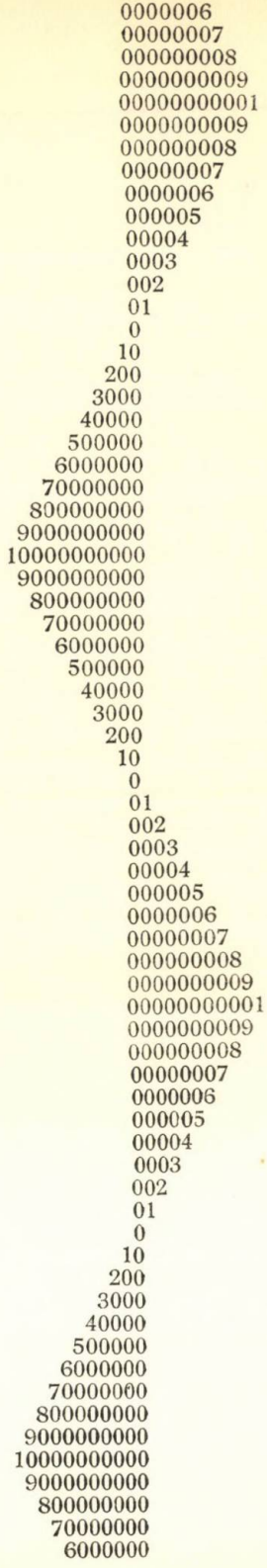

Brâncuşi

Carl Sandburg

S.U.A.

Brâncuşi e un chisnovat care-şi ia bilete de călătorie către Niciunde; un chisnovat cu bagajele gata şi fără nici un itinerar; o! da, e-un chisnovat Brâncuşi; el înţelege atît de straşnic păsările şi craniile; el ştie cum unduie firele de păr în buclele şi coadele de pe capul unei femei; şi o ştie de atîta vreme, încît nu uită de unde au venit şi-ncotro pleacă; şi scotoceşte-n adînc după tainele întîilor şi ale celor mai de mult făcători de forme.

Deocamdată să nu prea tăbărîm cu gura pe Brâncuşi, căci el de-abia a purces şi n-ar fi, decît anevoie, în măsură să spună numele locului unde ar vrea să ajungă, atunci cînd nu i-or lipsi timpul şi cheful s-o pornească; o! Brâncuşi, tu care-n

preajma vetrei ţii vîrtoşi butuci să se usuce la soare şi care aştepţi să se-nvîrtoşească tarele lor lemn pentru ca să-l mînuie mîinile tari ale tale; tu Brâncuşi, cu daltele şi ciocanele tale, scornitorule de păsări preschimbate în conuri şi născocitorule de cranii preschimbate în ouă, dezmierdată ţi-i inima de speranţa că vei afla un anume con şi un ou anume, atît însă de tari, încît printre cele din urmă lucruri care-n pulbere or să se spulbere cînd s-o preface în ceaţă pămîntul, să fie un con, un ou.

N-ai să te apuci tu, Brâncuşi, să-i dai lui Dumnezeu de veste prin ziare că ar fi spre binele lui să se-mbie să te vadă; n-ai să te apuci tu să faci pe limbutul şi să-i torni lui Dumnezeu la rugăciuni de să i se împuie urechile; nu eşti tu ăla obraznicul care să te baţi pe burtă cu Dumnezeu ca şi cînd ar fi unul din vecinii din casa de alături căruia i-ai fi numărat cămăşile pe frînghie; tu vei urma să mergi îndoindu-te, gîngăvind şi bolborosind sau vei tăcea ca un şoarece în podul bisericii, atunci cînd orga varsă parcă valuri de ocean peste-nsoritele stînci ale ţărmurilor oceanice; dacă Dumnezeu are-n vrun ungher vrun sac de oase pentru încumetători, apoi va avea şi pentru tine unul, Brâncuşi, va avea un ungher şi pentru tine.

Elegy for Brancusi

Francis Scarfe

ANGLIA

Truth is a wholeness where no doubt or question
Enters: subliminal its sense
Marks universal Law on works of men.
Like bells of glass the virtuous thinkers
Brim with its chime, în motionless mind
Treasure its oneness. True thought dances
Thus in a calm globe, its luminous round
Embracing all, yet curving into itself.

So the perennial poem is mature and still,
Supersonic Idea, the logical dream
Of Language shaped to beauty on the loom.

Elegie pentru Brâncuşi

Adevăru-i plenitudine-n care nici o îndoială, nici o întrebare
Nu pătrunde: noima lui, subconştient,
Aşează pecetea Legii universale pe faptele oamenilor.
Transparenţii gînditori sînt plini, ca nişte clopote
De sticlă, de sunetul său: în neclintita lor minte
Unicităţii lui vistiernici îi sînt. Astfel adevărata gîndire,
Ca-ntr-un glob calm, dansează, a cărui rotunjime luminoasă
Arcuindu-se totuşi în sineşi, îmbrăţişează întregul.

Astfel veşnicul poem e matura şi liniştita
Idee supersonică, logicul vis
Al Limbajului devenit frumuseţe la războiul de ţesut.

In it the tongues of all the tribes compose
Their babel to one grammar of existance,
Chorus the hymn of human hopes and dooms
Till the expanding music fills
Our being, as with a second, man-made, soul.

Thus beauty invades eyes: quiet and whole
As love, poetry, death, it pours in us to heal
The pain the sadness of all our common days.
So those dumb hands those ruined hands I praise
That prayed and bled upon the voiceless stone,
Shaped it to sense and gave its meaning wings.
Good men endure, though with a sigh undone:
Brancusi gone, his thought in marble sings.

Graiurile tuturor triburilor și-amestecă-n el hărmălaia
Lor, într-o gramatică unică a existenței
Atrase de imnicul cor al speranțelor și destinelor umane
Pînă cînd muzica, împrăștiindu-li-se, ne umple
Făptura de-un al doilea suflet plămădit de om.

Și astfel frumusețea năpădește ochii: deplină și calmă
Ca dragostea, poezia, moartea, se revarsă în noi, să vindece
Durerea tuturor zilelor de rînd, tristețea.
Și-aceste mîini mute, aceste distruse mîini pe care le laud
Care se rugau și sîngerau asupra pietrei fără glas,
Modelau sensuri și dădeau aripi tîlcului ei.
Oamenii buni — deși un suspin îi poate pierde — îndură:
Acum, că *Brâncuși* s-a dus, gîndul său cîntă în marmură.

Wissen ist viel, aber wir wissen wenig

Georg Scherg
ROMÂNIA

Wissen ist viel, aber wir wissen wenig,
wenn wir auch manches ahnen.
Eins aber wissen,
eins aber hüten wir.
Höher ist kein Gebot.

Wir wissen nicht,
was Vogelflug ist.
doch wir versuchen uns und ihn.

Wir wissen nicht
um die Kraft und Gefahr,

Să ştii e mult, ci ştim puţin

Să ştii e mult, ci ştim puţin,
chiar dacă bănuim ceva.
Dar ceva ştim,
dar ceva păzim.
Mai sus nici o orîndă nu-i.

Nimic nu ştim
de zborul păsării,
totuşi îl încercăm.

Nimic nu ştim
de forţă şi de primejdie,

um den Segen und Fluch des Küsses.
Aber wir gehn
zum Tor des Küsses ein.

Wer denkt, wer, an die dreissig Silberlinge
und an den Blutacker,
den ihr Klang noch wert ist?

Wir wissen nicht,
was Liebe ist,
doch wir verraten sie,
als wäre sie ein Feind,
der sich in unsern Schuzt begibt.

Wir wissen nicht,
was der Himmel ist.
Wir ahnen es nur. Aber ahnen ist mehr.

Wir glauben, ja,
dass eine Säule
jenseits unser
geschaffen ist,
in Ewigkeit den Himmel zu tragen.

de binecuvîntarea și blestemul sărutului,
dar la Poarta Sărutului
ne ducem.

Au cine, cine cugetă la cei treizeci de arginți
și la țarina sîngelui,
căci scump li-i încă zornăitul arginților?

Habar n-avem
ce-i dragostea,
dar o trădăm
de parcă ar fi un vrăjmaș
dat nouă în pază.

Habar n-avem
ce-i cerul.
Îl bănuim numai. Să bănui e însă mai mult.

Da, noi credem
că o coloană
e clădită
dincolo de noi,
să poarte cerul veșnic.

Eins aber wissen,
eins aber hüten wir.
Höher ist kein Gebot:

Nichtwissen, Ahnung und Glauben,
Versuchung, Verrat und Kuss und Liebe —
sie tilgen nicht die Gewissheit,
dass, wenn sie eine Säule birst,
der Himmel einstürzt.

Dar ceva ştim,
dar ceva păzim.
Mai sus nici o orîndă nu-i.

Necunoaştere, bănuială, credinţă,
încercare, trădare şi sărut şi dragoste
nu spulberă convingerea
că, dacă eşti o coloană,
cerul se năruie.

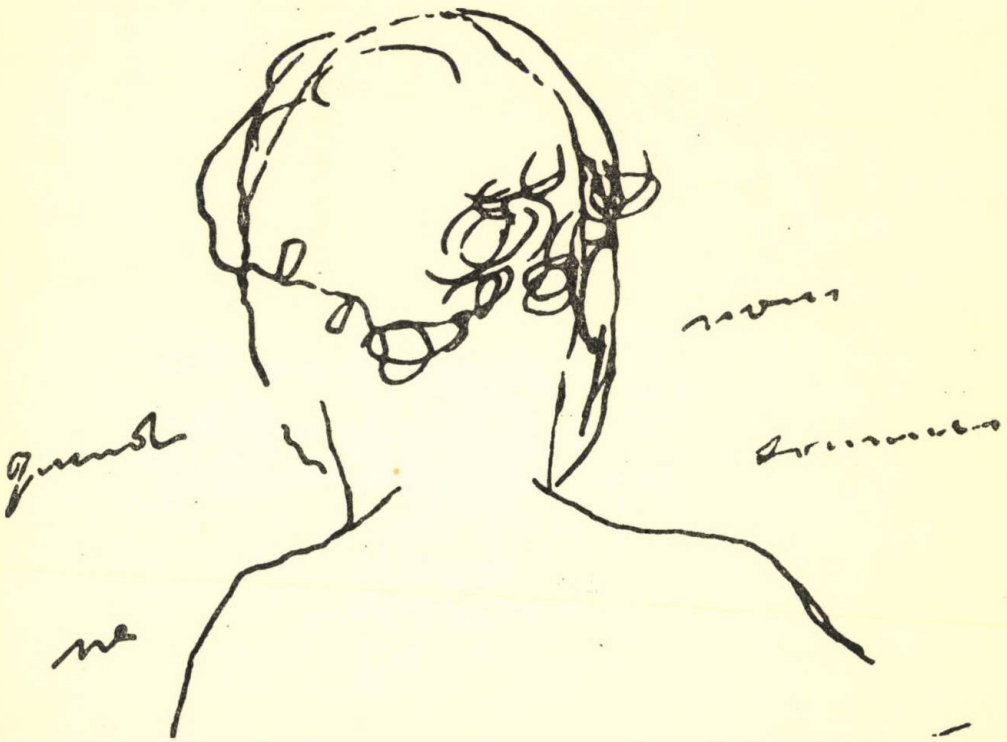

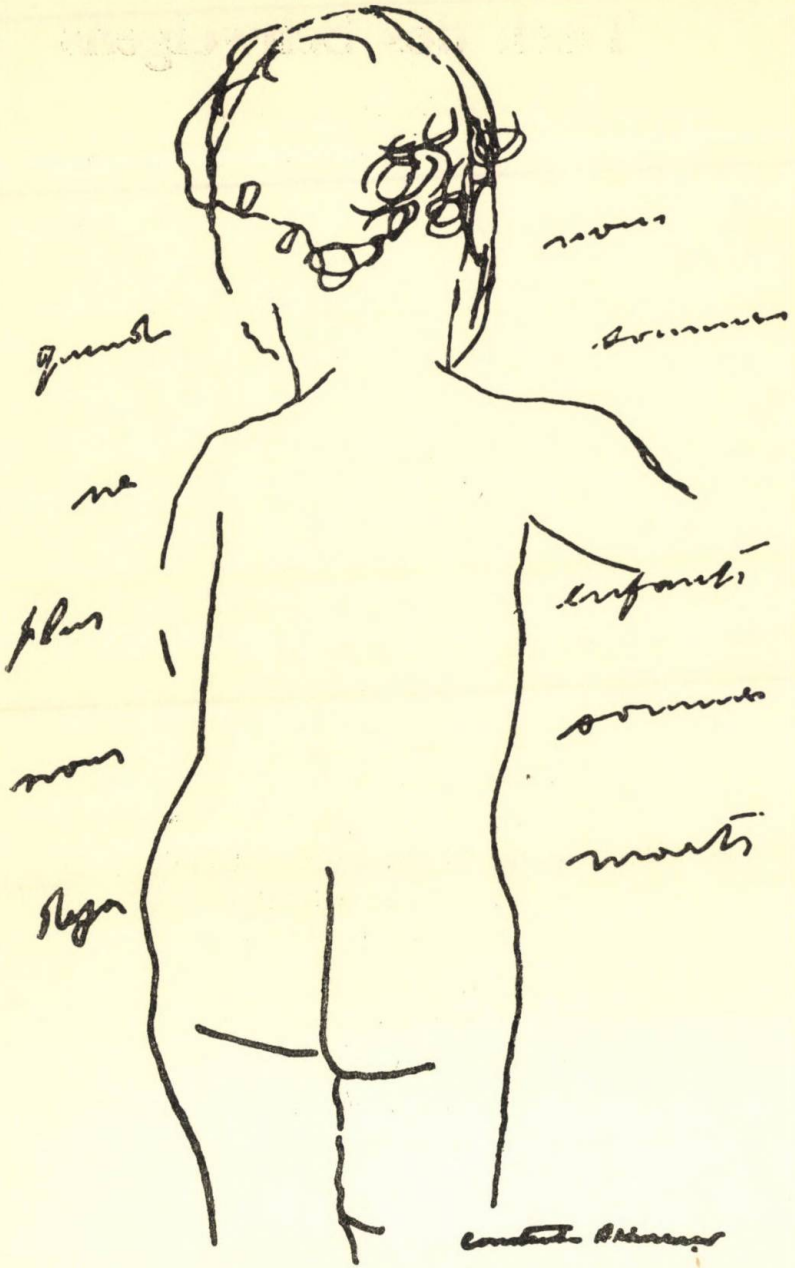

Tisch des Schweigens

Helmuth Schönthal

AUSTRIA

Nachts essen
zerflossene Augen
unter blaurotgrünen Monden
von der Sehnsucht der Steine,
gefrieren nach Form:
Wachs, Knochen, Beton
in verlorener Bitterkeit
zu grauen Quallen
— am *Tisch des Schweigens.*

Masa tăcerii

Sub roşverzialbastre luni
topiți, noaptea
ochii beau
nostalgia pietrelor
fremătînd după formă;
ceară, oase, beton
în țîşnete sure
de-amărăciune pierdută
— la *Masa tăcerii*.

Pasărea măiastră

Ion Vinea

ROMÂNIA

lui C. Brâncuş

Duhul e-n minţi — şi pe pământ umbră.
Ochii noştri trag stelele în gări.
Miresmele au culcat zgomotele,
cu adieri ne pipăie cîmpia, —
mătasea mării paşilor se dăruie, —
vîntuie vremea prin ramuri greu încărcate,
veştile, simte-le, coapte, cad pretutindeni în noapte.
Sorii mîinilor cerului i-am întins.
Pe mormintele nedeschise împinşi
ne purtăm fîntînile de sînge.
Să nălţăm vrem iar turnul lui Babel,
din năzuinţi cuib cuvîntului să boltim.

Ca în fața unui cîntec mare
pasărea setii fulg de flacără
răstignească-și ivirea măiastră
amăgitor de sfînt pe catapeteasmă.

Mémoire de l'oiseau

Alexandre Voisard

ELVEȚIA

Le vol, quel bonheur!
BRANCUSI

Si la pierre chante, c'est que la main s'éveille
Et s'ouvre sans fin, brûlante flamme
Appelée à régner sur l'hiver polissant
Les seins blancs des collines allongées.

Si la main s'éveille en ce long murmure
De graines emportées dans le vent pur,
L'oiseau longtemps captif de ton sommeil,
Il t'échappe, artisan des prodiges, et tu ris.

Amintirea păsării

Zborul, ce fericire!
BRÂNCUȘI

Piatra de cîntă-i semn că mîna se trezește
Și se deschide nemărginit, flacără-aprinsă
Chemată să domnească peste iarnă, sînii albi
Ai lungilor coline șlefuindu-i.

De se trezește mîna-n murmur lung
De grîne-aduse cu vîntul cel curat,
Pasărea-nchisă-n somnul tău de-atîta vreme
Îți scapă, făurar de minuni, și tu rîzi.

Car de ta main de pierre renaît la pierre
Et de ton regard perçant naît l'oiseau
Dont l'envol de lumière te libère du temps
Et crépite au loin comme un feu de mémoire.

Căci din mîna-ți de piatră re-nvie piatra
Și naște din privirea ta vie pasărea
Al cărei zbor senin te smulge-n afară
De timp — un foc al amintirii trosnind departe.

Amintirea României

Valentin García Yebra
SPANIA

Iubeam România cu mult înainte ca ochii mei să-i scarbă frumusețea. O iubeam cum ți-e dragă o rudă cu faimă, ale cărei fapte celebre ți-au umplut copilăria. E o iubire în care se amestecă gingășia și mîndria, fiindcă cineva, născut din neamul tău, face ca numele lui, numele de familie, să fie rostit cu respect în țări depărtate și între oameni străini... Trec anii în zbor și-n inimă palpită ascuns dragostea asta, jeratec sub cenușă... Așa a fost iubirea mea pentru poporul care, pe-ndepărtatul țărm al Imperiului Roman, menține viu numele stirpei latine...

Și, într-o zi, norocul ne aduse pe meleagurile ei. Întîlnirea ne-noiește dragostea, căci omul care ne poartă numele

cu cinste ne primește în brațele-i desfăcute în gest de frate și-i sună-n vorbe dulcele ecou ce ne aduce aminte de plaiul casei noastre...

De cu mult înainte ca ochii mei să-i soarbă frumusețea...

Acum însă o iubesc, fiindcă i-am văzut munții, unde fagi și mesteceni se cațără pe coaste, încăibărîndu-se pe culmi cu bradul și cu pinul; fiindcă i-am văzut văile cu rîuri ce poartă-n spume ape de smaragd, colinele încinse cu podgorii rodnice, cîmpiile-n floare;

fiindcă i-am văzut lacurile, cu plaje și insulițe, și Dunărea, ce ajunge-n floarea vîrstei, purtînd pe spatele-i puternic vapoare din jumătate de Europă;

și coasta aurită a bătrînului Pont Euxin;

fiindcă i-am văzut pe plaiuri atîtea case vibrînd de frumusețe, în care umila cărămidă se-nnobilează-n trei arce, și micile biserici — dantelă în lemn brodată;

și gingășia revărsată pe fețe și veșminte;

fiindcă i-am văzut oamenii, prieteni ai zîmbetului, cu dulce vorbă, iubitori ai cărții, îndrăgostiți de frumusețe, de dansuri și de cîntece:

vlăstarul cel mai tînăr din propriul nostru neam, altoit pe vigurosul trunchi al Daciei bătrîne, care s-a-mpotrivit, cu dîrzenie, și fierului și furtunii, și focului și dinților amari ai gheții;

vlăstar ce-nfloreşte an de an în mii de fii pe ale căror buze va răsuna vorba noastră...

Munţii aceştia, văile şi verzile dealuri, cîmpiile întinse, lacurile şi fluviul, ţărmul aurit şi dulcea frumuseţe a caselor umile şi a micilor biserici...

Vreau să mă-ntorc din nou cu privirile acolo,

să-ntîlnesc iarăşi frăţescul zîmbet al oamenilor simpli şi să fiu ajutat, pe-o uliţă necunoscută, de un ins care — fără a mă cunoaşte — îşi părăseşte drumul ca să-mi îndrepte mie calea.

Da, cu speranţa asta-ţi trimit
o amintire,
de pe celălalt ţărm al Imperiului Roman,
nobil pămînt românesc,
al cărui prim salut ţi l-a adus un om
de pe pămîntul Spaniei.

Alabanza del escultor rumano Brancusi

Alvaro Yunques
ARGENTINA

Por tus manos la Idea se hace formas
y se convierte en mármol, piedra o bronce...
¡ que asi se perpetué
para ejemplo de las generaciones!

En el bronce, en la piedra o en el mármol,
materializas la inquietud del hombre,
! pero otro hombre!... Ya un libre Prometeo
vencedor de los dioses.

Laudă sculptorului român Brâncuşi

Prin mîna ta Ideea prinde formă
şi se-ntrupează-n piatră, marmură şi bronz...
ca astfel pilda să se nesfîrşească
în rîul generaţiilor viitoare!

În piatră, bronz ori marmură, tu dai
contur şi trup neliniştii din om,
din alt om însă!... Liber,
un Prometeu ce biruit-a zeii...

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Textele semnate de JEAN ARP *(Franța)*, ANDRÉ CASTAGNOU *(Belgia)*, JEANNE ROBERT FOSTER, MINA LOY și CARL SANDBURG *(S.U.A.)*, RAINER MARIA RILKE *(Austria)*, LUCIAN BLAGA, DAN BOTTA și ION VINEA *(România)* au apărut încă din timpul vieții sculptorului, unele din ele fiind chiar reproduse de mai multe ori.

Cele datorite lui PASCAL PONTREMOLI *(Franța)*, GEO BOGZA, RADU BOUREANU, MIRON CHIROPOL, DAN HĂULICĂ și KANYÁDI SANDOR *(România)* au mai văzut și ele lumina tiparului în volum, omagiind însă postum numele lui Brâncuși. Toate celelalte texte — primite din 15 țări din partea unui număr de aproape 50 de autori, cărora pe această cale alcătuitorul antologiei le mulțumește încă și încă odată — sînt inedite. În mare majoritate ele fiind poeme — spre desebire de paginile de proză, mai lungi, care n-au putut fi oferite lectorilor decît în versiune românească — am presupus interesant și de folos ca să le prezentăm paralel, în original și traducere.

Cît privește iconografia, alături de cîteva desene și guașe, reproduse după IONEL JIANU (v. elevata și laborioasa lucrare B r a n c u s i, Edi-

tions d'Art *Arted*, Paris 1963), s-au folosit ilustrațiile sculptorului la volumul de poeme Plante și animale de ILARIE VORONCA (colecția *Integral*, București 1929); portretul lui JAMES JOYCE și un desen reproduse după ediția lui MIRCEA DEAC (Constantin Brâncuși, Editura *Meridiane*, București 1966), o imagine fotografică a Mesei tăcerii și cinci ipostaze ale lui Brâncuși surprinse de MODIGLIANI, MARCEL IANCU, EUGEN DRĂGUȚESCU, BENEDICT GĂNESCU și LILY STEINER. Reproducerea celor cinci *portrete* în care e înfățișat artistul s-a făcut, în ordine, după revistele *Cahiers d'Art* (Paris, 1957), Contimporanul *(București*, 1926) și *Ramuri* (Craiova, 1965—1968).

CUPRINSUL

Motto 7

Prefață 9

SANDRO-KEJ ÅBERG, Suedia 14
À Brancusi [*Lui Brâncuși*]

HÉCTOR P. AGOSTI, Argentina..... 16
Brancusi [*Brâncuși*]

MAX ALHAU, Franța 20
Le baiser [*Sărutul*]

MARC ALYN, Franța 22
Silence dans l'oiseau [*Tăcerea în pasăre*]

ASTRID HJERTENAES ANDERSEN, Suedia
The Brancusi-Bird [*Pasărea lui Brâncuși*] 28

PAUL ANDRÉ, Elveția..... 34
Brâncuși sau adevărata abstracție

JEAN ARP, Franța 40
La colonne sans fin [*Coloana fără sfîrșit*]

CLAUDE AUBERT, Elveţia 46
Povara anilor

MARIANO BAFFI, Italia 50
Const antin Brâncuşi

PIERRE BEAUSIRE, Elveţia 52
Point du jour [*Zori de zi*]

GERALD BISINGER, R.F.G. 54
Hermeltisches Gedicht [*Poezie ermetică*]

LUCIAN BLAGA, România 60
Pasărea sfîntă

GÁLDI LÁSZLÓ, Forditasa, Ungaria.. 61
Szent Madár

GEO BOGZA, România 64
Brâncuşi

PIERRE DE BOISDEFFRE, Franţa..... 67
Liniile esenţiale

ALAIN BOSQUET, Franţa 68
Pour Brancusi [*Pentru Brâncuşi*]

GUY DE BOSSCHÈRE, Franţa..... 72
Le baiser [*Sărutul*]
Brancusi [*Brâncuşi*]

DAN BOTTA, România 76
Limitele artei lui Brâncuşi

RADU BOUREANU, România 85
Rugăciune

PIERRE BOURGEOIS, Belgia 86
Le coeur de l'espace [*Inima spaţiului*]

EINAR BRAGI, Islanda 90
Framför den oändlige Pelaren [*În faţa Coloanei fără sfîrşit*]

ANDRÉ CASTAGNOU, Belgia 96
L'oiseau de Brancusi [*Pasărea lui Brâncuşi*]

PAUL CELAN, ... 100
Bei Brancusi, zu Zweit [*La Brâncuşi, în doi*]

MIRON CHIROPOL, România 102
Cumințenia pământului

PIERRE COURTHION, Franța 104
Rămas bun de la Brâncuși

JACQUES DUCHESNE-GUILLEMIN, Belgia 107

Un mister al lui Brâncuși

MARC EIGELDINGER, Elveția 114
Souvenirs insulaires [*Amintiri insulare*]

J.A. ESCALONA-ESCALONA, Venezuela 118
Poema a la poesia [*Poemul poeziei*]

PASCUAL VENEGAS FILARDO, Venezuela 122
Poema de la soledad [*Poemul singurătății*]

THOMAS FITZSIMMONS, S.U.A. 130
On first meeting a Brancusi [*Întîlnind întîia oară un Brâncuși*]

JEAN FOLLAIN, Franța 134
Avec Brancusi [*Cu Brâncuși*]

JEANNE ROBERT FOSTER, S.U.A..... 138
Constantin Brancusi — L'ouvrier
[*Constantin Brâncuși — Muncitorul*]
L'homme [*Omul*]
L'arbre [*Copacul*]
Le portrait [*Portretul*]
Dîner avec Brancusi [*Cină cu Brâncuși*]

PIERRE GABRIEL, Franța..... 154
L'oiseau-flamme [*Pasărea-flacără*]

VAHÉ GODEL, Elveția 158
A l'aube [*În zori de zi*]

LOUIS GUILLAUME, Franța 164
À Brancusi [*Lui Brâncuși*]

GUILLEVIC, Franța 168
Le baiser [*Sărutul*]

GEORGES HALDAS, Elveția 170
Brancusi [*Brâncuși*]

DAN HĂULICĂ, România 174
Anatomie și natură

PETER R. HOLM, Norvegia 184
Die schummernde muse [*Muza adormită*]

OLEG IBRAHIMOFF, Franța 188
Sagesse de la terre [*Cumințenia pământului*]

ERNST JANDL, Austria 192
Der Küss [*Sărutul*]
Für Brancusi [*Pentru Brâncuși*]

KAREL JONCKHEERE, Belgia 198
La table du silence [*Masa tăcerii*]
Porte du baiser [*Poarta sărutului*]
Colonne sans fin [*Coloana fără sfîrșit*]

KANYÁDI SANDOR, România 204
Az asztal és a székek [*Masa și scaunele*]

ANISE KOLTZ, Luxemburg 208
Wir irrten [*Rătăcitori eram*]

BERNARDO KORDON, Argentina 212
Copilărie

KARL KROLOW, R.F.G. 216
In Westwind [*În vîntul de apus*]

PETER LEVI, Anglia 220
Notebook [*Bloc-notes*]

JEAN-GEORGES LOSSIER, Elveția 226
La saison du coeur [*Anotimpul inimii*]

MINA LOY, S.U.A. 230
Brancusi's golden bird [*Pasărea de aur*]

JOSÉ JURADO MORALES, Spania 236
Escultura [*Sculptura*]

HENRI MORIER, Elveția 238
À la forme [*Formei*]

HEINZ OHFF, R.F.G. 244
Brâncuși e pretutindeni

PERICLE PATOCCHI, Elveția 246
La barbe de Brancusi [*Barba lui Brâncuși*]

MAX DEMETER PEYFUSS, Austria 250
Gerade [*Statornic*]

PASCAL PONTREMOLI, Franţa 254
Naşterea cocoşului

ALBERT PY, Elveţia 256
Pantôcrator [*Pantocrator*]

RAYMOND QUENEAU, Franţa..... 260
L'atelier de Brancusi [*Atelierul lui Brâncuşi*]

JEAN-CLAUDE RENARD, Franţa 266
L'arbre de l'homme [*Copacul făpturii*]

RAINER MARIA RILKE, Austria 270
(Qui nous dit que tout disparaisse?)
[*Cine spune că totu-i pieirii sortit?*]

DOMINIQUE DE ROUX, Franţa 272
Constantin Brâncuşi sau lumea-i un om

GERHARD RÜHM, R.F.G. 277
Infinit

CARL SANDBURG, S.U.A. 278
Brâncuşi

FRANCIS SCARFE, Anglia 280
Elegy for Brancusi [*Elegie pentru Brâncuşi*]

GEORG SCHERG, România..... 284
Wissen ist viel, aber wir wissen wenig
[*Să ştii e mult, ci ştim puţin*]

HELMUTH SCHÖNTHAL, Austria 292
Tisch des Schweigens [*Masa tăcerii*]

ION VINEA, România 294
Pasărea măiastră

ALEXANDRE VOISARD, Elveţia..... 296
Mémoire de l'oiseau [*Amintirea păsării*]

VALENTIN GARCÍA YEBRA, Spania.... 300
[*Amintirea României*]

ALVARO YUNQUES, Argentina 303
Alabanja del escultor romano Brancusi
[*Laudă sculptorului român Brâncuşi*]

Notă asupra ediţiei 305

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" BIBLIOTECA BUCUREŞTI

Nr. colilor de tipar : 19,50
Combinatul Poligrafic
„CASA SCÎNTEII"
București — R.S.R.
comanda 90 936

Lei 23